DINGIR

2
2011
14. ročník

DINGIR

religionistický časopis o současné náboženské scéně

Cena 49 Kč

červen 2011

Čínský mudřec mezi Čechy
Číňané mezi námi
Tradiční čínská medicína u nás
Rozhovor s Vítem Vojtou o tchaj-ťi

TÉMA: Čínské duchovní tradice u nás

PROČ DINGIR

Některé starověké jazyky měly zajímavý zvyk, který spočíval v tom, že do psaného textu vkládaly tzv. ideogramy. Byly to značky, které předjímaly vlastnosti následného slova. A tak se např. v klínopisných textech vkládal před každou věc ze dřeva (např. strom, ale i stůl nebo židli) znak pro dřevo. Před rybníky, řeky apod. se vkládal znak pro vodu atd. Podobně existoval i zvláštní znak, který se musel napsat před jméno jakékoli božské bytosti nebo boha. Této značce, upozorňující na božskost toho, co bude následovat, se většinou říká podle starého sumerského označení pro boha DINGIR. Toto slovo je pak zároveň i pravděpodobně vůbec nejstarším označením pro božskou bytost, jaké známe.

Zajímavé je, že klínový znak, který se jako označení DINGIR používá, je ve skutečnosti obrázkem hvězdy, která představuje směr, k němuž člověk hledí a k němuž se upíná. Znak DINGIR se tak může pro nás stát symbolem jistě nezanedbatelného rozměru lidství, člověka, který hledá něco, co ho přesahuje, na čem se může orientovat a k čemu může směřovat. Tato lidská touha nachází nejrozmanitější podoby v nejrůznějších kulturách a sociálních skupinách. A tak i v naší současné společnosti se setkáváme s desítkami nejrůznějších náboženských skupin, jež jsou výrazem tohoto rozměru člověka.

Záměrem našeho časopisu je pozorně sledovat a zkoumat tuto současnou náboženskou scénu. Východiskem naší práce jsou principy a metody vědy o náboženství, religionistiky. Nesnažíme se tedy náboženská hnutí hodnotit nebo kritizovat, chceme je podrobně monitorovat, popisovat a adekvátně jim rozumět z hlediska příčin a souvislostí jejich vzniku a vývoje. Budeme se tedy věcně tázat, kdo nebo co je DINGIREm těch, kdo se k těmto hnutím hlásí, jak právě jejich DINGIR ovlivňuje jejich život a jaké formy jejich cesta za tímto cílem nabývá. Časopis DINGIR by tak měl pomoci odborně zkoumat a mapovat oblast, která je od pradávna neodmyslitelnou součástí života lidstva, a přesto zůstává pro mnohé nezmapovanou a nepřehlednou krajinou.

RECENZNÍ ŘÍZENÍ

Dingir se jako religionistický časopis věnuje především současné náboženské scéně. Kromě doprovodných textů dokumentujících různé náboženské postoje a zpráv obsahuje každé číslo odborné články (je na ně upozorněno dole na stránce), které podléhají recenznímu řízení. Na každý článek vypracovávají dva písemné posudky akademičtí pracovníci, členové redakční rady nebo její spolupracovníci. U těchto článků se posuzuje soulad s bibliografickou normou, jazyková úroveň textu, spolehlivost informací a vědecký přínos při jejich interpretaci. Dingir je jediným českým odborným časopisem, který se věnuje současné religiozitě.

Kresba na přední straně obálky je zidealizovanou podobou mudrce Lao-C'.

Korea, Řecko, Španělsko, Itálie, Norsko, Turecko, Velká Británie, Švýcarsko, Německo a nakonec Spojené státy se v dubnu a květnu staly destinacemi doposud posledního světového turné Pravých rodičů, tedy manželů Munových, zakladatelů a vůdců hnutí sjednocení. Na konci turné v Las Vegas zveřejnili proroctví o příchodu nové éry planetárního probuzení roku 2013. Son-Mjong Muna (*1920, na obrázku vlevo) na turné doprovázel také Hjung-Jin Mun (*1979), jeden z jeho synů a jeho pravděpodobný nástupce v čele hnutí.

Nová gompa (meditační místnost) buddhistů Diamantové cesty v Brně. Ke zprávě na str. 68. Foto: Zdeněk Vojtíšek.

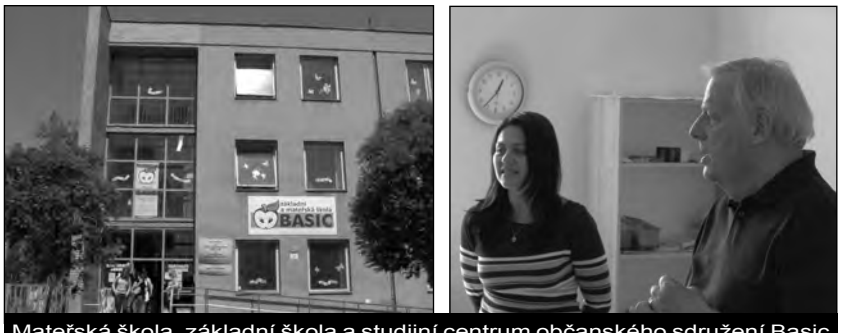

Mateřská škola, základní škola a studijní centrum občanského sdružení Basic v Brně využívá tzv. studijní technologie zakladatele scientologie L. Ron Hubbarda. Rodičům i veřejnosti ve škole přednášel 13. května 2011 americký poradce pro úspěšné vzdělávání dětí Bernard Percy. Překládala Andrea Macháčková, zakladatelka studijních center Basic. Foto: Zdeněk Vojtíšek.

Oslava svátku Vesak vietnamských buddhistů v Praze zahrnovala i několik tanečních vystoupení. K článku na str. 41. Foto: Zdeněk Vojtíšek.

ČÍNSKÉ TRADICE V ČESKÉM PROSTŘEDÍ

Ivan O. Štampach

V globální informační společnosti jsou hranice mezi kulturami a náboženstvími pružné a prostupné. Západní svět politicky prosazuje volný pohyb lidí a idejí. Technické možnosti dneška, především počítačové sítě, způsobují, že směry donedávna od sebe vzdálené jsou v těsném sousedství a musí řešit otázku své koexistence. Směry indického původu se v euroatlantické civilizaci už dobře usadily. Žije mezi námi mnoho jógínů, bhaktů a buddhistů různých směrů. Čína byla dlouho v izolaci. Také její jazyk se znakovým písmem je těžko zvládnutelný. Původní čínské náboženství schematicky dělené na konfuciánství a taoismus se neuplatňuje v tom smyslu, že by vznikaly např. organizace náboženského taoismu (tao-ťiao) s členstvem evropského nebo amerického původu.

Toto číslo Dingiru věnuje pozornost tomu, jak jsou čínské tradice dnes přítomny zejména v Česku. Tematický blok otevírá článek Josefa Sanitráka *Čínský mudřec mezi Čechy*. Neřeší otázku autorství spisu *Tao-te-ťing* a jeho původního názvu, která je nepodstatná pro autorský záměr. Sleduje totiž historii jeho četných českých vydání a vedle toho dalších spisů této tradice. Četba tohoto a dalších čínských klasických spisů je zřejmě pro četné čtenáře nejen informací o jiné kultuře, ale slouží jim též jako podnět pro vytváření postojů. Právě tímto neformálním, neorganizovaným způsobem je taoismus přítomen i u nás.

Náboženské tradice z domoviny si s sebou přivezli i Číňané žijící u nás. Jejich náboženský život nám však dosud zůstal uzavřen. Sinoložka Ľubica Obuchová představuje v článku *Číňané mezi námi* výsledky dlouhodobého výzkumu čínské komunity u nás. Ukazuje, že převládá neorganizované lidové náboženství a že jen malý počet Číňanů se výslovně hlásí např. k buddhismu nebo taoismu. Představuje i málo známou čínskou křesťanskou komunitu.

Stejná autorka v článku *Nesmrtelná čínská inspirace* sleduje čínskou literaturu v českých překladech a její parafráze u významných českých spisovatelů. Okrajově si všímá i historické literatury v češtině o Číně.

Oblibu u skupin domácího obyvatelstva si získala tradiční medicína a také různé systémy cvičení navazující na obraz světa v čínských náboženských tradicích. Věnuje se tomu Jana Arcimovičová v článku *Tradiční čínská medicína u nás* a Zdeněk Vojtíšek referující o organizaci Fa-lun-kung zaměřené na jeden ze systémů cvičení v článku *Čchi i charakter*.

Vít Vojta, sinolog, právní a ekonomický poradce zaměřený na Čínu a soudní tlumočník čínského jazyka referuje v rozhovoru se Zdeňkem Vojtíškem o praktickém uplatnění čínských tradic v současné západní kultuře jako člověk, který je sám následuje.

Čínské náměty přesáhly v tomto čísle tematický blok. V rubrice zahraničí najdeme dva články o čínské tradici doma. V jednom případě jde o Tchaj -wan. Jana Heřmanová nabízí článek *Narozeniny bohyně Ma-cu* se stručným popisem historie tohoto kultu a popisem jeho průběhu. Autorka ukazuje, jak není možné žitou religiozitu Číňanů zařadit do obvyklých přihrádek konfuciánství, taoismu a buddhismu. Petr Mucha z New York University in Prague představuje přítomnost náboženských směrů v současné komunistické Číně a kriticky hodnotí politiku režimu vůči náboženství.

Redakce se rozhodla respektovat rozhodnutí autorů o přepisu čínských jmen a ostatních slov. V tomto čísle se proto střídá oficiální čínský přepis *pinyin* a zavedená česká transkripce, v některých textech najdeme obě varianty, druhou z nich v závorce. ■

Doc. ThDr. **Ivan O. Štampach** (*1946) působí jako docent na katedře religionistiky Fakulty filozofické Univerzity Pardubice.

OBSAH

Carlos Castaneda jako zrcadlo psychiatrie 38
(Matyáš Müller)

Z domova

Vietnamský Vesak 41
(Zdeněk Vojtíšek a Pavel Hošek)

Zahraničí

Narozeniny bohyně Ma-cu *(Jana Heřmanová)* 42
Pod kontrolou úřadů *(Petr Mucha)* 44

Téma

Čínský mudřec mezi Čechy *(Josef Sanitrák)* 46
Číňané mezi námi *(Ľubica Obuchová)* 51
Nesmrtelná čínská inspirace *(Ľubica Obuchová)* 55
Tradiční čínská medicína u nás 58
(Jana Arcimovičová)
Čchi i charakter *(Zdeněk Vojtíšek)* 60

Rozhovor s Vítem Vojtou

Pro celistvost a harmonii *(Zdeněk Vojtíšek)* 62

Info-servis 64

Události

Ahimsá Játrá neboli pouť nenásilí 66
(Josef Bartošek)
Tanec vzkříšení letos dorazil 66
do Prahy i Bratislavy *(Tereza Halasová)*
Saúdská Arábie na Světě knihy 67
Praha 2011 *(Bronislav Ostřanský)*
Centrum Buddhismu diamantové cesty 68
otevřeno v Brně *(Zdeněk Vojtíšek)*
Oto Mádr už nevede, byl odveden na druhý břeh 68
(Ivan O. Štampach)

Recenze

Spolehlivé odvádění od antroposofie 69
(Ivan O. Štampach)

Práce studentů

Otazníky palestinské identity *(Miluše Tůmová)* 70

Dopisy 72

Problém psychiatrizace náboženské imaginace

CARLOS CASTANEDA JAKO ZRCADLO PSYCHIATRIE

Matyáš Müller

Carlos Castaneda byl mnohými zavrhován pro nevědeckost, lacinost a plagiátorství. Současně však byl oslavován jako neošamanský mesiáš. Poté, co představím jeho osobu a spory, které kolem ní vznikly, jeho osobnost uchopím v pojmech psychiatrie, abych ukázal, že se celý život pohyboval na hranici zdraví a duševní poruchy. Zároveň bych však chtěl zdůraznit, že jeho dílo sehrálo terapeutickou roli v jeho životě a že v pojmech psychiatrie není plně vyložitelné. Castanedova poetika podobně jako jakákoliv jiná náboženská či umělecká imaginace tak psychiatrii nastavuje zrcadlo a ukazuje, že její výklad člověka a kultury vždycky zůstává pouze dílčím.[1]

Carlos Castaneda – antropolog, nebo mesiáš New age?

Navzdory tajemstvím a nejasnostem, kterými Castaneda obestřel svůj vlastní život, se některým vytrvalým hledačům podařilo vrhnout na něj trochu světla. Narodil se nejspíše roku 1926 v Cajamarce v Peru a vyrůstal ve vzdělané katolické rodině.[2] Sám své dětství často líčí jako boj osamělého chlapce, jemuž brzy umřela matka (ve skutečnosti zemřela až později než sám tvrdil) a jehož bohémský otec ho zanedbával. Záhy v sobě objevil umělecké nadání a po studiích v Cajamarce a Limě odjel studovat do Spojených států. Brzy však opustil sen o výtvarné kariéře a dal se do studia žurnalistiky.

Je velmi málo fotografií Carlose Castanedy a o této fotografii je řada uživatelů Internetu přesvědčena, že patří jemu. Ale to není příliš pravděpodobné: Castaneda byl šprýmař a pokud sám nenechával kolovat fotografie někoho jiného, jako by byly jeho vlastní, určitě by tomu nebránil...

V padesátých letech pobýval v Kalifornii, kde se setkal s různými mystickými učeními. Ačkoliv sám dával přednost německé filosofii a hispánské poezii, brzy se této atmosféře poddal a začal se zabývat spiritualitou a neprobádanými možnostmi lidského mozku - pod vlivem Aldouse Huxleyho se začal zajímat o peyotl. Následně začal na Kalifornské univerzitě v Los Angeles (UCLA) studovat antropologii. Zabýval se fenomenologickou filosofií a s podporou Clementa Meighana, odborníka na šamanismus, a Harolda Garfinkla, zakladatele etnometodologie, se mu nakonec podařilo na UCLA získat doktorát za práci o svém údajném učednictví u jakijského brujo (čaroděje) dona Juana. Tam popisuje, jak se don Juan snažil pomocí drog a různých technik navozujících změněné stavy vnímání rozbít Castanedův zažitý obraz světa. V následující řadě knih Castaneda stále více opouštěl roli skeptického antropologa, pochybujícího o skutečnosti svých prožitků, a přijímal roli nejdříve pokorného učedníka a nakonec mistra čaroděje.

V širší antropologické obci však sklidil tvrdou kritiku. Jejím obsahem bylo jednak to, že nikdy nezveřejnil své terénní záznamy, jednak že jím uvedená data neodpovídají jakijské kultuře, ale jsou spíše mixem různých tradic - především Castanedou popisované užívání peyotlu a dalších dvou omamných rostlin nesouhlasí s etnografickými daty.[3] Castaneda se vzápětí uchyluje k tvrzení, že don Juan je ve skutečnosti kosmopolitní nomád bez pevné kulturní příslušnosti. Později však přibylo i nařčení z plagiátorství, když si Richard de Mille všiml, že některé pasáže jeho knih nápadně připomínají jiné práce.[4] Nacházíme také až podezřelé paralely se vzdálenějšími spirituálními tradicemi jako je zenový buddhismus, taoismus i křesťanská mystika, pročež jeho dílo začalo být všeobecně považované spíše za produkt synkretické spirituální imaginace New age než za popis autentické tradice. Navzdory tomu sám Castaneda stále trval na vědecké poctivosti své práce. Odbornou veřejnost se mu však přesvědčit nepodařilo.

Nicméně mnoho jeho příznivců tato odhalení neodradila - pokud nepíše o skutečném šamanovi, je sám šamanem skrze svou imaginaci a své psaní. Zásadním sdělením jeho knih je, že realita, kterou vnímáme jako pevně danou, je ve skutečnosti jen jedním z mnoha možných popisů světa a že je možné se tento svůj zažitý způsob vnímání odnaučit a přijmout jiný, např. „čarodějnický“. A to pro jeho následovníky platí, ať už Castaneda čerpá z autentické tradice, ze směsi různých tradic nebo z kolektivního nevědomí. Stejně jako don Juan učil Carlose, aby tolik nelpěl na tom, zda to, co se mu děje ve změněných stavech vědomí, je doslovně skutečné, a aby si víc všímal toho, co mu to přináší,[5] tak se pro Castanedovy učedníky stává nepodstatným, zda je don Juan skutečnou postavou. Podstatnější je, že jeho učení působí - jungiánský psycholog náboženství Daniel Noel dokonce považuje Castanedu za jednoho ze zakladatelů autentické verze západního šamanismu, jejíž podstatou je podle něj „fiktivní síla“, tedy imaginace.[6] Jestliže tedy Castaneda neuspěl jako vědec, uspěl jako náboženský guru, kterému se nakonec podařilo vytvořit skutečnou sektu.

Castaneda a psychopatologie

Zatímco jedni ho tedy považovali za novodobého šamana a spasitele, druzí jím opovrhovali jako podvodníkem, zneužívají-

Tento článek prošel recenzním řízením.

cím jméno vědy. Zdá se, že v pozadí kontroverze okolo Castanedy leží hlubší spor o správný přístup k poznání světa, spor vědy a antivědy - však není náhodou, že jedním z Castanedových příznivců je i Paul Feyerebend, známý svou kritikou vědecké metodologie a epistemologie a úsilím o zrovnoprávnění různých „alternativních" výkladů světa s výkladem vědeckým.[7] A právě podobné ideologické spory přejí různým nevyžádaným psychiatrickým diagnózám, které umožňují elegantně shodit ze stolu určité nežádoucí konání či myšlenku, aniž bychom se museli zabývat jejím obsahem.[8] Ostatně ve společných dějinách psychiatrie a antropologie[9] nacházíme mnoho případů, kdy se různým jednotlivcům, určitým kulturním praktikám či celým kulturám připisovala psychopatologická podstata, aniž by se dostatečně reflektovalo, zda jsou příslušné pojmy pro tyto fenomény relevantní.[10]

Co se týče Castanedy, zdálo by se, že takováto psychiatrizace se přímo nabízí. V komentářích jeho díla a osoby se často setkáváme s přívlastky jako paranoidní, schizofrenní, narcistický apod.[11] Poté, co se v sedmdesátých letech stáhl do ústraní, o něm dokonce kolovalo, že je pacientem na psychiatrickém oddělení fakultní nemocnice UCLA.[12] Barbara Myerhoffová v rozhovoru pro Richarda de Milla tvrdí, že se jí sám Castaneda v dobách studií svěřil, že se potýká s šílenstvím.[13]

Systematický výklad Castanedovy psychopatologie se mi však nepodařilo najít, a proto se ho zde sám pokusím načrtnout. Nicméně mým cílem není degradovat Castanedovo dílo na „pouhý" výplod patologické fantazie, což je výklad, který ve své kritice naznačuje např. la Barre.[14] Pokud by náš výklad chtěl jeho dílo redukovat na jeho psychopatologický původ, minul by na něm to podstatné, tedy tvořivý a terapeutický potenciál. Perspektivu psychiatrie tedy přijmu jen dočasně, abych následně ukázal, že pro komplexní výklad náboženského fenoménu, jakým Castaneda je, je nedostatečná.

Při pohledu na Castanedův životopis si nemůžeme nevšimnout dvou věcí - neustálého tápavého hledání vlastní identity a systematické fabulace a mystifikace okolo této identity. V mládí často měnil jméno, lhal o svém dětství a rodině, vymýšlel si barvité historky, v kterých nacházíme fragmentární předobraz jeho pozdějšího díla. Toto neustálé zahlazování stop, které se později stalo jedním z ústředních témat jeho učení, se z vnějšího psychiatrického pohledu v průběhu času vystupňovalo ve skutečnou posedlost až paranoiu,[15] ačkoliv z pohledu jeho učení bychom ho mohli považovat za mistrovský čarodějský kousek, neboť v tom byl skutečně úspěšný (například se nedochovala téměř žádná jeho fotografie).

Mezi další rysy, které dosahují až patologické intenzity, patří emoční ambivalence, která se projevovala především ve vztahu k ženám, stejně vášnivém jako opovržlivém. Amy Wallacová, která strávila část života jako jeho učednice a milenka, vypráví, jak ji zahrnoval střídavě dary, něhou a obdivem na jedné straně a nenávistí, urážkami a ponižováním na druhé.[16] V úzkém kruhu svých žáků vytvářel atmosféru žárlivého soupeření a neposlušné trestal krutým ponižováním nebo vyloučením. Přitom měl každý svůj krok dokonale teoreticky ospravedlněný - zatímco on byl již dokonalý a i ten nejposlednější rozmar tak získal status posvátného aktu, jeho učedníky ještě bylo třeba systematickým terorizováním jejich ega a omezováním svobody přivést k dokonalosti.

Při uvažování o případných poruchách myšlení a vnímání je už na první pohled nápadné, že jeho knihy přetékají bizarnostmi, mytologickými a magickými tématy, popisy halucinací a iluzí. Nacházíme popisy bytostí, které nás vysávají a vkládají do nás nečisté myšlenky, což by se dalo psychiatricky uchopit jako tzv. intrapsychické halucinace.[17] Samotná fascinace těmito tématy by však ještě neměla být považována za něco patologického. Podobné jevy jsou normální v mimoevropských kulturách a i v evropské, navzdory její racionalistické sebestylizaci, mají určité nepatologické zastoupení (např. v umění) . Kromě toho Castaneda zachovával náhled a „čarodějnický popis světa" pro něj - alespoň teoreticky - byl spíše ilustrací plurality výkladů světa, navíc něčím, co mělo být na další cestě překonáno.

Vzhledem k tomu, že nevíme, čemu Castaneda skutečně věřil, je jakýkoli pokus o diagnózu velmi obtížný. Paranoidní a megalomanické sklony, prudké střídání nálad a citů, magické myšlení a fascinace religiózními tématy, neschopnost navázat skutečný vztah a uzavírání se v imaginárním světě, to vše nás může přivést ke srovnání s poruchami schizofrenního spektra. Ale zatímco schizofrenik se ve svém světě přeznačených významů zavírá sám, Castaneda

ho dokázal „prodat" mnoha lidem, v čemž mu pomohla společenská poptávka po nových typech spirituality. Je tedy v podstatě vyloučené, že Castaneda trpěl psychózou, v úvahu přicházejí spíše poruchy osobnosti: pro závislost na lásce svých žáků se nabízí narcistická porucha; pro nestálost citů hraniční porucha osobnosti;[18] pro podivínství a relativizaci kulturních norem porucha schizoidní, pro niž je však typické samotářství; a porucha paranoidní, pro niž je typické právě vytváření kultů.

Tím je však charakteristická také schizotypní porucha. Podle evolučních psychiatrů Price a Stevense byli charismatičtí schizotypní jedinci se svou vizí nového náboženství a kultury v evoluci pro lidské skupiny výhodní tím, že usnadňovali odštěpování nových skupin od starých.[19] Tito jedinci bývají spojováni s určitou originální až bizarní tvořivostí. Podle zmíněných autorů se jejich stav může výrazně zlepšit, pokud dokáží prostřednictvím svého charismatu prosadit své neobvyklé nápady a vize.[20] Naopak neúspěch, zneuznání a následná sociální izolace je mohou „stáhnout" přes hranici psychózy. Tato teorie koresponduje s náhledem Eliadeho, který odmítá ztotožňování šamanismu s duševní nemocí a oproti podobnosti některých jeho aspektů s ní (hlavně „šamanské nemoci") zdůrazňuje, že šaman se především dokázal uzdravit a získat vysoký sociální status - duševně nemocný se potom jeví jako neúspěšný šaman.[21]

Závěr

Do tohoto schématu Castaneda docela dobře zapadá - kultura, kterou vytvořil, mu pomohla v tom, aby neupadl do šílenství. Navíc podobně jako skutečný šaman, který se záměrně a podle své vůle pohybuje mezi světem duchů a lidí, dokázal přecházet mezi

Tento článek prošel recenzním řízením.

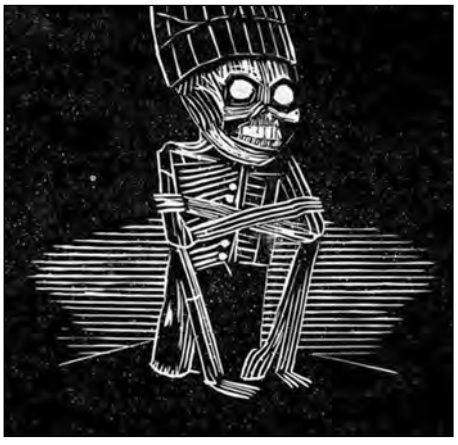

čarodějnickým a „západním“ či vědeckým popisem světa. Bohužel, když prošel svou „iniciací“ a z nemocného se stal mocným, sešel z „cesty srdce“, kterou kdysi sám pokorně hlásal. Tím, že Castaneda našel svého alegorického duchovního učitele a dokázal o něm tvůrčím a pro lidi atraktivním způsobem psát, se uzdravoval. Ale tím, že později sama sebe zaměnil za svůj ideál, opět sklouzl do určité patologie. Nicméně nastolil mnoho zajímavých otázek a přinesl světu specifickou poetiku, která se pro mnohé mohla stát inspirativní a osvobodivou (a tedy terapeutickou), aniž by ji dovedli do takového extrému jako sám Mistr.

Castaneda-spisovatel ve svých knihách píše o dvou osobách ztělesňujících dva popisy světa: Carlos-akademik pochybuje o všem, co vidí, a pro vše hledá „rozumné vysvětlení“, zatímco Carlos-učedník se pomalu učí, že svět je větší a tajemnější, než si dosud myslel. Zatímco prvního z nich plně uspokojuje vysvětlení vypůjčené od psychiatrie, totiž že všechny jeho neobyčejné prožitky jsou „jen halucinace“, druhý z nich upouští od takového pohledu, který jevy redukuje na jejich původ („narušené“ fungování mozku), a zaměřuje se na význam svých prožitků. To tradiční, přírodovědecky orientovaná psychiatrie stále moc neumí: ze své podstaty nemůže brát halucinace, které chápe v podstatě automaticky jako něco patologického, vážně. Podobně jako tázání Carlose-akademika se snaží svět prožitků více vysvětlit než mu porozumět. Výsledkem je, že svět zbavuje kouzla. Don Juan a Castaneda-učedník svět naopak znovu okouzlují a nabízí tak určitou alternativu k modernistickému výkladu světa, z kterého vychází i psychiatrie.

Skeptický Castaneda se nakonec naučil, že někdy je ve světě důležitější hledat „sílu“ než „pravdu“. Tak pro své následovníky rozšířil pole, v kterém hledají pro svůj život smysl. V moderním světě, který až neuroticky lpí na racionálním vysvětlování, se pro ně iluzionistická síla Castanedova vyprávění stala důležitější než otázka, jestli jeho práce není podvodem nebo výplodem choré mysli.[22] Podobně se např. narativní psychoterapie[23] snaží ukázat, že to, co považujeme za pevně daná fakta našeho života, je jen výtvorem jednoho zažitého výkladu, který se snaží u nemocných přeorganizovat do nových smysluplnějších příběhů. Oproti tomu reduktivní psychiatrie, navzdory vší své užitečnosti, jen bourá představy, které vnímá jako falešné, aniž by za ně nabízela něco jiného. Vzhledem k tomu, že má často problémy rozlišit, která náboženská nebo umělecká imaginace je patologická a která normální, se ukazuje jako nástroj nedostatečný a jednostranný, pokud chce sloužit jako základ pro komplexní pochopení člověka, jeho kultury a náboženství. ■

Poznámky

1 Článek byl vytvořen s finanční podporou Grantové agentury University Karlovy (grant č. 64509, hlavní řešitel Mgr. Jiří Motl).
2 Bourseiller, Christophe.: Carlos Castaneda – životopis. Pravda lži. Praha, Volvox Globator 2006, s. 99.
3 Mezi největší kritiky autentičnosti Castanedovy práce patří Weston la Barre, odborník na užívání peyotlu, a Robert Gordon Wasson. Jiní významní antropologové jako Edward Spicer nebo Edmund Leach připouští, že dílo má uměleckou hodnotu, nikoliv však vědeckou. Jay Courtney Fikes tvrdí, že Castaneda čerpá z etnografických dat o Huicholech. (viz Noel, Daniel C.: Fenomén Castaneda, Dobra, 2003, s. 29-39, 41-44; Bourseiller, Ch, cit. d., s. 70-76).
4 Především líčení Barbary G. Myerhoff a Petera Fursta o huicholském šamanovi Ramonu Medinovi, viz de Mille, Richard: Castaneda's Journey. Santa Barbara, Capra Press 1976, s. 112-113, 189-190.
5 Snad nejlépe toto ilustruje jedna příhoda, kdy Castaneda v poušti uviděl jakési fantastické zvíře. Zblízka pak poznal, že je to jen ohořelá větev a smál se vlastní hlouposti. Ale don Juan mu řekl, že promarnil možnost získat velkou sílu. Castaneda, C.: Cesta do Ixtlanu. Praha, Volvox Globator 1996, s. 92-94.
6 Noel, D. C.: The soul of shamanism. New York, The Continuum Publishing Company 1997.
7 Podle Octavia Paze je Castanedovo dílo antiantropologií - vítězství předmětu antropologie (magie) nad antropologií (citováno in Bourseiller, cit. d., s. 101). Nicméně Castaneda sám nezastával žádnou krajně antivědeckou pozici, jen tvrdil, že vědecké poznání není jediným legitimním přístupem k poznání světa, nikdy zcela nezavrhnul racionalitu (viz např. Castaneda, C.: Čtenáři nekonečna. Dobra 2004, s. 73.)
8 Nejdále v tom došla nechvalně proslulá sovětská psychiatrie, která do léčeben zavírala odpůrce režimu (viz např. Komárek, Stanislav: Spasení těla: moc, nemoc a psychosomatika. Praha, Mladá fronta 2005, s. 24). V méně drastické podobě se s tím setkáváme v politice, médiích i každodenním životě.
9 Více o společné historii těchto dvou oborů a jejich vzájemném obohacování viz Skultans, V., Cox, J. (eds.): Anthropological Approaches to Psychological Medicine. Crossing Bridges. London and Philadelphia, Jessica Kingsley Publishers 2000.
10 O interpretaci šamanismu jako formy psychopatologie viz např. Eliade, M.: Šamanismus a nejstarší techniky extáze. Praha, Argo 1997, s. 38-43 nebo Noll, R. (1983): „Shamanism and Schizophrenia: A State-Specific Approach to the "Schizophrenia Metaphor" of Shamanic States.“ American Ethnologist 10: 443-459.
11 Např. Bourseiller, Ch, cit. d., s. 30, 70, 162.
12 Tamtéž, s. 109.
13 Viz http://www.sustainedaction.org/Explorations/conjuring_brujos.htm (13.10 2006).
14 Viz Noel, D. Fenomén Castaneda, op. cit., s. 42.
15 Viz Bourseiller, Ch., cit. d., s. 108.
16 Wallace, A.: Čarodějova učednice. Můj život s Carlosem Castenedou. Dobra 2006.
17 Viz např. Svoboda, M. (ed.): Psychopatologie a psychiatrie pro psychology a speciální pedagogy. Praha, Portál 2006, s. 92: „Pacient je přesvědčen, že jsou mu imputovány cizí myšlenky, nebo mu jsou naopak zcizovány myšlenky vlastní.“
18 Poruchy osobnosti se vyznačují extrémně vystupňovanými povahovými rysy, které vedou k poruchám sociální adaptace (viz Svoboda, M. (ed.), cit. d., s. 255). Oproti neurózám, které bývají spíše přechodné a vznikají jako reakce na specifické životní události, jsou poruchy osobnosti trvalými odchylkami od normy společenství, součástí osobnosti. Psychózy jsou nejvážnější duševní poruchy, které se projevují především přítomností bludů, halucinací a desorganizací chování a myšlení. Oproti neurózám je osobnost postižena mnohem silněji, je těžší udržet si nadhled atd. Hranice mezi jednotlivými kategoriemi však nejsou úplně pevné a např. neuróza nebo porucha osobnosti mohou přejít v psychózu. Viz Price, J, Stevens, A.: Evolutionary Psychiatry. A New Beginning. London and New York, Routledge 2000, s. 121-123.
19 Tzv. hypotéza group-splitting, která se snaží vysvětlit, jak se mohly v evoluci člověka dochovat „nevýhodné“ geny pro schizofrenii, viz Price, J, Stevens , A., cit. d., s. 147-155.
20 Tamtéž s. 155-157.
21 Eliade, M., cit. d., s. 38-43.
22 Stejně jako Castaneda nikdy zcela nezavrhnul modernismus, nebylo zde mým záměrem očernit psychiatrii, ale spíše ukázat, že lze rozšířit její perspektivu. Přírodovědecké vysvětlování biologické podstaty prožitků a humanitně-vědné nebo náboženské porozumění jejich psychologickým nebo spirituálním významům se vzájemně nevylučují, jak se to často chápe, ale naopak doplňují.
23 Viz např. Freedman, J., Combs, G.: Narativní psychoterapie. Praha, Portál 2009.
24 Pokusy takto zevšeobecňovat závěry psychiatrie na celou oblast lidské zkušenosti hojně kritizují fenomenologičtí psychiatři. Například Henri Ey (Ey, H: Psychiatrie a surrealismus. In: Vojvodík, J., Hrdlička, J. (eds.): Osoba a existence, Brno, Host 2009, s. 149) ukazuje, že surrealismus, ač mnohým dobovým komentátorům připadal jako produkt psychopatologie, ve skutečnosti nemůže být psychiatrií pochopen. Další autoři kritizují Freudovo pojetí náboženství jako kolektivní neurózy.

Carlos Castaneda as a mirror of psychiatry
Carlos Castaneda is a very ambivalently perceived person, both inspirative and dubious. He is often called a storyteller, a plagiarist, and a trickster for not having published his fieldnotes. In this article, I will employ the perspective of psychiatry to conceive his life and work. This is not to be understood as a way to harm his reputation by reducing his work to psychopathology. On the contrary, I would like to show therapeutic aspects of his work. However declining toward the end of his life, by realising his imagination instead of letting it implode in his mind and separate him from the others he may have protected himself from sinking into real madness. I would like to show this struggle on the background of a more general discussion about psychiatry being a problematic instrument for understanding culture.

Bc. **Matyáš Müller** studuje na katedře Obecné antropologie FHS UK. Píše diplomní práci o vztahu antropologie a psychiatrie a o kulturní podmíněnosti pojmu normality (vedoucím práce je prof. Stanislav Komárek). Podílí se na výzkumném projektu při Grantové agentuře UK (Náboženství jako psychologický a sociální faktor u psychotických onemocnění).

Tento článek prošel recenzním řízením.

Reportáž z pražské komunity vietnamských buddhistů

VIETNAMSKÝ VESAK

Zdeněk Vojtíšek a Pavel Hošek

S některým z téměř deseti tisíc pražských Vietnamců se setkal patrně každý z obyvatel hlavního města. Duchovní život této třetí největší nečeské skupiny Pražanů ale zůstává skrytý.

Buddhistický chrám pražských Vietnamců se nachází v areálu tržnice SAPA v blízkosti autobusové zastávky Sídliště Písnice. V jeho hlavní místnosti v prvním patře se vietnamští buddhisté scházejí po tři dny v týdnu ráno a večer.[1] V čele chrámové místnosti jsou na zdobených podstavcích sochy božstev a buddhů, před nimi množství květin, ovoce, ale i sušenek a dalších obětních darů. Stěny zdobí obrazy buddhy Amitábhy. Účastníci jsou oděni do hnědých plášťů a sedí ve dvou řadách proti sobě. Hlavní části obřadu jsou dvě – rituální zpěv súter za doprovodu reprodukovaného rytmického zvuku dřívek a vzývání Amitábhova jména trvají asi hodinu, po krátké přestávce pak následuje více než půlhodinové rituální klanění. Obřad uzavírá modlitba za blaho všech trpících bytostí a úklona před oltářem.

Daleko více navštěvovaná je poměrně malá obřadní místnost v přízemí. Je otevřena celý den a prostor před sochami Buddhy je téměř zaplněn obětními dary, které sem vietnamští buddhisté průběžně nosí. K pálení obětin (vonných tyčinek, symbolických peněz, ale i např. cigaret) zemřelým předkům slouží otevřený rituální krb pod širým nebem vpravo od vchodu do chrámu. Uvnitř budovy jsou ještě místnosti pro společné stolování a další příležitosti a také zázemí pro všechny aktivity.[2]

Žádná místnost v chrámu není velká, a tak není divu, že Společenství vietnamského buddhismu v České republice[3] hodlá vybudovat poměrně rozsáhlý chrámový komplex. Má vzniknout v polích, která přiléhají k tržnici SAPA, a sestávat ze tří domů – vlastního chrámu, komunitního centra a veřejně přístupné budovy. Pozemek, architektonický návrh i více než pět milionů korun, získaných ve sbírce, už buddhistická komunita vlastní. Podle informací v tisku ale projekt zatím narazil na nepřízeň úřadů hlavně kvůli územnímu plánu.[4]

Současná nevelká chrámová budova samozřejmě svými skromnými rozměry nestačí k náležitému slavení tří hlavních svátků buddhistického kalendáře, které vietnamská komunita slaví a na které pravidelně přijíždějí buddhističtí mniši z Vietnamu. Také letos, kdy slavení svátku Vesak připadlo na 22. května, sice do chrámu přicházelo množství lidí a bylo zde pro ně připraveno drobné pohoštění, hlavní oslava se však konala v budově největší restaurace v areálu tržnice. Pod ozdobenými stoly se dvěma sochami Buddhy (jedné v podobě dítěte) a množstvím ovoce a květin seděli na čestných místech mnichové, před nimi na zemi několik řad buddhistů – ve velké většině žen – v tradičních tmavě hnědých pláštích. Větší část místnosti ovšem vyplňovaly řady několika stovek účastníků. Ve výzdobě se střídala čísla 2635 a 2555, která odkazují k dvěma hraničním událostem ze života Siddhárthy Buddhy: k jeho narození a k jeho odchodu z tohoto světa (podle tradice Siddhártha žil v letech 623-543 př. n. l.).

V hlavním projevu, který následoval po slavnostním příchodu a obdarování mnichů i dalších významných hostů, hovořil ctihodný Thich Nhat Tu o tom, proč se stal buddhistickým mnichem. Vyjádřil přesvědčení, že díky Buddhově učení je možné účinně řešit konflikty, které působí utrpení, a že jeho nauka je aktuálním poselstvím současnému světu. Klasickou klášterní atmosféru připomínalo několik otázek, na něž mniši odpovídali. Projevy mnichů zazněly ve vietnamštině, s ohledem na české účastníky slavnosti bylo shrnutí nejdůležitějšího poselství přeloženo do češtiny. V průběhu slavnosti často zaznívala formule „Klaním se buddhovi Amitábhovi“, typická pro buddhismus Čisté země, který je ve Vietnamu nejvýznamnější tradicí mahájánového směru. Oslava svátku zahrnovala i celou řadu obřadních úkonů, např. společného zažíhání svíček v lotosovém květu (z papíru) nebo individuálních poklon před soškou Buddhy - dítěte a její rituální polévání vodou. Jeden z obřadů se odehrával i během slavnosti venku před restaurací – vypuštění desítek balónků jako symbolu svobody, kterou Buddhovo učení přináší. Podíl různých částí vietnamské komunity na oslavě svátku byl patrný také v řadě hudebních a tanečních vystoupení v tradičních krojích. Všichni účastníci oslavy dostali od mnichů obrázek Buddhy jako pomůcku k meditaci a u východu dárek v podobě tradičního pokrmu z rýže. ■

Přicházejí mniši, oslava svátku Vesak začíná. Foto: Zdeněk Vojtíšek.

Poznámky

1 Za informace o průběhu obřadu vděčíme studentce Husitské teologické fakulty UK Andree Machálkové.
2 Barevné fotografie z chrámu uveřejnil Dingir 3/2009.
3 Jedná se o občanské sdružení, které vzniklo roku 2006.
4 O pozoruhodném údajném argumentu proti chrámu jako „centru kriminálních živlů“ informovaly Hospodářské noviny 7. 3. 2011.

Doc. PhDr. **Zdeněk Vojtíšek**, Th. D., (*1963) je vedoucím katedry religionistiky na Husitské teologické fakultě Univerzity Karlovy v Praze. Je šéfredaktorem časopisu Dingir.

Doc. **Pavel Hošek**, Th.D., (*1973) je vedoucím katedry religionistiky na Evangelické teologické fakultě Univerzity Karlovy.

Lidové náboženství na Tchaj-wanu

NAROZENINY BOHYNĚ MA-CU

Jana Heřmanová

Náboženství na Tchaj-wanu je živým jevem, běžnou součástí každodenního života, a jeho projevů si může všimnout i cizinec, například při návštěvě některého z četných chrámů. Na západě jsme si zvykli o čínském náboženství uvažovat jako o konfuciánství (ať už se dá hovořit o náboženství nebo ne, běžně se takto označuje především uctívání předků), buddhismu a taoismu (a případně jejich různých školách). Pokud však jde o žité náboženství na Tchaj-wanu (platí to však úplně stejně pro ČLR), je velmi obtížné rozlišit, ke které z těchto náboženských tradic konkrétní chrámy patří. Hranice mezi jednotlivými „druhy" náboženských tradic jsou rozostřené.

Je samozřejmé, že chrám se obvykle hlásí k některé konkrétní tradici, z jeho vzhledu a uspořádání to však příliš nepoznáme. Pro věřící totiž není podstatné, zda se jedná o buddhistický nebo taoistický chrám, důležitá je „účinnost" (efektivita, čínsky *ling-jen*, česky by možná bylo vhodné překládat jako „zázračná moc")[1] v chrámu uctívaného božstva a jeho schopnost vyslyšet věřící.

Situace Tchaj-wanu je v tomto směru navíc specifická tím, že Tchaj-wan byl padesát let pod japonskou nadvládou (1895-1945). Postoj koloniální vlády k místnímu náboženství se sice proměňoval, avšak buddhismus (vedle nepříliš úspěšného pokusu zavést šintó) byl poměrně dobře tolerovaným náboženstvím, a proto se mnohé chrámy hlásily právě k buddhismu. To však neznamenalo, že by se v těchto chrámech nemohla uctívat různá božstva a i hlavní božstvo mohlo být taoistické.

Obyčejní lidé na Tchaj-wanu začali mezi jednotlivými tradicemi více rozlišovat až po roce 1960, kdy významné buddhistické chrámy a organizace začaly od věřících vyžadovat obřad oficiálního vstupu do náboženské obce.[2] Stále však platí, že věřící, kteří se oficiálně hlásí k různým tradicím, se mohou sejít například na pouti bohyně Ma-cu a společně oslavit narozeniny tohoto božstva, obvykle řazeného k božstvům taoistickým. Pro chrámy, kde je hlavním božstvem Ma-cu pak stejně tak platí, že některé jsou oficiálně buddhistické, jiné taoistické, pro věřící v tom však není rozdíl.

Ženské božstvo Ma-cu, které jsem pro jeho oblíbenost na Tchaj-wanu a také na jihovýchodě ČLR zvolila jako příklad k ilustraci žitého náboženství na Tchaj-wanu, se podle pověsti narodilo jako dívka jménem Lin Mo-niang.[3] Na svět přišla v roce 960 (za vlády dynastie Sung) v Pchu-tchienu (dnešní provincie Fu-ťien v ČLR). Během svého ani ne třicet let dlouhého života se stačila seznámit s buddhistickým i taoistickým učením a projevit svou zázračnou moc při záchraně lidí před nebezpečím na moři. Jako ochránkyně všech, kdo se plaví po moři i velkých řekách se projevovala i po svém odchodu na nebesa, a tak si získávala stále širší oblibu a postupně také oficiální uznání ze strany vládnoucí dynastie, ať už se jednalo o vládce čínské dynastie Ming (1363-1644) nebo pozdější mandžuské dynastie Čching (1644-1911). V tradiční Číně získávala božstva, která projevovala svou zázračnou moc, od vládnoucí dynastie pověření a tituly podobně jako státní úředníci.

Nejvýznamnější titul byl bohyni Ma-cu udělen v roce 1720 za císaře Kchang-siho (1662-1723), kdy byla tato bohyně zařazena mezi božstva uctívaná při oficiálních státních obřadech. Zázračné působení bohyně je popsáno např. v Tchien-fej sien-šeng lu („Záznamy projevů zázračné moci nebeské konkubíny", sepsané buddhistickým mnichem Čao Čchengem). Migrující obyvatelé Číny si posléze bohyni a víru v ni brali s sebou do nového domova, a tak je dnes možné chrámy bohyně Ma-cu najít nejenom na jihovýchodě ČLR (kde se dnes jedná spíše o obnovu a nové oživení přerušené tradice) a na Tchaj-wanu, ale také v Singapuru, Malajsii, Japonsku, USA i v Evropě.

Bohyně původně ochraňovala rybáře a námořníky, jednoduše všechny, kdo se plavili po moři. Posléze se však oblast její působnosti stále rozšiřovala a věřící se k bohyni obraceli a obracejí například i se žádostmi o déšť nebo pomoc v oblasti citových záležitostí. Ma-cu se také stala ochranným božstvem Tchaj-wanu. V době velkých svátků je proto nyní bohyně žádána o požehnání pro celý stát a jeho obyvatele, o štěstí obecně. Nejvýznamnější svátky bohyně Ma-cu jsou dva, prvním jsou její narozeniny, které se konají dvacátého třetího dne třetího měsíce tradičního (lunisolárního) čínského kalendáře. Druhým svátkem připadajícím na devátý den devátého měsíce tradičního kalendáře je

Nosítka s bohyní Ma-cu doprovázená věřícími, Tan-šuej, Taipei, 22. 4. 2011

Foto: Jana Heřmanová.

den odchodu Ma-cu na nebesa. V roce 2011 připadly narozeniny bohyně na 25. dubna.

Větší i menší chrámy bohyně Ma-cu je možné najít po celém Tchaj-wanu, za největší centra jsou však běžně považovány tři velké chrámy: chrám Čen-lan v Ta-ťia a chrám Kung-tchien v Paj-ša-tchunu (střední Tchaj-wan) a chrám Čchao-tchien v Pej-kangu na jihu ostrova. Součástí oslav jsou kromě několik dní trvajících bohoslužeb (vykonávají je buddhističtí nebo taoističtí mniši podle toho, ke které tradici se chrám hlásí) také poutě (*ťin-siang*, doslova „obětovat vonné tyčinky", termín používaný pro náboženskou pouť i uctívání v chrámu) a inspekční cesty (*žao-ťing*, doslova „obcházení území") bohyně. Tyto dvě akce mohou probíhat současně nebo odděleně, obvykle se však konají v období před narozeninami bohyně.

Inspekční cesta znamená, že se bohyně konkrétního chrámu vydá na cestu po oblasti své působnosti, zažene tak démony a přinese mír do duší obyvatel. Termín a trasa inspekční cesty je předem známa, ve velkých chrámech jsou informace zobrazené na světelných tabulích a často jsou k dispozici i tištěné materiály s přesnějšími informacemi, v menších chrámech je oznámení napsáno na tabuli vystavené před chrámem a posléze je také vyvěšena mapka s trasou inspekční cesty a přesnější informace o konání inspekce – tedy přesné termíny, kdy se účastníci sejdou a kdy bude cesta zahájena. V případě opravdu velkých chrámů, jako je například výše zmíněný chrám Čen-lan v Ta-ťia, bývají k dispozici celé webové stránky, které informují o všem, co se svátky bohyně Ma-cu souvisí.

V Tan-šuej (část hlavního města Tchaj-peje) jsem měla možnost pozorovat inspekční cestu bohyně Ma-cu a oslavy jejích narozenin v poměrně malém chrámu. Jednalo se o chrám Fu-jou, kde se podle vystavené tabule s oznámením obřady k oslavě narozenin bohyně letos konaly pět dní počínaje 22. dnem třetího měsíce tradičního čínského kalendáře, inspekční cesta bohyně připadla na 20. den třetího měsíce. Později byla tato základní informace doplněna o oznámení, které vyzývalo účastníky inspekční cesty, aby se v 11 hodin shromáždili u chrámu s tím, že ve 12 hodin vyrazí na cestu po Tan-šuej – nákres trasy cesty byl součástí oznámení. V den inspekční cesty se před chrámem sešli věřící, prostí diváci a účastníci inspekční cesty. Průvod tvořila především nosítka se sochou bohyně – dnes už v drtivé většině na automobilu, hudební skupiny (nejčastěji bubeníci a žestě), obvykle také na vozech, skupiny v maskách draků a božstev. Pohyb tohoto pestrobarevného hada obcí způsobil určitě omezení dopravy a na chvíli zpomalil shon všedního dne.

Věřící v ulicích podél trasy inspekční cesty (a stejně tomu bylo i v Tan-šuej) připraví v den inspekční cesty stoly s obětinami – jedná se především o vonné tyčinky, ovoce, květiny a peníze pro božstvo (speciální bankovky používané při náboženských obřadech). Inspekční průvod po celou cestu samozřejmě doprovází nesčetné množství petard, nejčastěji v podobě dlouhých provazů (koberce petard) – průvod bývá prakticky zahalen v dýmu z petard, jejichž zvuk přehluší i hudební nástroje. Celý tento pestrobarevný průvod se za přihlížení věřících i náhodných kolemjdoucích (v případě menších chrámů božstev, která jsou v dané oblasti považována za méně významná, mnozí obyvatelé ani nevědí, že se podobná akce koná) pozvolna pohybuje obcí nebo částí obce, aby zajistil jejím obyvatelům štěstí. V chrámech s rozsáhlejší rituální oblastí (*ťi-s'-čchüan*) se obřady konají delší dobu – v případě chrámu Kuan-tu (Tchaj-pej, chrám Fu-jou v Tan-šuej spadá také do rituální oblasti chrámu v Kuan-tu) je to devět dní a bohyni přicházejí „popřát vše nejlepší k narozeninám" zástupci chrámů, které náleží do rituální oblasti chrámu. V mnohých chrámech se samostatná inspekční cesta nekoná, neboť je součástí poutě.

Pouť je cesta bohyně doprovázené průvodem věřících z jednoho chrámu do jiného (jiných) chrámů na přátelskou návštěvu a obřady. Chrámy (a to nejen chrámy, kde je hlavním božstvem Ma-cu) na Tchaj-wanu a na jihovýchodě dnešní ČLR (na severu ČLR tomu tak nebylo) mezi sebou mívají tradiční vztah mateřských a dceřiných chrámů (*fen-siang*). Bohyně z dceřiného chrámu se v době poutě vrací do mateřského chrámu a osobním kontaktem posiluje (obnovuje) svou zázračnou moc.[4] Někdy jsou tyto poutě přirovnávány k návštěvě vdané ženy v domě jejích rodičů. Současně bohyně přináší požehnání místům, kterými během poutě prochází. Konkrétní termín poutě se určuje 15. dne prvního měsíce tradičního kalendáře házením pej-ťiao (dva kousky dřeva nebo bambusu opracované do tvaru půlměsíce, používají se k věštění), pouť se obvykle koná v první dekádě třetího měsíce tradičního kalendáře, vždy v období před narozeninami bohyně Ma-cu.

Přípravy rozsáhlých poutí při velkých chrámech jsou organizačně poměrně náročné, stejně jako poutě do ČLR do provincie Fu-ťien, kde je na ostrově Mej-čou chrám Ma-cu na místě, kde bohyně podle pověsti opustila tento svět. Například při chrámu Čen-lan v Ta-ťia je vždy sestavena dozorčí rada[5] složená ze zástupců chrámů, které společně pouť pořádají, přičemž hlavní úlohu hrají zástupci (zpravidla členové dozorčí rady chrámu) chrámu Čen-lan v Ta-ťia a chrámu Feng-tchien v Sin-kangu, který je cílem poutě a poutníci se odsud vrací zpět do Ta-ťia. Členové rady a také členové nejvýznamnějších skupin poutníků bývají během poutě přítomni obřadům v chrámu, z nichž jsou obyčejní poutníci vyloučeni.

Motivem k účasti na pouti bývá plnění slibu, odčinění viny nebo pokorná prosba o pokojný život. Poutníci se mohou účastnit celé poutě (v případě velké poutě v Ta-ťia je to osm dní) nebo jenom její části, vždy je však žádoucí, aby provedli obřad zahájení a ukončení poutě a očistili se půstem – po tři dny nejíst maso, vyhnout se pohlavnímu styku, nevstupovat na staveniště, nevstupovat do domu, kde někdo zemřel. Tato pravidla jsou však v současnosti často opomíjena[6] a pouť se pro mnohé proměnila především v zábavnou akci. Je totiž současně obdobím trhů a místa konání poutí se zaplní nejen věřícími – poutníky, ale všemi, kdo se chtějí podívat na průvod provázející bohyni. ■

Poznámka

Tento článek vznikl v rámci interního studentského výzkumného projektu FF UK a za finančního přispění Mezinárodního sinologického centra při UK.

Poznámky

1 V tomto článku není prostor na další diskusi o „účinnosti" (zázračné moci) božstva, blíže např. CHAU, Adam Yuet, Miraculous Response. Stanford: Stanford University Press 2006 nebo CHIU Hei-yuan, Taiwan de minjian xinyang. In: Minguo qi shi ba niandu zhonghua minguo wenhua fazhan zhi pinggu yu zhanwang. Taipei: Xinzhengyuan wenhua jianshe weiyuanhui 1990, s. 23-48.

2 CHANG Hsun, Haiyang minsu yu xinyang: Mazu yu Wangye. Gaoxiong: Zhongshan daxue chubanshe 2010, s. 2-3.

3 Mnohá čínská božstva jsou historické postavy (ať už skutečné nebo ne), osoby, které za svého života vykonaly pozoruhodné činy a jejich zázračná moc se pak projevovala i po jejich, často hrdinské, smrti.

4 Vztah mateřských a dceřiných chrámů neznamená, že by na sobě chrámy byly jakkoli organizačně závislé. Jedná se o zcela nezávislé chrámy, které plní své funkce pro danou oblast a její věřící, vztah mateřského a dceřiného chrámu je významný právě v době poutí.

5 Detaily organizace poutě např. CHANG Hsun, Mazu: Xinyang de zhuixun. Taipei xian Luzhou: Boyang wenhua 2008.

6 CHIPMAN, Elana: Local production of culture in Beigang. Taiwan Journal of Anthropology 6, 2008, s. 1-30.

Mgr. **Jana Heřmanová** (*1978) je doktorandkou Filozofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze, zabývá se čínským náboženstvím.

Situace a postavení náboženství v dnešní Číně

POD KONTROLOU ÚŘADŮ

Petr Mucha

Čína prodělává v posledních třiceti letech poměrně výrazné změny, jejichž podstata a rychlost jen těžko nacházejí v její mnohatisícileté historii obdoby. Svébytná podoba centrálně řízeného kapitalismu a bezprecedentní ekonomický růst staví Čínu do role ekonomické supervelmoci. Tento proces je však doprovázen poměrně zásadními kulturně politickými a sociálními fenomény, které do určité míry ohrožují stabilitu země v budoucnosti. Jde například o proměňující se, ale stále přežívající oficiální komunistickou ideologii, o přetrvávající resistenci vlády vůči konceptu lidských práv, o narůstající sociální rozdíly ve společnosti, o tzv. politiku jednoho dítěte apod.[1] Uvedené skutečnosti mají zásadní vliv nejen na politickou a sociální situaci, ale odráží se rovněž významným způsobem do oblasti náboženské.

Náboženská situace v Číně je poměrně komplikovaná nejen díky bohaté historii svého vývoje, nýbrž i díky zásadním společenským proměnám v zemi v posledních šedesáti letech. Po tisíciletí rozvíjející se náboženská scéna dostala v období kulturní revoluce výrazný likvidační zásah poté, co země na konci 40. let dvacátého století adoptovala komunistickou ideologii ze Sovětského svazu. Komunistický program likvidace náboženství coby „koloniálního a feudálního přežitku" vyvrcholil v období 60. a 70. let minulého století. Tisíce náboženských budov a chrámů bylo zničeno nebo transformováno pro sekulární využití, statisíce věřících byly perzekuovány nebo vězněny a náboženští představitelé odmítající ateistickou ideologii byli popravováni. Tisíce zahraničních misionářů byly vyhnány ze země a náboženství bylo vytěsněno ze společenského života.[2]

Čínská vláda uvolňuje činnost zejména čínských tradičních náboženství. Obnovený chrám Čcheng-chuanga v Jü-jüanu v centru Šanghaje. Foto: Petr Mucha.

Místo likvidace ovládnutí

Postavení náboženství se začalo měnit v 80. letech minulého století a zejména pak během posledních patnácti let. Tváří v tvář kolapsu komunistických režimů ve východní Evropě si čínská vláda začala uvědomovat nezbytnost modernizace státu a jeho postupné otevřenosti zahraničnímu kapitálu. Uvědomila si rovněž, že v tomto procesu není možné náboženskou sféru nadále zcela ignorovat a že kontrola náboženství je efektivnější než jeho potlačení. V souvislosti s tím bylo znovu postupně otevřeno mnoho náboženských center, některé buddhistické a taoistické chrámy se dočkaly obnovy a pod patronací státem kontrolovaných náboženských organizací, jako jsou Buddhistický svaz Číny či jeho taoistická obdoba, začala čínská vláda kontrolovat nově tolerované, byť omezené náboženské aktivity. Ve městech, zejména pak v metropolích jako je Peking a Šanghaj, byly vystavěny nebo obnoveny taoistické a buddhistické chrámy, kde je věřícím v omezené míře dovoleno praktikovat svou náboženskou víru. V těchto náboženských centrech je dnes možno vidět stále více lidí, zejména mladých, kteří se sem přicházejí modlit nebo meditovat. Typickým příkladem je obnovený chrám Čcheng-chuanga v centru Šanghaje, který denně navštěvují tisíce věřících.

Za obnovou těchto náboženských institucí je však třeba spatřovat především oficiální propagandu čínského režimu, který chce navenek prezentovat, že jsou v zemi dodržována náboženská práva. Většina z těchto náboženských center totiž zůstává pod kontrolou komunistických úřadů a správou civilních státních zaměstnanců a funguje z velké části jako turistická atrakce, včetně vstupného a návštěvních hodin. Podstatný je i fakt, že čínská vláda podporuje zejména ta náboženství, která patří k čínské domácí tradici, a lépe tak vyhovují sílící ideologii čínského nacionalismu, který v mnoha oblastech postupně nahrazuje dosavadní všudypřítomnou komunistickou ideologii.[3]

Rozvoj podzemních církví

Navzdory této skutečnosti dochází postupně k částečnému uvolnění a legalizaci činnosti i některých křesťanských církví, které čínský stát spolu s buddhismem, taoismem a islámem oficiálně uznal. I v případě křesťanských církví se tak přesto děje pod přísným dohledem státních náboženských institucí, jako například Čínského vlasteneckého katolického sdružení, skrze něž čínské úřady ovlivňují a zasahují do procesů uvnitř katolické církve v zemi. Institucionální vazba domácích diecézí na zahraniční struktury katolické církve je čínskými úřady stále vnímána jako ohrožení suverenity země. Dosazování státními úřady vybraných biskupů do úřadu bez souhlasu Vatikánu, stejně jako zasahování do církevního života skrze Čínské vlastenecké katolické sdružení je proto zákonitým důsledkem snah čínské vlády držet katolickou církev v zemi pod svou kontrolou. Není proto divu, že se mnoho státem nepovolených nebo omezovaných církevních aktivit, jako jsou výuka náboženství nebo setkávání věřících mimo bohoslužby, přesunulo do neoficiálních struktur tzv. „podzemní" církve. Ta má své vlastní kněze a biskupy, existující nezávisle na představitelích státní „vlastenecké církve" a podle odhadů sdružuje až polovinu z 12 milionů čínských katolíků.[4]

Analogická situace je i v protestantském prostředí, kde je patrné silné napětí mezi státem kontrolovaným „Vlasteneckým hnutím trojí soběstačnosti protestantských církví Číny" a neoficiálními domácími církvemi, zejména evangelikální orientace. Podzemní církve, nezávislé na státem uznaných a kontrolovaných náboženských organizacích, byla doposud v Čínské lidové republice obecně na vzestupu a výraznou část z nich tvoří právě tato evangelikální hnutí domácích církví. Ty jsou zvláště dynamicky se rozvíjející tváří křesťanství v Číně. Jejich organizačně nenáročná podoba založená na síti jednoduchých domácích společenství a silný evangelizační charakter je předurčují k poměrně rychlému růstu. Jejich vlastní zdroje uvádí, že jen k evangelikální části podzemní církve se v roce 2000 hlásilo téměř 60 milionů členů (přitom před nástupem komunismu ve čtyřicátých letech minulého století bylo v Číně jen asi kolem 700 tisíc protestantů). Neoficiální nezávislé podzemní církevní struktury však zakoušejí poměrně tvrdé represe ze strany čínských úřadů, které vyvrcholily především v 80. letech minulého století. Tisíce věřících byly v tomto období vězněny, desítky představitelů byly popraveny a rodiny, které z náboženských důvodů nedodržují státní politiku jednoho dítěte, jsou trestány pokutami a v mnoha případech nucenými potraty či sterilizací.[5]

Vedle taoismu je to i tradiční čínský buddhismus, který se těší alespoň omezené státní přízni. Foto: Petr Mucha.

Příčiny státních represí

Represe vůči náboženství ze strany čínských úřadů přestávají být podmíněny primárně ideologickými motivy, nýbrž jsou stále více ovlivněny důvody politickými. Čínská vláda stále vnímá jakékoliv nezávislé a opoziční názory jako ohrožení státní stability a integrity. Náboženství je terčem kontroly a represe ze strany státu především tehdy, pokud se zdá být v rozporu s oficiální politikou vládnoucí komunistické strany, nebo stane-li se platformou opozičních protestů. Nejtypičtějším příkladem je případ krutého zacházení se členy relativně mladého náboženského hnutí Fa-lun-kung. Čínské úřady proti němu postupují tvrdě a represivně především v reakci na veřejné protesty reprezentantů tohoto hnutí na adresu čínské vládní politiky. Fa-lun-kung je jedno z nových náboženských hnutí, které ve své nauce a náboženské praxi sice čerpá z tradičních čínských náboženství, je však těžko kontrolovatelné státem řízenými náboženskými institucemi. S tím, jak v devadesátých letech minulého století stoupl počet vyznavačů tohoto hnutí na desítky milionů, začaly se čínské úřady obávat přílišného růstu nezávislé a nekontrolovatelné síly a reagovaly zařazením Fa-lun-kung na seznam nebezpečných kultů. To je ostatně osud mnoha nových náboženských hnutí, které nejsou zařaditelné do pěti státem uznaných náboženství. Hnutí Fa-lun-kung se tak stalo postupně terčem krutého teroru ze strany státu, na což reagovalo sérií veřejných masových protestů. Ty však jen vyprovokovaly další vládní represe.[6]

V kontextu politizace náboženství ze strany čínského režimu je třeba vidět i nedávné ostré zásahy čínských pořádkových jednotek během nepokojů v Tibetu (v březnu 2008) a především pak v autonomní oblasti Sin-ťiang proti protestům etnické menšiny Ujgurů (v červenci 2009). Zatímco v prvním případě byl z rozdmýchávání pouličních nepokojů a odporu proti čínské okupaci v Tibetu obviněn tibetský exilový náboženský vůdce dalajlama, v případě ujgurských veřejných protestů proti etnické diskriminaci vznášejí čínské úřady proti jejich vůdcům dokonce obvinění z náboženského extremismu a terorismu. Těmito v dnešní mezinárodní politice nadužívanými označeními a obviněními zdůvodňují čínské úřady své represe vůči veřejným protestům i proti mnoha ujgurským představitelům. Vedle převažující islámské náboženské identity této národnostní menšiny jim to usnadňuje hlavně několik dřívějších případů zapojení některých čínských Ujgurů v mezinárodním islamistickém hnutí.[7]

⇨ *Dokončení článku je v rámečku na další straně.*

Cesta Lao-c' z Říše středu do středu Evropy

ČÍNSKÝ MUDŘEC MEZI ČECHY

Josef Sanitrák

Máme-li sledovat cestu čínské filosofie do našeho prostředí, dříve než co jiného nás čeká setkání se starým mudrcem Lao-c' a s jeho drobným spisem Tao-te-ťing. Neméně vlivné společensko-etické rady Konfuciovy zní sice na prvý pohled konkrétněji, a laikovi tedy i srozumitelněji, o to více jsou však spjaty s prostředím svého vzniku, a tak jejich poznávání muselo u nás počkat na badatelské úsilí odborníků.[1] Kosmologicko-filosofická a na prvý pohled záhadná pojednání Lao-c'ova si na druhou stranu svou mystičností už na přelomu 19. a 20. století našla cestu, šlapanou tehdy módními alternativními duchovními proudy, především theosofií a spiritismem. A právě cestě Lao-c', resp. taoismu do české společnosti se v tomto článku chceme věnovat.

Nutno však předeslat, že od počátku šlo takřka výlučně o onu původní filosofickou[2] podobu taoismu; jeho náboženské - rituální, kultické[3] či později klášterní[4] - formy nezakořenily u nás prakticky nikdy.

> Slyší-li lidé s vyšším vzděláním o Tau, horlivě je konají;
> slyší-li lidé s prostředním vzděláním o Tau, tu brzy se zachová, brzy se ztrácí;
> slyší-li lidé s nízkým vzděláním o Tau, posmívají se mu svrchovaně.
> Kdyby nedoznávalo posměchu, ani by nezasluhovalo, aby se považovalo za Tao.
>
> *Tao-te-ťing*, překlad R. Dvořák.

Prvý český překlad Lao-c' vzešel z kruhů akademických, konkrétně od *Františka Čupra*.[5] Spis přeložil a pod názvem **Tao-tě-king, cesta k Bohu a ctnosti** vydal už r. 1878 jednak v samostatné brožurce, jednak jako součást obsáhlého čtyřsvazkového díla **Učení staroindické**. Rozboru Tao-te-ťingu předchází neméně podrobné studie o Konfuciovi a Menciovi včetně překladů částí jejich nauk (rovněž první v češtině) a ukázek z tzv. klasických knih.

Zdrojem byly Čuprovi převážně materiály německé;[6] v překladu samotného Lao-c' se opíral zvláště o německou verzi z roku 1870 od Reinholda von Plänckner a částečně o francouzský překlad Stanislava Juliena z roku 1842. Čupr několikrát zmiňuje domněnku, že stejně jako za jinými náboženskými a myšlenkovými systémy (včetně křesťanského) stálo i za učením Lao-c'ovým prapůvodní učení staroindické (před-bráhmanské).[7] Lao-c' považuje za historickou postavu[8] a Tao za princip božství.[9] Tyto názory dnes působí jako zastaralé. Překlad Tao-te-ťingu mi nepřipadá zásadně odlišný od jiných. Sporné mohou být komentáře pod čarou; v těch však Čupr odlišuje, co je komentář Plänckerův, jaký názor má Julien a jaký má sám. Každý překlad Lao-c' je zákonitě individuální interpretací, a tak i v případě tohoto průkopnického díla jde spíše o to, aby si čtenář vytvořil názor a představu sám.

Čuprovo dílo kromě vědecké obce zasáhlo i umělecké a intelektuální kruhy české společnosti, i když spíše díky rozborům indické filosofie (obsahovalo i prvý český překlad Bhagavadgíty).[10] V širší veřejnosti se příliš nerozšířilo, a to jak kvůli své náročnosti, tak i dostupnosti. Jisté je, že díky němu měli autoři pozdějších českých verzí již na co navázat a mnohé historické informace od Čupra evidentně přebírali. Vezmeme-li dále v úvahu, že vůbec první kvalitní evropská verze spisu vznikla roku 1842,[11] není datace prvního českého vydání žádnou ostudou.

Cestu Lao-c' a vůbec čínské filosofii do širšího povědomí české veřejnosti otvírala

⇨ *Dokončení z předchozích stran.*

Ostrůvky náboženské svobody

Na závěr je ještě třeba zmínit náboženskou situaci v autonomních oblastech, které byly připojeny k Číně poměrně nedávno. Jedná se o Hongkong a Macao, bývalé kolonie Velké Británie a Portugalska, které se na základě mezinárodních dohod staly součástí Čínské lidové republiky v letech 1997 a 1999. Ze zmíněných dohod vyplývají některá autonomní privilegia, která tyto „zvláštní administrativní oblasti Čínské lidové republiky" mohou nadále využívat, včetně mnoha občanských svobod, zavedených v době evropské nadvlády. V rámci obou autonomních území jsou například respektovány náboženské svobody, náboženské instituce a jejich aktivity nejsou nijak omezovány. Na rozdíl od kontinentální Číny zde mohou působit, stejně jako na Tchaj-wanu, mezinárodní náboženské organizace, včetně řeholních řádů a misijních organizací. Odtud pak mohou zaměřovat svou misijní činnost, byť neoficiálně, do ostatních provincií Číny. Z mnoha osobních svědectví je však zřejmé, že i v těchto regionech se již čínské úřady snaží náboženské aktivity monitorovat způsobem, který by v období před jejich připojením k Číně nebyl možný.

■

Poznámky

1 M. Whyte, *Myth of the Social Volcano: Perceptions of Inequality and Distributive Injustice in Contemporary China,* Stanford University Press, Stanford 2010.
2 D. Overmyer, *Religion in China today*, Cambridge University Press, Cambridge 2003.
3 G. Wei, *Chinese nationalism in perspective: historical and recent cases,* Greenwood Publishing Group, Westport 2001.
4 B. Leung, W. Liu, *The Chinese Catholic Church In Conflict 1949-2001,* Universal-Publishers, Boca Raton 2004.
5 P. Hattaway, *The Heavenly Man,* Monarch Books, London 2002.
6 J. Kornberg, J. Causy, *China in world politics: policies, processes, prospects,* University of British Columbia Press, Vancouver 2005.
7 I. Jeffries, *China: a guide to economic and political developments,* Routledge, New York 2006.

Petr Mucha učí na New York University in Prague a koordinuje náboženské programy nadace Forum 2000.

na samém počátku 20. století theosofická periodika. První krůčky byly však velmi nesmělé, šlo vesměs o drobné citáty, přeložené ze zahraničních tiskovin a vydané v tiskovém orgánu theosofů, v revue *Lotus*.[12] Bezpochyby nejkvalitnějším materiálem o taoismu z kruhů theosofických byl **Čínský mudřec**, poprvé zveřejněný v Lotusu na pokračování v letech 1903-1904 , později samostatně vydaný bez datace pražským vydavatelem Josefem Štětkou.[13] Knížečka sestává ze tří esejů, nazvaných Tao, Umění a Láska, a má formu rozhovoru evropského tazatele s čínským mudrcem, objasňujícím mu podstatu Taa. Spis byl na svou dobu ve vysvětlování Taa i dalších taoistických myšlenek velice zralý a dílko bylo velmi populární, takže vyšlo ve dvou vydáních (s různými obálkami). Úryvky z něj se pak rovněž objevovaly v dalších tiskovinách (např. ve Spiritualistické čítance Světlo). Autor ani překladatel nejsou uvedeni (v Lotusu jsou pouze iniciály P. T., patrně překladatele).[14] Své příznivce má knížečka dodnes, neboť po revoluci ho znovu vydala pražská Unitaria pod názvem **Šienšanský mudrc** (1992).

Svérázné představy o Tau a Lao-c' měli spiritisté. Jako např. baronka Vayová[15] měla ochranného ducha Buddhu (ten si s ní dopisoval pomocí tzv. automatického psaní), tak jiná média mluvila v transu s Lao-tsem (či Lao-Tsiem), personifikované Tao dokonce přestěhovali na sousední planetu mezi Marťany, jejichž předním učencem prý byl (či bylo?). Tyto úsměvné kapitolky nicméně svědčí o tom, že Tao a vůbec myšlenky Lao-c' ovlivňovaly a provokovaly myšlení lidí různě názorově zaměřených.

Spiritistický Marťan jménem Tao (reprodukce z Dějin české mystiky, díl 3.)

Z alternativních badatelů si tématu čínské filosofie povšiml i propagátor a učitel mystiky *Karel Weinfurter,*[16] když ve své revui Psyché zveřejnil studii **Čínská mystika**. V té se věnuje rozboru čínské esoterické knihy *Tajemství zlaté květiny.* Na základě této knihy se dle Weinfurtera v Číně od poloviny 17. století provozují mystická cvičení. Ve skutečnosti kniha vychází sice z taoistických názorů, ale kombinuje Lao-c'ovu filosofii s tzv. čínskou alchymií a s návody k meditacím. Jde vlastně o metody jedné z řady tajných čínských sekt, provozujících cvičení za účelem uvedení se do stavu, který přemáhá těžkosti života. Jakkoliv je srovnání opodstatněné, Weinfurterova obvyklá snaha prokázat i na této knize globální jednotu mystických nauk a syntetizovat terminologii se v tomto případě zdá poněkud urputná a málo přesvědčivá. Kompletní dobový překlad knihy zpracoval fotograf, mystik a buddhista František Drtikol (samizdat). Česky vyšla kniha oficiálně až novodobě, zato hned dvakrát; poprvé roku 2004 jako **Tajemství zlatého květu** v překladu Richarda Wilhelma[17] a s komentářem Carla Gustava Junga (jde o překlad prvního evropského vydání z roku 1929, ze kterého vycházel i Weinfurter), podruhé o čtyři roky později v pojetí znalce východní filosofie Thomase Clearyho.

Konečně se dostáváme k prvému českému překladu Lao-c' z originálu. Vyšel roku 1920 a pod názvem **Lao-Tsiova kanonická kniha o Tau a Ctnosti (Tao-Tek-King)** ho zpracoval Rudolf Dvořák.[18] Podobně jako Čupr se přitom opíral i o německou verzi, i když kvalitnější Wilhelmovu. Šlo o dílo, které je v češtině prvou vědecky seriózní prací k tomuto tématu. Na druhou stranu je Dvořákův překlad dost obtížný, neboť ve snaze o co nejvěrnější převod je poněkud kostrbatý. Především však text trpí několika zásadními omyly, vyplývajícími z nepochopení některých veršů.[19] Navzdory jazykové neohrabanosti a evidentním chybám si Dvořákova verze našla mnoho příznivců nejen v kruzích intelektuálních, bývala často citována, dokonce na jejím základě vzniklo několik dalších komentářů Tao-te-ťingu. Výňatky si o deset let později tiskem vydali i svobodní zednáři jako bibliofilii.

Roku 1930 se na trhu objevila útlá knížečka s názvem **Myšlenky čínského filosofa Čuang-tse**. Jméno nejvýznamnějšího pokračovatele Lao-c' je mnohým vyznavačům bližší než jméno samotného zakladatele, a to především proto, že na rozdíl od strohého a tajemného Lao-c' je otevřenější a upovídanější; jeho aforismy, paralely a poučky nauku o Tau vysvětlují, odhalují tajemství Lao-c'em naznačená, obhajují je před kritikou konkurenčních konfucionistů, nepostrádají lidskost a humor. První český výbor z jeho příběhů pořídila, doslovem a bibliografickým přehledem doplnila Marie Štechová.

Ještě před koncem války roku 1944 Miloslav Fábera vydal knihu **O Skrytém mudrci**, jakýsi apokryf o osudu Lao-c' (u Fábery Lao-czï) poté, co opouští rušnou společnost, aby se vydal do neznáma.

Téhož roku a v roce následujícím vyšlo dvoudílné volné přebásnění textu Tao-te-ťingu z pera Jaroslava Kubeše pod názvem **Moudrost a tajemství.** Autor se v něm odvolává na texty S. Juliena a V. v. Strausse, jde však spíše o parafráze než o skutečný překlad.

Ani v období socialismu u nás vývoj poznání taoismu a dalších čínských filosofií nezaspal. Do kruhů zájemců se pozvolna dostávalo povědomí o pojmech jako je *jin* a *jang*, *wu-wej*, o asijských bojových uměních, o cvičeních jako je *tchaj-ťi*, nebo o východní medicíně a výživě, přičemž mnohé z těchto věcí mají s taoismem přímou souvislost, byť spíše s jeho náboženskou formou.

Roku 1954 vyšel tzv. „marxistický" Lao-c', převedený do češtiny Emou Bayerlovou z ruského překladu sovětského akademika čínského původu *Jan Chin-šuna* pod názvem **Staročínský filosof Lao-c'**. Překlad byl později haněn především z důvodů ideologicko-politických. Zdá se však, že tyto jednoznačné odsudky byly přeci jen poněkud jednostranné a ukvapené. Větší část knihy, obsahující historické reminiscence, je nepokrytě marxisticky zaměřená kritikou ‚imperialistických reakcionářů' a ‚buržoasního kosmopolitismu'. Dovede-li nicméně čtenář ideologické nesmysly z textu odfiltrovat, může se tu dozvědět řadu informací, které jiné zdroje postrádají, a samotný překlad vůbec není špatný.[20]

I díky zmíněnému bolševickému chápání Lao-c' mohly za dob komunismu vyjít ještě tři další, tentokrát už ideologicky nezaujaté verze Tao-te-ťingu: roku 1969 poetický převod *Jiřího Navrátila*[21] a roku 1971 další dva zásadní a v češtině dodnes nejdůležitější překlady Lao-c' z originálního jazyka od *Oldřicha Krále* a *Berty Krebsové*.

Navrátil sice nepřekládal z čínštiny, ale vzal si na pomoc vedle dosavadních českých i překlady a výklady německé a an-

glické. Půvabná knížečka, tzv. kolibřík vázaný v kůži, byla vlastně transkripcí textu určeného pro jevištní provedení v Lyře Pragensis, a „má jakožto takový vyhovovat literárně-estetickým kriteriím“, takže bylo nutno „snažit se o co nejvýstižnější transpozici celkového smyslu, ale netrvat přitom na přesné transpozici všech drobných jednotlivostí“. Přes tato omezení, nebo možná právě díky jim, se Navrátilův **Tao-te-ťing** stal první nezaujatou, do moderní češtiny převedenou verzí, dobře srozumitelnou každému běžnému čtenáři, a jako takový si získal velkou popularitu. Navrátil ovšem v badatelské práci neustal a časem vytvořil studii, která vedle autorových postřehů reflektuje texty Richarda Wilhelma, Alana Wattse i jiných. Vyšla po revoluci pod názvem **Ve světě taosimu** a rozšířená pak nedávno pod názvem **O nebeském a lidském**.

Čínský mudrc v lůně přírody dumá o její podstatě.

Práce *Oldřicha Krále* [22] byla vpravdě pionýrská, neboť jeho antologická sbírka **Tao - texty staré Číny** přinesla víc než jen překlad Lao-c’; zařadil sem ukázky řady jiných čínských básníků - filosofů, ale třeba i z věštecké Knihy proměn (I-ťing), a mnohé z těchto materiálů jsou v našem jazyce dodnes ojedinělé.

Ukázky doplňují medailonky autorů a tematická kulturně historická pojednání, kniha je i výtečně graficky upravena. Její původní vydání v edici Klubu přátel poezie je dodnes předmětem sběratelského zájmu pro zájemce o čínskou filosofii i pro čtenáře poezie, část nákladu se stala takřka bibliofilskou díky přiložené gramodesce, na níž úryvky z Tao-te-ťingu čtou herci Werich, Kemr, Lukavský a Voska. Druhé vydání vyšlo novodobě pod názvem **Kniha mlčení**. Samotný překlad je slovy V. Cílka „dílem mistrovský a dílem básnivě odbíhá od původního textu“. Poetika byla rozhodně Královi při překladu Tao-te-ťingu důležitým hlediskem, avšak v kontextu celé knihy lze jistě použít prvou část citace.

Rovněž velice žádaným se stal Králův překlad sbírky **Vnitřní kapitoly** Lao-c’ova následovníka Čuang-c’.

V posledních letech potěšil Oldřich Král své příznivce dalšími výsledky své celoživotní badatelské práce, ať už to bylo několik vydání Knihy proměn, kompletní sbírka paralel Čuang-c’ových, Shánění krávy (Deset obrazů hledajícího ducha), Čínská filosofie – Pohled z dějin aj.

Překlad od *Berty Krebsové* [23] pod jednoduchým titulem **Tao te ťing** je patrně jeho v češtině nejrozšířenější verzí (dosud tři vydání) a stal se takřka kultovním pro všechny zdejší zájemce o taosimus. Autorka se v obsáhlém úvodu upřímně až emotivně zpovídá, jak dlouho a zodpovědně na překladu pracovala, vyjmenovává své zdroje, přičemž za nejlepší považuje S. Juliena. K textu přistupovala s pokorou, snahou najít a převést původní smysl, přitom zachovat i jeho poetičnost. Každou kapitolu důkladně komentuje, rozebírá překlady a komentáře svých předchůdců, hledá souvislosti. Verze Krebsové nebude asi jen tak překonána, i když jistými nedostatky trpí také. Spokojen s definitivní verzí nebyl ani rádce Krebsové Egony Bondy, jemuž autorka v úvodu děkuje za „nespočetné a často prudké a nesmiřitelné diskuse“.

Dalším počinem Berty Krebsové k tématu byl překlad knihy **Návrat Starého Mistra**, [24] příběhů, v nichž vystupují např. Čuang-c’, Konfuncius či Mencius. Marxistický autor Kuo Mo-žo se v příbězích vyrovnává např. s filosofií Lao-c’ (Starý Mistr), v níž nachází materialistické prvky ve shodě s „objevem“ sovětských vědců, pro něž je Tao jednoznačně totožné s přírodou. Přes toto autorovo zaměření jde o zajímavé čtení a názorný příklad toho, jak snadno lze Tao interpretovat protichůdnými výklady (neboť tutéž chybu činí ti, kteří Tao ztotožňují s Bohem).

Po revoluci se kromě reedic objevilo množství novodobých verzí Tao-te-ťingu různých kvalit, většinou s komentáři autorů, kteří měli potřebu nabídnout své pojetí, nebo – slovy Václava Cílka – „něco si přálo být vysloveno a hledalo svého troubu“.

Poznámky

1 Prvý český překlad *Hovorů Konfuciových* připravili orientalisté V. Lesný a J. Průšek pro pražského vydavatele J. Laichtera r. 1940. Konfucius (Kchung-c’ či Kung-c’, též Kung-tse; první významný čínský filosof; 551-479 př.n.l.) sám však žádné dílo nenapsal, pouze se má za to, že uspořádal tzv. pět klasických knih včetně známé *Knihy proměn* (I ťing). Soupis jeho pouček vytvořili Konfuciovi žáci po smrti svého učitele.

2 Nejde pochopitelně o filosofii v evropském slova smyslu. Autor sám, podobně jako Buddha nebo Ježíš, nemá potřebu svá tvrzení obhajovat, nýbrž mluví z pozice autority: „Jak vím, že je (Tao) otcem všeho? Skrze něj samotné.“ (Cílek); „Odkud vím, že takový je zrod věcí? Právě skrze toto.“ (Krebsová); „Čím jsem poznal tvář počátku všech věcí? Právě tím.“ (Kotík); „Kterak však mohu věděti, že se v něm spojuje krása, pravda a dobrota ve způsobu nejdokonalejším? To od něho samého vím, od Taa.“ (Čupr). Na druhou stranu se Lao -c’ neodvolává na žádné mimořádné zdroje typu zjevení, více než co jiného jde u něj o popis světa, jak se jemu logicky jeví a jak ho může pojmout každý - tedy princip nikoliv nepodobný buddhovskému osvícení, v němž také nedochází k zásahu shůry, ale k prostému probuzení mysli.

3 Náboženský taoismus či taoistický esoterismus stručně avšak výstižně popisuje např. M. Eliade ve *Slovníku náboženství* (Praha 1993, 2001); na druhou stranu si jen málo všímá filosofického základu taoismu, snad proto, že ho nepovažoval ještě přímo za náboženství. Srovnej např. K. Werner: *Náboženství jižní a jihovýchodní Asie* (Brno 1995), kapitola *Taoismus*.

4 Klášterní podoba taoismu vznikla po setkání s buddhismem, což dalo vzniknout specifické *čchanové* (jap. *zenové*) podobě buddhismu.

5 František Čupr (1821-1882); přední český indolog, filosof, pedagog a politik, ovlivněný J. F. Herbartem a A. Schopenhauerem.

6 Zájem o čínskou filozofii v 19. st. souvisel s pronikáním osvícenství. Ovlivnila německé myslitele, jako byli Leibnitz nebo Hegel (viz A. Zempliner: *Čínská filosofie a Leibnitz*, in *Filosofický časopis* 1960/4).

7 *Učení staroindické*, dílu druhého část druhá, str. 182, 187 i jinde.

8 Tamtéž, str. 177-182

9 Tamtéž, str. 187.

10 Mezi osobnosti, které se Čuprovou prací nechaly inspirovat, patřili např. O. Březina nebo K. Weinfurter.

11 Autorem prvního kompletního evropského překladu Tao-te ťingu byl francouzský sinolog Stanislas Julien (asi 1797-1873), který spis prohlásil za „nejhlubší, nejabstraktnější a nejtěžší z celé čínské literatury.“

12 Theosofický tiskový orgán začal r. 1897 vydávat Alois Koch (1860-1904); s přestávkami vycházel do r. 1923. Za dobu své existenci změnil několikrát název, z původního *Lotusu* se stala *Theosofická revue*, resp. *Theosofická revue Lotus*. Detaily viz např. *Dingir* 1/2008, též 3. díl *Dějin české mystiky*, část Teozofie.

13 Josef Štětka (1878-1946); zapálený zájemce o spiritismus, theosofii a mystiku. Kromě vydávání tiskovin o těchto věcech veřejně přednášel, za což byl soudně stíhán.

14 Marie Štechová, prvá překladatelka Čuang-c’, vypátrala, že jde o volné parafráze myšlenek Lao-c’ a Čuang-c’, přeložené z anglicky psaného díla holandského spisovatele a novináře Henriho Borela (1869-1933) *The Rhythm of Life. Based on the Philosophy of Lao-tse*.

15 Adelma Vayová (1840-1925) prováděla společně se svým manželem maďarským baronem Ödönem Vayem na zámku ve Štýrsku nejrůznější spiritistické pokusy. Kromě automatického psaní byla i vizionářkou a o svých viděních napsala řadu knih. (Některé z nich byli i samotnými spiritisty odmítány jako bludné.) Zasloužila se mimořádně o šíření spiritismu v zemích rakousko-uherských, např. na Slovensku.

16 Karel Weinfurter (1867-1942); dotyčnou studii zveřejnil pod pseudonymem Jan z Kříže. Vycházela na pokračování roku 1932 v 9. ročníku mystice věnované revue Psyché.

17 Richard Wilhelm (1873-1930); německý sinolog, teolog a misionář. Kladně hodnoceny jsou dodnes jeho překlady I ťingu a Knihy zlatého květu.

18 Rudolf Dvořák (1860-1920) byl rektorem České university pro řeči orientální, je považován za zakladatele české orientalistiky a především sinologie. V letech 1889-1891 seznámil českou veřejnost s dílem Konfuciovým (*Čínana Konfucia život a nauka I-II.*, J. Otto, Praha 1887-89), o rok později mu vyšla obsáhlá práce *Čína - Popis říše, národa, jeho mravů a obyčejů*

Zajímavou verzi nabízí **Malá kniha Tao Te Ťing**, krásně graficky vyzdobená barevnými fotografiemi a reprodukcemi čínských obrazů. Jde o převod z anglické verze Johna R. Mabryho, která by sice stěží odolala přísným rozborům lingvistů a sinologů, je ale srozumitelná a dobře čtivá. Horší je, že titul některé podstatné verše vynechává. Bohužel tato knížečka kapesního formátu vyšla nízkým nákladem a díky velkému zájmu byla brzy rozebrána.

Výtečnou, z hlediska čtivosti jednu z nejlepších českých verzí nabídlo v roce 1994 česko-slovenské, v Bratislavě sídlící vydavatelství CAD Press. Verzi nazvanou **Tao-Te-Ťing Kniha o Tao a ctnosti** podle informací tiráže přeložil z čínštiny Kuo -Ying Chan (není uvedeno do jakého jazyka, snad do angličtiny) a do češtiny převedl *F. H. Richard*.[25] Ten napsal ke knize i úvodní studii o Lao-c' a taoismu; překlad vlastního textu je podobně jako u Malé knihy Tao-te-ťing soudobý a srozumitelný, více se však drží originálu, alespoň ve srovnání s jinými překlady. (Na místě by zde bylo přirovnání např. k populární Bhagavadgítě Rudolfa Janíčka.) Richard knihu na cestu do světa vybavil četnými obrazy. Není divu, že se kniha dočkala dalších vydání a patří k bestsellerům vydavatele.

Grafik a sice laický, ale důkladný znalec čínské filosofie *Jan Kotík* [26] nabídl své umělecké pojetí Lao-c' veřejnosti roku 2000, kdy jeho **Tao-te-ťing** vydalo nakladatelství Makum k autorovým pětaosmdesátinám. Kotíkovo porozumění textu je o to zajímavější, že reflektuje jiné prostředí (žil v Německu) i jiné překlady než jen české. Rovněž jde o pojetí jazykově velmi přístupné: „… u textu, který nevypravuje, ale poukazuje na principy přírodního a společenského dění, není možné odvracet čtenářovu pozornost od obsahu užíváním termínů a přirovnání, která nás dnes mohou pouze mást." Cenné jsou i Kotíkovy komentáře, vysvětlení základních pojmů a úvahy o souvislostech.

Rudolf Dvořák, zakladatel české sinologie.

K verzím nejvíce rozšířeným v poslední době patří **Tao te ťing** s podtitulem **O tajemství hlubším než hlubina sama**, pocházející od *Václava Cílka*.[27] Ten jako základ svého převodu použil nový překlad profesora torontské univerzity Richarda Johna Lynna s klasickým čínským komentářem z 3. st. od Wang Piho a dále anglický překlad nedávných nálezů z hrobky Kuotien. Jde o bambusové destičky z doby 300-350 let př. n. l., obsahující krom jiného tři svazky různého stáří psané různým písmem, které tvoří základ Tao-te-ťing a které dle autora převodu „změnily způsob, jakým se na text dnes díváme". Sympatické je i to, že Cílek místo vlastních výkladů vybral citace z komentářů Wang Piha a nechal převedenou podobu textu hovořit samu za sebe. Vznikla tak verze, jíž se nemusí bát ani čtenář neznalý problematiky. Dá se čekat, že časem na základě těchto objevů vzniknou nové překlady a komentáře.

Dokladem působnosti Lao-c'ova spisu na vnitřní život jedince je nedávná verze *Josefa A. Zentricha*[28] **Tao te ťing – Kniha o TAO a Cestě ke Ctnosti**. Autor, který sám říká, že Lao-c'ova kniha mu pomohla „při změně přesvědčení z materialistického ateismu ke vzniku vědění o Bohu", se pokusil interpretovat spis ze svého pohledu „evropského čtenáře". Pro svoji verzi použil všechny dostupné české převody, z nichž si verše vybral a upravil tak, aby odpovídaly jeho osobní duchovní zkušenosti. Ztotožněním Taa s Bohem a výkladem textu na základě křesťanských pojmů se ovšem jeho komentáře ocitají na samém okraji spekulací.

Ještě osobitější zacházení s tématem představuje kniha **Lao-c'ovo Tao-te-ťing** svérázného autora *Květoslava Minaříka*,[29] který komentuje převážně překlad Jan Chin-šunův ze svého magicko-mystickobuddhistického pohledu a text mu slouží k vyjádření jeho vlastních názorů. Taoistických významů si téměř nevšímá, anebo je silně komolí.[30] O pokoře vůči textu nebo jeho pochopení tady nemůže být řeč.

Jako poslední z česky vydaných verzí zmiňme obsáhlé dílo **Tao míru – Poučení ze Starověké Číny**, jež sepsal čínský vojenský velitel z 9. st. Wang Čen, který se po znechucení krvavými boji obrátil k Tao-te-ťingu jako k odpovědi na všelidské otáz-

(J. Springer, Praha 1900), na přelomu století společně s J. Vrchlickým přebásnili jednu z tzv. klasických knih Š'-ťing (Kniha písní). V němčině mu roku 1894 vyšla studie Čínská náboženství a r. 1903 Lao-Tsi a jeho život. Vydání svého překladu Lao-c' do češtiny se nedočkal, zemřel ve stejném roce, kdy jeho překlad zahájil edici *Knihy východní* kladenského vydavatele J. Šnajdera. Vyšel pak v několika vydáních a dotiscích s různými druhy obálek a vazby.

19 Např. verš hned v druhé kapitole u Dvořáka tvrdí: „Vědí-li všichni pod nebem, že krásné jest krásné, pak je ošklivé v koncích." K tomu srovnej: „Jakmile svět krásu poznal, vyskytlo se i ponětí škaredosti." *(Čupr)*; „Jakmile všichni uznali krásné krásným, už tu bylo ošklivé." (*Král*); „Když všichni pod nebem rozeznali krásné jako krásné, objevila se ošklivost." *(Cílek)*; „Vědí-li všichni pod nebem, že krásné jako krásné, je tím dáno také ošklivé." *(Navrátil)*; „Pozná-li celý svět, že krása je krásou, je tím zviditelněna i jeho špína." *(Richard)*; „Každý na světě poznává krásné jako krásné, a tím (poznává) i ošklivé." *(Krebsová)*; podobně i ostatní. Jde tedy o dosti srozumitelné vyjádření korespondující jak s kosmologickými představami Lao-c' („Tao plodí jedno, jedno plodí dvě, dvě plodí tři, tři plodí všechny věci."), tak s principem jin a jang, které Dvořák nerozpoznal, případně nesprávně interpretoval; dokonce jím samým kritizovaný Čupr se ve svém převodu od smyslu neodchyluje. Na další očividné Dvořákovy omyly upozorňuje ve svých komentářích B. Krebsová, některé označuje „na samé hranici absurdnosti".

20 Viz např. u Chin-šuna „..zvuky, jakmile splynou, spolu ladí, předchozí a následující přicházejí po sobě", zatímco u Krebsové „zvuky a tóny se navzájem slučují, předtím a potom se navzájem sledují". Zdá se, že snaha Krebsové o poetičnost převážila nad smyslem.

21 Jiří Navrátil (*1923), překladatel a spisovatel, autor řady prací o mystice.

22 Oldřich Král (*1930), sinolog, překladatel a spisovatel, do roku 1998 vedl Ústav Dálného východu na FF UK, mj. je držitelem mezinárodní ceny za český překlad třídílného *Snu v červeném domě*.

23 Berta Krebsová (1902-1974), sinoložka, učitelka, vědecká pracovnice Orientálního ústavu v Praze; přeložila řadu děl čínské moderní literatury.

24 Kuo Mo-žo: *Návrat Starého Mistra a jiné povídky*, 1. vyd. Praha 1953, SNKLHU, edice Světová četba sv. 63; 2. vyd. Praha 1961, SNKLaU, edice Nesmrtelní.

25 F. H. Richard (*1952, vl. jm. Fero Richard Hrabal), cestovatel a majitel vydavatelství CAD Press.

26 Jan Kotík (1916-2002), významný český malíř, průmyslový výtvarník a pedagog. Od 1969 žil v Berlíně, o rok později byl zbaven československého občanství.

27 Václav Cílek (*1955), geolog, klimatolog, popularizátor vědy, filosof a spisovatel.

28 Josef A. Zentrich (*1941); bylinář, publicista a „vodnářský" filosof.

29 Květoslav Minařík (1908-1974); magik a mystik, původně ideový žák K. Weinfurtera a F. Drtikola, jež však odmítl a překomentoval jimi přeložené a komentované mystické a buddhistické spisy. Sám se považoval za největší duchovní bytost a vtěleného Buddhu.

30 Uveďme namátkou např.: „Lao-c' nazírá shodně s mystiky, že živé bytosti jsou první příčinou rozvoje přírody do jejích půvabných forem. Předpokládá se totiž, že přírodu stvořili bohové, bytosti duchovního světa, kteří se mentálními silami upínají na své nitro a vidí je jako plné jasu a absolutního klidu."

31 Jiří Scheufler (1911-1996), spisovatel a učitel mystiky, pokračovatel školy K. Weinfurtera; působil mj. v Unitarii. Napsal např.: *Filosofie Dálného východu Zen* (1990), *Mysteria tajných společností a rosikrucíánské alchymie* (1991), *Indická filozofie a křesťanství* (1992).

32 Artur Zempliner (*1921): *Čínská filosofie v novověké evropské filosofii* (Academia, Praha 1966); viz též články tohoto autora ve *Filosofickém časopise*: Staročínská přírodní filosofie, 1959/2; Čínská filosofie a Leibnitz, 1960/4; Hegel a čínská filosofie, 1963/5. (Obsah těchto článků je částečně převzat či interpretován v dotyčné knize.)

33 Alan Watts (1915-1973); angloamerický teolog, filosof a spisovatel, profesor na Americké akademii asijských studií v San Francisku. Nejen v USA proslul jako vykladač a propagátor zenu, taoismu a východního myšlení vůbec. Sám se označoval za „baviče" (entertainera). V češtině vyšlo dosud šest jeho knih, další se připravují. (Zatím bohužel žádná o taoismu.)

Josef Sanitrák je nezávislý publicista, kromě jiného i autor knižního cyklu o dějinách české mystiky.

ky. Wangova komentáře, patřícího dnes ke klasickým, se chopil přední americký odborník na dávné čínské válečné umění a autor mnoha knih na toto téma Ralph D. Sawyer, který ve spolupráci s manželkou spis přeložil do angličtiny, opatřil zasvěceným úvodem a rozšířil o komentáře vlastní. Do češtiny toto poměrně obsáhlé dílo přeložila Blanka Knotková-Čapková a dík za pečlivě připravenou knihu patří nakladatelství Pragma.

Pro úplnost jmenujme i slovenský titul **O Ceste TAO a Jej tvorivej energii TE**, na jehož podobě se podílel český filosof Egon Bondy. Společně s Marinou Čarnogurskou-Ferancovou (*1940) vypracoval za svého bratislavského pobytu v 90. letech verzi, která dbá především na obsahovou přesnost, tedy na „ducha“ textu. S přihlédnutím k jiným Bondyho textům na toto téma (především k obsáhlé Čínské filosofii) je v tomto ohledu v našem prostředí možná bezkonkurenční.

Samizdatové původní verze, úpravy, přepisy a komentáře Tao-te-ťingu vznikly během doby komunismu v *Kruhu duchovního bratrstva*, pohrobku komunisty zakázaného spolku Psyché a pravděpodobně i u jiných podobných ilegálních sdružení. O samizdatovém překladu a komentáři *Jiřího Scheuflera*[31] bohužel kromě potvrzení jeho existence nic nevím.

Jmenovaných jedenáct českých (nepočítáme-li Kubešovy parafráze, samizdaty a komentáře využívající překlady předchozí) a jedna slovensko-česká verze Tao-te-ťingu není v našem prostředí zanedbatelným počtem. Většina z nich je dobré kvality. Poznání hloubky spisu Lao-c'ova, chápání jeho smyslu či nějaké osobní výzvě porozumí většina lidí až po prostudování a přemýšlení nad více verzemi jeho překladu. Pro studium širších souvislostí šíření a vlivu čínské filosofie doporučuji v českém jazyce ojedinělou knihu *Artura Zemplinera*[32] **Čínská filosofie v novověké evropské filosofii** a upozorňuji rovněž na spisy propagátora východní filosofie *Alana Wattse.*[33]

Pokusy o výklad Taa jsou marné - nejsou však zbytečné. Jen přiblížením se k němu ho totiž člověk může pochopit, resp. se ho chopit, prožít ho. Skutečné Tao všem těmto pokusům už dva a půl tisíce let tiše a vytrvale odolává; je stále „jen“ Tao, svrchované Tao, které nikdy nebylo a nebude ničím jiným – jinak by nebylo hodno býti Taem.

■

TAO-TE-ŤING V ČESKÝCH PŘEKLADECH

TAO-TĚ-KING Cesta k Bohu a ctnosti, staročínská kniha náboženská, kterou složil 600 let před Kristem T. J. Lao a nyní zčeštil, vysvětlil a vydal Dr. František Čupr; F. A. Urbánek, Praha 1878, stran 82 (výňatek z Učení staroindického).

F. Čupr: **Učení staroindické. Jeho význam u vznikání a vyvinování názorů zvlášť křesťanských a vůbec náboženských**, 3 díly, F. A. Urbánek, Praha 1876-1881.

R. Dvořák: **Lao Tsiova kanonická kniha o Tau a ctnosti (Tao-Tek-King)**, J. Šnajder, Kladno 1920 (několik vydání a dotisků v různých verzích obálek); vyšlo též poč. 90. let min. st. jako reprint původního vydání (bez nakladatelských údajů).

Jan Chin-Šun: **Staročínský filosof Lao-c´**, Státní nakladatelství politické literatury, Živé odkazy Řada 2., Praha 1954.

J. Navrátil: **Tao te ťing**, Lyra Pragensis, Praha 1969.

O. Král: **Tao Texty staré Číny**, 1. vydání, Čs. spisovatel, Praha 1971; 2. vydání pod názvem **Kniha mlčení**, Mladá fronta, Praha 1994. Králův překlad samotného Tao-te-ťingu vyšel i ve skriptech „Úvod do čínské filosofie Historie a texty I. (Čínská filosofie do příchodu buddhismu)“, autoři O. Král a J. Střeleček, UK Praha 1971.

B. Krebsová: **Tao te ťing**, 1. vydání Odeon, Praha 1971, 2. vydání DharmaGaia, Praha 1997, 3. vydání DharmaGaia, Praha 2003.

J. Navrátil: **Ve světě taoismu**, Avatar, Praha 1992.

M. Čarnogurská a E. Bondy: **O cestě TAO a Jej tvorivej energii TE** (slovensky), 1. vydání Hevi, Bratislava 1993; 2. vydání (upravené) Nestor, Bratislava 1996.

Tao-te-ťing, z čínských originálů přeložil PhDr. Kuo-ying Chang, do češtiny převedl F. H. Richard; CAD Press, edice Světové duchovní proudy, svazek 45, Bratislava, 1. vydání 1994, 2. vydání 2002.

K. Minařík: **Lao-c´ovo Tao-te-ťing**, Canopus, Praha 1. vydání 1995; 2. vydání 2004.

J. R. Mabry: **Malá kniha Tao te ťing**, přel. M. Kotrbová, typ kolibřík, barevné fotografie a reprodukce obrazů z čínských originálů; Volvox Globator Praha 1996.

J. Kotík: **Tao-te-ťing**, Galerie Pecka, MAKUM 2001, il. Jan Kotík a Taj-ťun Hejzlarová.

J. Navrátil: **O nebeském a lidském**, Avatar, Praha 2003.

V. Cílek: **Tao te ťing O tajemství hlubším než hlubina sama**, Dokořán, edice Mocca, Praha 1. vydání 2005; 2. vydání 2007, 3. vydání 2011; il. K. Cílková a V. Cílek.

J. A. Zentrich: **Tao-te-ťing Kniha o TAO a Cestě ke Ctnosti**, Fontána, Olomouc 2008.

Wang Čen, R. D. Sawyer a M. L. Sawyer: **Tao míru Poučení ze Starověké číny**, Pragma, Praha 2010.

PARAFRÁZE, BIBLIOFILIE A SAMIZDATY

Lao-Tsi: **Tao-Tek-King, Lao-tsiova kanonická kniha o Tau a Ctnosti**, tištěno jako neprodejný soukromý zednářský materiál, Praha 1930 (datace v tiráži 1. února 5931).

M. Fábera: **O Skrytém mudrci**, il. Z. Seydl; R. Kmoch, Praha 1944.

J. Kabeš: **Moudrost a tajemství. Setkání s Lao-tsem**, výtvarně doprovodil F. Kobliha, 42 stran; básnické parafráze Tao-te-ťingu, verše 1-37; J. Pohořelý, Praha 1944.

J. Kabeš: **Moudrost a tajemství. Setkání s Lao-tsem – kniha II.**, výtvarně doprovodil F. Kobliha, 62 stran; básnické parafráze Tao-te-ťingu, verše 38-81; J. Pohořelý, Praha 1945.

Lao-tsi: Tao te ting, bibliofilský tisk na ručním papíře, 55 stran – volné dvojlisty, vyšlo 60 výtisků, M. Mikuš, Edice Střelec sv. 6, Praha 1994.

J. Scheufler: **Tao te ťing**, samizdat.

Laotsi - Tao Teh King – parafráze, samizdat.

Tao Te King - Lao Tsiová kanonická kniha O tao a ctnosti, dle prof. Průška Tao Te Činge Kniha o cestě a síle, samizdat.

Lao-Tse - Dosud neznámé životní příběhy čínského mudrce a jeho působení. Přijímáno jedním z povolaných, samizdat.

Připravil Josef Sanitrák.

„Neviditelná“ komunita a její duchovní život

ČÍŇANÉ MEZI NÁMI

Ľubica Obuchová

Téma tohoto čísla si přímo vynucuje rovněž text o zdejší „neviditelné“ čínské komunitě a samozřejmě i o tom, čemu její členové věří (či nevěří). Ve srovnání se západní Evropou (ale i Maďarskem či Ruskem) je komunita Číňanů v Čechách málo početná a ve veřejném životě zatím nemá žádné zastoupení. Podle údajů ministerstva vnitra u nás nyní žije a podniká kolem 6 tisíc Číňanů, kteří představují asi 1,5 procenta všech cizinců u nás.[1] Po zkušenostech z jiných částí světa však můžeme oprávněně předpokládat, že čínská komunita už zůstane součástí naší společnosti a v budoucnosti se zde výrazněji zapojí do sociálního, ekonomického i kulturního života.

Většina příslušníků majoritní společnosti vnímá „zdejší“ Číňany jenom okrajově, obvykle prostřednictvím zpráv ve sdělovacích prostředcích nebo při krátkých nákupech na tržnicích. Mediální obraz zdejší čínské komunity je v podstatě černobílý: obvykle je nám předkládán pouze zveličovaný problém zločinnosti nebo tvrzení o nekvalitním čínském zboží. Podobně jednostranné je také zpravodajství o dění v jejich asijské vlasti, z něhož si jen stěží můžeme udělat spolehlivý obrázek o tamním životě, vyvolává však pocit, že „to tam není v pořádku“. Česká veřejnost si ke zdejším Číňanům (přičemž často nerozlišuje mezi nimi a Vietnamci či dalšími Asiaty) tudíž vytvořila postoj, který opírá o svou politickou zkušenost. Dochází tak k jistému paradoxu, protože ti, kteří pravidelně protestují proti politice čínské vlády a demonstrují své sympatie k některým skupinám tamních obyvatel, úplně ignorují jejich krajany, kteří žijí mezi nimi.

Náhled na zdejší čínskou menšinu nepochybně souvisí s uplynulými desetiletími našich dějin, kdy se jenom málokdo dostal do zahraničí a měl možnost zažít soužití s cizími migranty se vším, co k tomu patří. Podobně nepřipraveni byli i první čínští migranti, kteří se u nás objevili po roce 1990. Nebyli to však první Číňané na našem území. Zprávy o působení čínských obchodníků se v českém tisku objevovaly již v poslední čtvrtině 19. století. Byli to ovšem pouze jednotlivci, početnější skupina se v Československu usadila až ve 20. letech minulého století. Pocházeli převážně z jižní části provincie Če-ťiang (Zhejiang). Byli to hlavně mladí muži, kteří se později v Čechách oženili s místními ženami, založili rodiny a získali české občanství.[2] Zabývali se převážně obchodováním, někteří (především v česko-německém pohraničí) měli restaurace či zábavní podniky. Podle archivních dokumentů byli tito Číňané ve velké většině křesťanského vyznání, ačkoliv se předpokládá, že většina z nich konvertovala až po odchodu z Číny. Jejich děti však díky českým (v pohraničí i německým) matkám byly vychovávány v majoritní kultuře, čínsky se nikdy neučily, takže se ke svým čínským kořenům ani nehlásí a bez potíží se již v dětství asimilovaly do zdejší společnosti.

Soudobá čínská komunita

Navzdory tomu, že diplomatické vztahy mezi socialistickým Československem a ČLR nebyly přerušeny ani po vyostření ideologických rozporů na konci 50. let minulého století, žilo v Československu před rokem 1989 trvale jen několik desítek Číňanů. Zpravidla se jednalo o čínské ženy, které zde uzavřely manželství a přijaly československé občanství. Po roce 1990 začaly s nadšením pomáhat novým migrantům jako znalkyně prostředí a tlumočnice. Mají však často výhrady k jejich chování a snaží se na ně působit svou autoritou, která někdy přerůstá až do matriarchálního nátlaku, protože nechtějí, aby čínská komunita v očích majoritní společnosti „ztrácela tvář“. Tento cíl se stal podnětem i pro založení prvních krajanských sdružení a etnických organizací, které dnes mezi zdejšími Číňany působí. Většina z nich je registrována jako občanská sdružení.[3] Významný je uvnitř komunity rovněž vliv dvoutýdenníku *Ťie-chua tchung-sün* (Jiehua tongxun, Česko-čínský zpravodaj),[4] který vydává *Krajanské sdružení Číňanů žijících v Čechách*. V těchto krajanských organizacích mají významné postavení ženy, což není v tradičních čínských emigrantských komunitách běžný jev, souvisí však se sociálními změnami v složení nové migrace.

Noví čínští migranti jsou vzdělanější, než byli jejich předchůdci na počátku 20. století. Jsou mezi nimi lidé téměř ze všech koutů Číny, kteří předtím často pracovali ve státních institucích. Většina z nich má alespoň střední vzdělání a asi třetina absolvovala vysokou školu či získala vyšší odborné vzdělání. Také důvody migrace jsou dnes mnohem složitější než dříve, nejde jen o důvody ekonomické. Důležitá je i oblast, odkud migranti pocházejí, obzvláště v případě, že patří mezi tradiční vystěhovalecké zóny. Politická motivace při jejich rozhodování nehraje téměř žádnou roli, byť někteří ze zdejších Číňanů uznávají větší míru osobní svobody a soukromí.

Čínské představy o migraci jsou tradičně ovlivňovány patrilineárním uspořádáním rodiny, přežívajícím uctíváním předků, zavazujícím (a svazujícím) pocitem sounáležitosti k „rodné hroudě“ a konkrétní sociální či zájmové skupině. Proto jeví čínští migranti v zemích svého dočasného poby-

Vystoupení uměleckého kroužku z čínské školy je součásti téměř všech oslav zdejší komunity, především každoročního vítání čínského Nového roku. Foto: Ľ. Obuchová.

Tento článek prošel recenzním řízením.

tu tendence koncentrovat se do jedné oblasti a podnikat ve stejném odvětví. Ačkoliv se běžnému pozorovateli může zdát, že mezi Číňany nejsou žádné rozdíly, není to pravda. Čína totiž představuje spíše kontinent než jednolitý státní celek. Historické rozdělení čínské říše na řadu provincií odráží její značnou vnitřní diferencovanost, ať už z hlediska antropologického, historického, geografického, etnického, kulturního, lingvistického[5] či ekonomického. V tomto směru se ani v posledních desetiletích nic nezměnilo, naopak se v některých případech rozdíly ještě více prohloubily kvůli nevyváženému socioekonomickému rozvoji.

Lidé pocházející z jedné oblasti jeví tendenci uzavírat se vůči svým sousedům nebo se dokonce sdružovat proti Číňanům (či nečínským etnikům) z jiných oblastí a pouze ve vztahu k cizincům vystupují společně. Tradičně se Číňané sdružují především na principu příbuzenství či podle společného dialektu, případně podle místa původu. Protože „nováčci" častokrát nejsou schopni efektivně komunikovat se svým okolím, spoléhají po svém příjezdu na zkušenější krajany.

Uvnitř zdejší komunity můžeme vyčlenit tři základní skupiny migrantů, které působí relativně izolovaně. Zřejmě více než třetina[6] „našich" Číňanů pochází z jihovýchodní části pobřežní provincie Če-ťiang, z oblasti tzv. Velkého Wen-čou (Wenzhou) a sousedního okresu Čching-tchien (Qingtian), tedy z regionu, odkud k nám přijela i první vlna čínské migrace v meziválečném období.

Na akcích čínského krajanského sdružení se účastní čeští žáci škol bojového umění. Pod vedením čínských mistrů nacvičují též tradiční lví tance. Foto: Ľ. Obuchová.

Přibližně třetina přijela ze severu sousední provincie Fu-ťien (Fujian), z města Fu-čou (Fuzhou) a jeho okolí. Ačkoliv tyto dvě oblasti nejsou od sebe příliš vzdálené, vyvíjely se v historických dobách samostatně, protože je od sebe odděluje téměř neprůchodné horské pásmo, odlišná ekonomika a vzájemně nesrozumitelný dialekt. Z venkovských oblastí kolem Fu-čou přijíždějí především muži mladšího a středního věku, většinou pouze se základním vzděláním, bez rodin, bez kapitálu nebo s minimálním základním kapitálem. Nejčastěji zde působí jako drobní prodejci na tržištích, někdy se zaměstnávají také v zázemí zdejších čínských restaurací jako pomocný personál. Část z nich se sem dostala ilegálně nebo se jejich pobyt stal ilegálním.

Ve zbývající „třetině" převládají lidé pocházející ze samosprávných měst Peking (Pej-ťing, Beijing), Tiencin (Tchien-ťin, Tianjin) a Šanghaj (Shanghai) a z měst severovýchodu (bývalé mandžuské provincie). Lidé ze severočínských metropolí a Šanghaje mají v průměru vyšší vzdělání a lepší kapitálové zabezpečení než příslušníci předchozích dvou skupin, jsou napojeni na velké čínské podniky, které zde zastupují; ke svým krajanům z jižní části Číny se nezřídka chovají přezíravě a podle možností se s nimi vůbec nestýkají nebo se ve vzájemném styku omezují pouze na nezbytné pracovní kontakty. Tato skupina jeví nejvýraznější zájem o integraci do majoritní společnosti; alespoň částečně ovládají češtinu, zajímají se o politickou a ekonomickou situaci v ČR a dávají přednost obchodním spojením s českými firmami. Do této „severní" skupiny patří kromě řady umělců a cvičitelů bojových umění také většina čínských bohemistů a bývalých stážistů na českých vysokých školách, kteří se usadili především v Praze a působí jako tlumočníci pro své krajany. Častokrát provozují různé zprostředkovatelské firmy a někteří také pracují jako soudní tlumočníci. Mají rozhodující slovo ve většině krajanských spolků a vzdělávacích institucí.

Mezi nimi je nejvýznamnější *Mezinárodní čínská základní škola v Praze* (ve styku s úřady používá názvu Chi School), založená v září 1995. Asi deset let se v této škole realizovala pro několik desítek dětí celodenní výuka v čínštině podle osnov platných v ČLR, odpolední zájmové kurzy pak navštěvovaly i další děti. Přibližně před pěti lety se situace změnila, protože rodiny, které zde zůstaly, své děti dnes již posílají do českých základních či středních škol. Chi School tedy změnila své zaměření a pořádá zájmové odpolední kurzy nejenom pro čínské děti, ale též kurzy čínského jazyka, kaligrafie a kultury pro českou veřejnost.

Specifika migrace z jižní části provincie Če-ťiang

Vývoj v této části Číny, jejímž centrem je přístavní město Wen-čou, se v posledních desetiletích značně odlišoval od vývoje v jiných oblastech. Tamní obyvatelstvo postupně opouštělo málo výnosné zemědělství a zakládalo malé podniky rodinného typu. Jejich výrobky si rychle prorazily cestu na velký vnitročínský trh a začaly pronikat i na světový trh.[7] V návaznosti na bouřlivý ekonomický rozvoj vzniká ve Wen-čou nová dynamická buržoazie, která vytváří značné bohatství. Výrazně se rozšiřuje i střední třída a hledá své uplatnění ve světovém společenství.

V rodinných soukromých podnicích se mohla realizovat především přebytečná ženská pracovní síla (muži zůstávali v zemědělství nebo přecházeli do oblasti dopravy, stavebnictví atd.). Finanční přínos ženské práce do rodinného rozpočtu se přirozeně odrazil na jejich lepším postavení v rámci rodiny; vedl též ke zvýšenému sebevědomí podnikajících žen a dívek.

Tento stručný rozbor zde neuvádíme samoúčelně; unikátnost wenčouské cesty k prosperitě se odrazila i na složení moderní čínské migrace do Evropy a k nám. Zatímco v čínské patriarchální společnosti před rokem 1949 ženy pouze následovaly své manžele, v nové éře čínské migrace přibývá nezávislých žen, které opouštějí Čínu bez rodiny. Protože o jejich možném odchodu i nadále rozhoduje rodina, bývá emigrace mnohem jednodušší pro ženu vdanou než pro svobodnou dívku. Žena, která již splnila svou manželskou povinnost, tj. porodila potomka pro rodinu svého muže,[8] má větší volnost pohybu a rozhodování. Podle oficiálních českých statistik tvoří ženy přes 46% „naší" čínské komunity. Řada zdejších podnikatelek (majitelek restaurací a větších obchodů) ze svého příjmu vydržuje dítě (zpravidla dceru) na střední škole či univerzitě jinde v Evropě. Jsou to většinou ženy, které přiznávají, že emigrací řešily rodinnou situaci. Jednoduše daly přednost důstojnému (a v očích okolí omluvitelnému) odchodu do ciziny před nedůstojným rozvodem či manželskými rozepřemi.

Tento článek prošel recenzním řízením.

Náboženský život čínské komunity

Číňané se vyznačují pragmatickým přístupem k náboženství a nebývá u nich zvykem hlásit se jenom k jednomu vyznání. Ze zdejší komunity se svou výraznou religiozitou vyděluje pouze skupina čínských protestantů (baptistů). Několik dalších Číňanů se hlásí k buddhismu (často k jeho tibetské podobě, protože ji pokládají za „módní"), taoismu, islámu, ke katolictví či ke svědkům Jehovovým, jsou to však pouze jednotlivci.[9]

Většina čínských migrantů ovšem nepociťuje potřebu organizovaného náboženského zázemí. Roli „záchytné sítě", kterou kdysi v zahraničních komunitách sehrávaly náboženské obce, dnes obvykle zastanou krajanská sdružení či neoficiální seskupení na regionálním základě.

To však neznamená, že by se „naši" Číňané odchodem z Číny zbavili veškeré náboženské tradice. Přinášejí si s sebou tzv. malou tradici, lidovou víru, byť si to často ani neuvědomují. Je to zřejmé i ve zdejších čínských restauracích a dalších provozovnách, které jsou přeplněné votivními artefakty, sochami čínských božstev, tradiční blahonosnou dekorací, kaligrafií a dalšími předměty. Samozřejmě - část těchto votivních předmětů pouze vychází vstříc české představě o Číně. O skutečném cítění Číňanů však vypovídá zázemí.

Ve většině restauračních kuchyní i v soukromých prostorách najdeme oltáříky nebo plakátové podobizny čínských božstev bohatství a domácího krbu, někteří mají před nimi dokonce umístěny i destičky se jmény zesnulých předků či jejich fotografie, pravidelně u nich mění misky s obětinami a pálí vonné tyčinky. Těmto vnějším znakům tradiční zbožnosti věnují pozornost především lidé starší generace, zpravidla prarodičové, kteří bydlí u svých podnikajících dětí a zastávají funkci pečovatelů o vnoučata vlastní i cizí. U nejmladší generace se často jedná jen o projev úcty k tradici nebo k rodičům, většinou v bůžky nevěří a tyto předměty používají spíše jako „srdci milou" dekoraci nebo nostalgické pouto s vlastí, kterou dočasně opustili.

Specifická je však víra v sílu tradičních symbolů a rituálů, v níž si čínské společenství notuje s českými příznivci. Symboly se dostaly dokonce i na suvenýry a dárečky, které se v restauracích rozdávají před vánočními či novoročními svátky. Běžné jsou kalendáře nejrůznějšího typu, na nichž jsou zachyceny i dny podle čínského rolnického kalendáře spolu s tradičními svátky. Čistě pro čínskou klientelu - kvůli jazykové bariéře – však slouží rozdávané diáře, v nichž jsou vyznačovány šťastné a nešťastné dny v duchu císařských almanachů.

V mezinárodni činské škole v Praze se děti zdejších podnikatelů uči podle učebnic z ČLR. Foto: Ľ. Obuchová.

Krajanská sdružení nebo neformální centra soustředěná kolem vyhlášených restaurací také společně slaví tradiční i novodobé svátky, především Svátky jara (tradiční Nový rok) a Svátky podzimního středu (15. den 8. lunárního kalendáře), které jsou dnes v Číně dny pracovního volna. Nezapomínají přitom dodržovat všechny důležité rituály, spojené s těmito svátky, především podávání rituálního jídla (novoroční nočky a taštičky, podzimní měsíční koláčky), přinášení obětin a vzpomínání na předky. Většina z nich v tyto dny rovněž nezapomíná na příbuzné v Číně, telefonuje domů nebo posílá e-maily či SMS.

Internetová síť však sehrává nejvýznamnější roli v případě jiného tradičního obřadu, spojeného se Svátky čistého jasu (106. den po zimním slunovratu, tj. 4. nebo 5. dubna), jenž je zasvěcen vzpomínce na mrtvé. V Číně se v tyto dny chodí upravovat hroby předků, přinášejí se obětiny a pálí rituální peníze. Číňané žijící v zahraničí si v posledních letech navykli připomínat své předky ve virtuální komunitě, zřizují si na síti virtuální síně zesnulých předků, a tak mohou společně uctít jejich památku potomci rozptýlení doslova po celém světě. Mnoho čínských krematorií na svých webových prezentacích rovněž umožňuje založení virtuálního „kolumbária", a to nejenom pro zesnulé, jejichž pozůstatky jsou u nich uloženy. I zde platí, že se k virtuální destičce předka kladou virtuální obětiny (vybírané z bohatého katalogu) a virtuálně pálí virtuální záhrobní peníze. Starší Číňané, kteří na tyto „novoty" nejsou tak zvyklí, si k posezení u notebooku dost často připravují i skutečné svíce a obětiny. Po ukončení obřadu na síti pak na vhodném místě zapálí i hrst skutečných záhrobních bankovek.

Čínská křesťanská obec v České republice

Náboženský život Číňanů žijících v zahraničí je velice zajímavý. Etnologové či sociologové zachovávání etnického náboženství často pokládají za příznak toho, že daná komunita ještě nesplynula s novým prostředím. U Číňanů se za etnická náboženství pokládají buddhismus, taoismus a konfuciánství (pod tím se však často myslí spíše to, co se označuje jako „čínské lidové náboženství", o jehož vnější projevy, jak uvádíme výše, není u nás nouze). Z toho, že řada Číňanů v cizině konvertovala ke křesťanství, se vyvozují závěry o jejich postupné asimilaci. Není to však tak přímočarý proces. U nás (i v mnoha velkých světových městech s mnohem početnější čínskou populací) můžeme vysledovat zajímavý jev: část čínského společenství sice přejde na některý z majoritních náboženských směrů, ale současně se tato komunita chová jako „etnická církev", tj. zachovávají si svou původní sociální organizaci se snahou vzájemně se podporovat, soustřeďovat se kolem chrámu svého nového vyznání a styk s domácími věřícími omezit na nejmenší možnou míru. Přirozeně, u první generace migrantů v tom hraje roli i neznalost místního jazyka, která jim brání v plnohodnotném začlenění se do místní církevní komunity, stejně jako nepřátelské reakce či nedůvěra ze strany domácích. Toto platí i pro zdejší čínskou baptistickou komunitu.

Organizované čínské křesťanství v ČR datuje své počátky do roku 1995, kdy se ke společným službám Božím sešli příslušníci dvou rodin z Čching-tchienu. Tyto rodiny posléze ČR opustily, na jejich úsilí však navázali další věřící pocházející ze stejného regionu. Oblast Wen-čou a Čching-tchienu se vyznačuje stopadesátiletou tradicí katolictví i protestantství (především baptismu a metodismu), tradičně se tam ke křesťanství hlásila na čínské poměry poměrně početná část obyvatel. Na počátku tzv. kultur-

Tento článek prošel recenzním řízením.

ní revoluce byla sice oblast prohlášena za ateistickou a Rudé gardy odstraňovaly veškeré pozůstatky náboženství, ale navzdory represím si řada tamních křesťanů uchovala svou víru neporušenou. Wen-čou patřilo k těm několika čínským městům, kde byly křesťanské bohoslužby obnoveny hned v roce 1979 a od té chvíle tamní náboženské obce rychle mohutněly navzdory sporadickým pokusům čínského vedení zabránit rozšiřovaní křesťanství.[10] Dnes se o tomto regionu často mluví jako o „čínském Jeruzalému" či „čínské Svaté zemi". Místní rčení tvrdí, že ve Wen-čou je dům Páně na každém kilometru. Rozmachu náboženství napomáhá i nedávno naakumulované bohatství. Podle oficiálních údajů z ČLR se v jižním Če-ťiangu až 10% obyvatel hlásí k „náboženství Krista", tj. protestantství.[11]

Prvních pár let se zdejší čínští křesťané scházeli ke společným modlitbám ve svých domovech; jak se k nim postupně přidávali další věřící, sílila uvnitř kongregace snaha po evangelizaci mezi zdejšími Číňany, a proto se dohodli s představiteli Bratrské jednoty baptistů v Praze na pronajímání modlitebních prostor, kde každou neděli večer konají slavnostní bohoslužby a ve čtvrtek bývá společná pobožnost či biblická hodina. Vše probíhá pouze v moderní čínštině.

Oficiálně je křesťanská (tj. protestantská) církev v ČLR univerzální, bez denominací, ale vzhledem k tomu, že v minulosti na čínském území působili misionáři z mnoha zemí a nejrůznějších zaměření, zůstává u většiny chrámových sborů povědomí o původní denominaci. Prostí věřící však o tom zpravidla nevědí („Ježíš Kristus je a bude jenom jeden"). Podobná situace je i u čínské křesťanské obce v ČR, která ve svém oficiálním názvu denominaci neoznačuje. Věřící o denominační příslušnosti rovněž nemají představu; rada starších však zdůrazňuje, že jsou baptisté. Mezi věřícími je však i několik členů tradičních křesťanských rodin z oblasti, kde kdysi působili metodisté a anglikánská církev. Dali přednost čínské kongregaci před hledáním českého sboru své vlastní denominace.

K bohoslužebním účelům se používají Bible a kancionály (majetek sboru) vydané Baptistickou tiskárnou v Hongkongu (v klasických, nezjednodušených znacích); někteří věřící mají vlastní Bible z nankingské tiskárny Amity (ve zjednodušených znacích). Během bohoslužeb se texty písní promítají na zeď modlitebny, aby se mohli zapojit i ti, kteří ještě neznají slova, nebo ti, co se přišli podívat pouze ze zájmu. Akce sboru jsou otevřené a přístupné každému zájemci. Nájem kostela a výdaje na jeho provoz se hradí z dobrovolných příspěvků věřících. Věřící často zvou i své přátele. Představený Jie Siao-min mi několikrát zdůraznil: „Naše řady teď rostou. Původně, když jsme se scházeli po domácnostech, tak nás bylo jenom pár, teď máme kostel, inzerujeme v Česko-čínském zpravodaji, víc se o nás ví. Je to takové oficiální. Číňané se neradi scházejí doma k modlení, raději takhle, do duchovního prostředí, je to lepší. Jsme otevřená kongregace, neděláme nic tajného, každého uvítáme."

V současnosti se ke společným modlitbám schází kolem padesáti věřících, v obdobích velkých svátků počet účastníků narůstá, pohybuje se až kolem sta osob. Základna sboru je poměrně mladá, většina členů obce je ve věku od 20 do 45 let a patří do relativně chudší části zdejší čínské komunity. Genderové složení je více méně vyrovnané; vedení sboru (rada starších) je však výlučně mužské, několika aktivnějším ženám je vyhrazena pomocná role, častokrát jsou pověřovány čtením z Bible, vedením čtvrtečních pobožností, přípravou kázání atd. Podobně jako je tomu v jiných čínských křesťanských komunitách v Evropě, nemá ani ta zdejší kongregace k dispozici vysvěceného kněze a většinu pobožností řídí rada starších nebo k tomu pověřený věřící. Na křest nových proselytů a bohoslužby s eucharistií o velkých svátcích přijíždějí čínští duchovní ze zahraničí (z Londýna, USA, Maďarska).[12] Prostřednictvím těchto putujících kazatelů je také udržován duchovní kontakt s čínskými věřícími v dalších evropských zemích. Slouží k tomu rovněž internetové stránky evropské čínské kongregace a její diskusní blog.[13]

Část věřících vstoupila do církve již doma v Číně, většina však patří k novým věřícím, kteří se ke křesťanství obrátili až pod vlivem svých přátel v Evropě. Dřívější kontakt s křesťanstvím čínským emigrantům nepochybně usnadňuje první kroky na cizí půdě, protože účast na společných bohoslužbách jim pomáhá překonat počáteční osamělost a pocit odcizení. Členové rady starších pravidelně navštěvují další věřící a vzájemně si pomáhají řešit rodinné či pracovní problémy. Jeden z věřících mi řekl: „Nemáme tady další rodinu, jenom já s manželkou a dítě. Kdyby to česká vízová politika umožnila... Ale to nevadí, nejsme sami. Máme bratry a sestry v naší církevní obci."

Kongregace se jeví jako velice soudržná a přátelská, po společných modlitbách ještě většina účastníků zůstává v přilehlé místnosti na kus řeči u čaje, nacvičují náboženské písně nebo řeší praktické záležitosti sboru. Během obřadů se všichni střídají v péči o děti modlících se rodičů a těm starším někdo předčítá z Bible. V posledních letech začala kongregace také pořádat společné akce, každoročně vyjíždějí na „tábory" pro děti a dospělé; vlastně jde o týden dovolené mimo Prahu, jenž je věnován společným modlitbám, výletům a poznávání České republiky. Představitelé křesťanské obce se také zapojují do „sekulárních akcí" zdejší čínské komunity. Spolu s představiteli Krajanského sdružení několikrát navštívili Číňany ve vyšetřovací vazbě či ve výkonu trestu v českých věznicích. Vedou rovněž další Číňany k tomu, aby respektovali české zákony a dodržovali české zákony a předpisy.

Několik let usilovali o oficiální uznání své kongregace, nakonec se rozhodli zaregistrovat jako občanské sdružení. O registraci usilovali proto, že by jim usnadnila pořádání veřejných akcí, dětských táborů apod., i další evangelizaci uvnitř zdejší čínské komunity. Současně by čínské církvi v očích potenciálních věřících dodala „punc opravdovosti" a oficiálního uznání od majoritní společnosti. Cíle bylo dosaženo registrací Česko-čínského křesťanského sdružení v březnu 2004.

■

Poznámka

Tento text vychází z autorčina dlouhodobého výzkumu čínské komunity u nás a z poznatků získaných během dvou projektů realizovaných v letech 2001-2004, jejichž výstupem bylo i několik cizojazyčných odborných studií. V české (i evropské) sinologii se studiu zdejší čínské komunity prozatím nevěnuje systematická pozornost, výjimkou je pouze Markéta Moore-Mezlíková, která na této problematice asi před 10 lety postavila svou dizertaci a případovou studii k ní. Zájemce o tuto problematiku proto odkazuji na další literaturu o čínské komunitě v Evropě, především od těchto autorů: Pál Nyíri, Gregor Benton, Frank N. Pieke, Hein Mallee a Li Minghuan.

⇨ *Poznámky a medailonek autorky jsou v rámečku na další straně.*

„Invisible" community and its religious life"
The Chinese among us

The article resumes the history of the Chinese diaspora (a relatively new phenomenon) in the Czech Republic and its changing identity. Except for some dozen Chinese which settled in former Czechoslovakia in the 1930s–1960s, mainstream immigration (nowadays about 6000 Chinese people) began only after 1989. According to their place of origin we can recognize three distinct groups aomng them – natives from northern Fujian, educated urban dwellers from northern municipalities and coastal cities, and major (maybe the most numerous) group from southeastern Zhejiang (Wenzhou and Qingtian). The Zhejiang group is unique because of its Christian orientation which is discussed in detail, the author also briefly presents some voluntary associations, newsletter and Chinese school in Prague.

Tento článek prošel recenzním řízením.

Fenomén čínské literatury u nás

NESMRTELNÁ ČÍNSKÁ INSPIRACE

Ľubica Obuchová

Bez obav můžeme říci, že pojem „Čína“ u nás představuje především čínská tradiční poezie a čínská kuchyně, obojí ovšem důkladně „aklimatizované“ a přizpůsobené naší chuti. K obojímu se přistupuje se stejným zaujetím a posvátným zápalem. Čínské motivy se u nás již dávno dostaly nejen do slovesného či výtvarného umění, ale též do architektury a hudby. Nicméně obdiv k čínské filozofii a náboženství, geomantii, lékařství, zdravotním cvičením a bojovým uměním je záležitostí relativně nedávné doby.

Nejnápadnější ovšem je, že již od samých počátků poznávání Číny u nás převládá zájem o lyrickou přírodní poezii na úkor ostatních, tak bohatých, čínských literárních odvětví. I v dobách, kdy básníkům nebylo přáno, zájem o čínská „čtyřverší ticha a krásy“ neutuchal. Zasvěcenci se scházeli nad klasickými verši v poetické vinárně Viola, v Jindřišské věži, později i v Anežském klášteře, aby si (tak trochu spiklenecky) vyslechli „nesmrtelná slova“ Li Pajova v podání Otakara Brouska nejst., Alfréda Strejčka, Hany Kofránkové a několika dalších recitátorů specializovaných na čínskou poezii. Někdy bylo možno díky kaligrafickému doprovodu dokonce rozjímat nad znakovou podobu přednášených veršů a uvažovat o mnohovýznamovosti jednotlivých znaků a poselstvu ukrytém v jejich tvaru. Proč se tvorbě několika literátů dávno zesnulých v daleké zemi dostalo u nás takové popularity, že zastiňuje i zájem o „skutečná“ dálněvýchodní náboženství nebo je nezbytným doprovodem tohoto zájmu?

Na zmíněných poetických podvečerech se zaujatému obecenstvu předkládala především „čínská tvorba“ Mathesiova, v níž posluchači se zanícením hledali skrytý význam jednotlivých veršů, často i s politickým přesahem. Nepochybně se zájem o básnictví staré Číny výrazně pozvedl právě kvůli jeho parafrázím a dokonalému zpracování původní látky. Mathesius totiž nenabízel „pouhou poezii“, předkládal českému čtenáři osobitý životní styl, jenž byl podle něho tradiční Číně vlastní. Nehledal smysl čínského dění ve filosofii či náboženství, ale v poezii. Do jisté míry se tím naplnila slova slavného propagátora čínské kultury na Západě Lin Jü-tchanga (Lin Yutang), jenž tvrdil, že „Číňanovi je poesie náboženstvím. … bez své poesie – a to poesie jak životních zvyků, tak i slov – byl by čínský národ stěží obstál až do dneška.“[1] Čínská přírodní poezie se tak stala pro mnohé z posluchačů útočištěm v těžkých chvílích, nápovědou k správnému životnímu stylu, dnes označovanému jako „eko“ či „bio“. S nezbytným doprovodem „čínské“ vegetariánské kuchyně, hudby a kaligrafie či tradiční malby.

Zpěvy staré a nové Číny Bohumila Mathesia.

Základem čínské kultury je psané slovo, zachycené svébytným grafickým systémem, jenž se používá již přes tři tisíce let a svým charakterem předurčuje specifiku čínské poezie. Ačkoliv jeho studium je v Evropě stále záležitostí jednotlivců, výsledky jejich překladatelského úsilí se staly veřejným majetkem a ovlivňují generace autorů i jejich čtenářů stejně tak, jako vý-

⇨ *Dokončení z předchozích stran.*

Poznámky

1 K 31. březnu 2011 bylo u nás evidováno celkem 5329 občanů ČLR, 15 obyvatel Hongkongu a 310 držitelů tchajwanských pasů. Celkem tedy v České republice žilo 5663 lidí, které pokládáme za Číňany, jimž bylo přiznáno právo na přechodný či trvalý pobyt. (Podrobněji viz statistiky na stránkách Služby cizinecké policie, MV ČR a Českého statistického úřadu, například http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/t/84004268BF/$File/c01t01.pdf; http://www.mvcr.cz/clanek/cizinci-s-povolenym-pobytem.aspx; http://www.policie.cz/clanek/statistiky-885151.aspx).

2 O početnosti meziválečné čínské komunity u nás nemáme přesné údaje. Například *Národní listy* 3. 1. 1934 ve zprávě „Sjezd Číňanů v Praze u příležitosti pohřbu krajana“ uvádějí, že „zvláštností při dnešním pohřbu byla účast všech v Československu usedlých Číňanů, jichž je tu skoro 50, a kteří se sjeli i ze vzdálených míst, hlavně ze Slovenska, aby se rozloučili s mrtvým krajanem.“

3 Prozatím nejnovější z těchto organizací je *Sdružení čínské mládeže v Čechách*. Na oslavě jeho registrace (oficiálního zahájení činnosti) se 19. března 2011 zúčastnila rovněž manželka českého prezidenta Livia Klausová, velvyslanec ČLR Jü Čching-tchaj (Yu Qingtai) a zástupci čínských emigrantských organizací v Evropě.

4 Vznikl v roce 1999. Před několika lety byl rozšířen i o internetovou edici (www.jiehua.cz), která pružně reaguje na události a každodenně přináší nejnovější zpravodajství.

5 Standardní čínština, prosazovaná od konce 19. st v celostátním styku, vychází z pekingské výslovnosti a využívá slovní zásobu či gramatické jevy vlastní severočínským regionalektům. Pro mluvčí z oblastí ležících jižně od Dlouhé řeky (Jang-c'-ťiang) je to ve své podstatě cizí jazyk, s nímž se v mnoha případech setkávají až po nástupu do základní školy. Vzhledem k rozsáhlejší mobilitě uvnitř i vně Číny se v posledních desetiletích výrazně posílilo postavení standardní čínštiny jako jediného efektivního všečínského komunikačního prostředku.

6 Některé čínské zdroje dokonce tvrdí, že z této oblasti pocházejí téměř 2/3 „českých“ Číňanů (například http://www.cqtfr.com/Item/21011.aspx).

7 Významné místo zde zastává právě západní a střední Evropa jako tradiční cíl tamní migrace. Zboží, které pochází z oblasti Wen-čou, tvoří asi pětinu celkového objemu česko-čínského obchodu. Hlavní exportní komodity představují textil a oděvy, obuv a výrobky z kůže, elektronické komponenty, výrobky z plastů, brýle, osvětlení, bezpečnostní zámky a zapalovače.

8 V Číně se dodnes i ve městech zachovává starý zvyk, že děti patří do otcovy rodiny. Platí to i po rozvodu rodičů, protože se očekává, že žena po svém případném druhém sňatku porodí dítě v nové rodině.

9 Dle obecně rozšířeného tvrzení má mezi zdejšími Číňany hnutí Fa-lun-kung pouze jednoho přívržence.

10 Podrobněji o životě tamních křesťanů viz Obuchová, Ľubica: „Wen-čou: Svatá země na rýžových polích“, Nový Orient č. 10 roč. 57 (2002), s. 357-362.

11 V čínském pojetí křesťanství znamená protestantství a katolictví je „náboženství Nebeského pána“. Je to výsledek misionářské nevraživosti z 19. století, která se odrazila i v odlišných verzích překladů Bible a další křesťanské literatury.

12 Před deseti lety tu působila mladá diakonka, absolventka kněžského semináře v ČLR, ale teď se vrátila domů, aby mohla pokračovat ve svých duchovních studiích.

13 Viz http://www.cocm.org.uk a http://www.eucnt.eu (pouze v čínštině).

PhDr. **Ľubica Obuchová** (*1959), vystudovala obor orientalistika - sinologie, zaměřuje se na studium čínské lidové kultury a menšinových národností jihozápadní Číny. Externě vyučuje na Husitské teologické fakultě UK v Praze a na Ekonomické fakultě ZČU v Plzni a Chebu.

Vojenská písnička

Vojáku, tys můj kamarád,
jdeš se mnou bok po boku:
císař pán něco poručí,
a žádné děvče v náručí.
Vojáku, tys můj kamarád,
jdeš se mnou bok po boku.

Vojáku, tys můj kamarád,
až meč ti sklouzne z rukou,
můj podchytne tě těžký štít
a chci ti jako bratr být.
Vojáku, tys můj kamarád,
až meč ti sklouzne z rukou.

Vojáku, tys můj kamarád,
až zbělejí nám kosti.
Jde žlutá pára z měsíce,
z bambusu vříská opice.
Vojáku, tys můj kamarád,
až zbělejí nám kosti.

Š'-čing (Posvátná kniha písní)

Bohuslav Mathesius, Zpěvy staré a nové Číny, nakladatelství Mladá fronta, Praha 1953.

znamná díla cestovatelská. Počátky středoevropského (i českého) obdivu k Číně sahají do dávné minulosti, kdy se k nám dostaly první informace – a také dezinformace, jimž se snad dodnes věří ještě více než těm pravdivým údajům.

Sinologové někdy s nadsázkou říkají, že první zprávy o Číně se k nám dostaly už s první Biblí a od té chvíle zde zavládla „čínská horečka“, živená později zprávami misionářů, parafrázemi a překlady klasické čínské literatury, kresbami i fotografiemi, cestovními zápisky a přednáškami světoběžníků. Nejprve byli cestovateli i překladateli misionáři, avšak první hojně rozšířenou knihou o „věcech čínských“, která dodnes neztratila přitažlivost, byl u nás cestopis obchodníka Marka Pola (1254–1324) nazývaný *Milion*. Český překlad (z latiny) vznikl již na počátku 15. století a zařadil se tak mezi první překlady tohoto díla do národních jazyků.[2] Přitažlivost si získaly popisy země, velkých měst, lidí i jejich zvyků; nic na tom nemění ani fakt, že Marco Polo byl v Číně v době mongolské nadvlády, takže popisuje tehdejší čínskou skutečnost „přes mongolské brýle“.

Jak už to tak bývá, ještě větší obliby si u tehdejších čtenářů získal plagiát nazvaný *Cestopis Mandevillův*, jenž v českém překladu Vavřince z Březové (asi 1370– asi 1437) nabídl zprávy věrohodné i smyšlené o exotických zemích včetně tehdejší mongolské říše v Číně. Jan Mandevilla, jak byl pseudonym neznámého autora počeštěn, se však ve svém popisu cesty Asií a Čínou nepochybně v mnohém inspiroval spolehlivým dílem *Iter in Indiam* z roku 1331 z pera františkánského misionáře a vyslance ke dvoru mongolského chána, jenž se podepsal Odoricus Boemus a je znám rovněž pod jménem Oldřich Čech z Furlánska (předpokládá se, že byl potomkem českého vojáka z posádky krále Přemysla Otakara II.). Jeho spis je hodnocen jako nejspolehlivější cestopis té doby a dochoval se v desítkách opisů i překladů. Česky se však objevil poprvé až v roce 1944.[3]

Velký zájem středověkých čtenářů o Čínu a Asii dokládá i počátek *Kroniky české* (*Cronica Boemorum*) od italského františkána Giovanniho Marignoliho (1323–před 1362, počeštěno Jan Marignola). Na přání zadavatele Karla IV. ji uvedl popisem své misijní cesty do Indie, na Cejlon, Sumatru a do Číny.[4] Nutno říci, že právě tato neorganická část jeho kroniky je nejvíce oceňována a citována.

Obdiv k tradiční čínské literatuře v Evropě a u nás

V 17. a 18. století se do propagování čínského písemnictví zapojili i jezuité z české provincie, kteří působili na dvoře prvních císařů poslední dynastie Čching (Qing). Jejich zprávy a dopisy, které se po Evropě šířily v mnoha opisech, často i tiskem, se zasloužily nejen o hlubší poznání Číny a Číňanů, ale především se staly nevyčerpatelným pramenem inspirace.[5] Jezuité překládali do evropských jazyků čínská klasická díla, filozofická i literární, přičemž se obdivně vyjadřovali především o vzdělanecké tradici a konfuciánské státní ideologii. Není bez zajímavosti, že právě v pražském Rudolfinu vyšel v roce 1711 první kompletní překlad konfuciánského kánonu; jeho tvůrcem byl valonský jezuita François Noël, jenž po návratu z Číny působil v Praze.[6]

Díky mnohaletému úsilí jezuitských překladatelů se tedy naši předkové seznámili s nejlepšími díly klasické čínské literatury, byť zatím ne v češtině. Upoutala je však natolik, že z nich začali čerpat náměty též pro svou tvorbu. K přelomu v této oblasti došlo v souvislosti s českým národním obrozením, kdy vznikla řada českých periodik a českých nakladatelství. Zde měl největší zásluhy Václav Matěj Kramerius (1753–1808), jenž vydal řadu populárně naučných spisů o zemích Orientu (některé dokonce i sám napsal nebo přeložil), mimo jiné *Způsoby, mravy a mínění Činů a Kochin-Činů s podotknutím zemského řízení a náboženství jejich* (1810) a ve svém lidovém kalendáři *Přítel lidu* otiskoval i příběhy s čínskými náměty, překládané z evropských jazyků.

V 19. století se tudíž k českému čtenáři dostávala čínská tematika již v mateřském jazyce. Česky psané časopisy a noviny přinášely písemné a obrazové zprávy cestovatelů z Asie, pojednání o čínských dějinách, ukázky z bohaté literatury, zatím však hlavně v překladech z francouzštiny a němčiny. Již v té době se začíná formovat vyhraněný český zájem o čínskou poezii, který přetrvává dodnes.

Východní náměty se stále častěji začaly objevovat rovněž v autorské poezii českých básníků, nejen v překladech. Zde uveďme alespoň „dvé romancí čínských“ *Dobrá dcera* a *Mulan* (*Květy* 1837), jejichž tvůrcem je Karel Jaromír Erben (1811–1870).[7] Čínské náměty zpracovával rovněž Jaroslav Vrchlický (1853–1912) či Julius Zeyer (1841–1901). Vrchlický se spolu s Rudolfem Dvořákem podílel na českém vydání kanonického díla *Š'-ťing* (tj. Kniha písní), které můžeme označit za první přímý překlad čínské umělecké literatury do češtiny.[8]

Zeyer se inspiroval čínskými (a orientálními) náměty[9] několikrát. Poprvé se u něj čínský motiv objevuje v povídce *Zrada v domě Han* (1881) a byl též u vzniku jeho dramatu *Bratři* (1882).

V úvodu k „podivné povídce“ *Blaho v zahradě kvetoucích broskví* (1882), věnované Vojtovi Náprstkovi, se Zeyer přiznává, že „paběrkování“ v knihovně U Halánků bylo jeho nejvýznamnějším zdrojem informací o Číně, kterou označil za „zvláštní, tak důležitý a u nás tak málo známý svět.“[10] Avšak nejenom on hledal inspiraci v přebohatých sbírkách u Náprstků. V prostorech dnešního muzea na Betlémském náměstí se

pravidelně scházela česká obrozenecká elita té doby a vedla odborné diskuse na orientální témata, sem posílali své zprávy a „ulovené“ artefakty z Číny také mnozí cestovatelé včetně Josefa Kořenského a Enrique Stanko Vráze – to vše zásluhou průmyslníka Vojty Náprstka (1826–1894), jenž se snažil povznášet český národ i pomocí etnografických sbírek z celého světa.[11] U Náprstků se často vyskytoval též zmíněný Rudolf Dvořák (1860–1920), zakladatel české orientalistiky, jenž svými pojednáními či překlady přiblížil Čechům i čínskou filosofii a její základní díla.[12]

Významným impulzem pro další poznávání Číny a Dálného východu byla světová průmyslová výstava ve Vídni v roce 1873, na které byla poprvé instalována i rozsáhlá čínská expozice. Vystavovala na ní rovněž řada firem z Čech, jejichž představitelé se tak dostali do kontaktu s čínskou císařskou celní správou, „kurátorkou“ čínské expozice, a mohli navázat přímé obchodní kontakty. O zvláštnostech vídeňské výstavy referovalo nepřeberné množství novinových zpráv a fejetonů od známých spisovatelů (včetně Jana Nerudy).

Mathesius a jeho čínské verše

Tak, jako Náprstkovy čínské sbírky živily český zájem o Čínu v 19. století, sytila je v 20. století „čínská“ poezie Mathesiova. Jeho přebásnění a parafráze na čínské básníky se staly legendou, k níž se vracejí stále nové a nové generace básníků i čtenářů. Tato osobitá díla svou popularitou zastínila všechny básnické předchůdce[13] i následovníky, pravidelně se objevují nové reedice a výbory.[14] Mnoho literárních kritiků i sinologů se opakovaně pokoušelo přijít na to, proč je stále tak populární právě jeho pojetí čínské poezie, když už je dávno známo, že Bohumil Mathesius (1888–1952) zacházel s čínskou předlohou někdy až příliš volně.[15]

Nešlo jenom o vhodné načasování a autorovo mistrovství. Nepochybně v tom sehrála významnou roli rovněž změněná politická situace v Číně i u nás, jelikož jeho první knižní výbor čínské poezie[16] v roce 1925 velkou pozornost neupoutal. Když se však Čína od konce 20. let 20. století začala na stránkách českého tisku objevovat doslova každý den, situace se změnila. Přispěla k tomu i popularita „čínské trilogie“ Pearl S. Buckové, vždyť již krátce po vydání jejího prvního románu *Dobrá země* (v roce 1931) vyšel i český překlad,[17] jenž přinášel poněkud romantizující pohled na čínský život.

V této době, kdy se čínský národ začal bránit japonské agresi, došlo k výraznému posunu v náhledu na Čínu. Světová veřejnost najednou začala více oceňovat „tradiční čínské ctnosti“ a vyjadřovala své sympatie statečnému boji jejich nositelů, přestalo se mluvit o „žlutém nebezpečí“ a čínské zaostalosti. A zde právě sehrávaly svou nezastupitelnou roli Mathesiovy originální variace na klasickou čínskou poezii. Nepochybně též proto, že jejich autor měl šťastnou ruku při výběru děl a tvůrců.

B. Mathesius svým náhledem na čínskou poezii značně ovlivnil postoj české veřejnosti k čínské problematice, objevil pro ni nový, do té doby téměř neznámý poetický svět, jenž – dle něho – hledá krásu v každodennosti, v prostých lidských citech. Současně však jde o každodennost exotickou, a Mathesius to vědomě zdůrazňuje. V doslovu *Nových zpěvů staré Číny* píše, že tímto výběrem chce „čtenáři ukázat jejich čínštější tvář“[18] a vidí ji v básních zobrazujících přátelství a lásku, manželskou či mileneckou věrnost.

Jinde zase zdůrazňoval čínskou touhu po harmonii, „trvalost, stálost, zakotvenost, nebojovnost a nedobyvačnost, umění nacházet štěstí v malých a nejmenších věcech tohoto světa.“[19] Tomuto podřizoval nejen výběr básnických textů, ale i postupů a slov používaných ve svých překladech a parafrázích. Právě s tímto podtónem se v dobách nacistické okupace recitovaly Mathesiovy „ohlasy písní čínských“ z nového vydání (1939). Objevilo se v době, kdy se i naše země octla v ohrožení, a čtenáři hledali aspoň chvilkovou možnost úniku z trudné situace. K tomu se Mathesiova přebásnění klasické čínské poezie znamenitě hodila. Lehce se pamatovala, na malém prostoru vyjadřovala neobvykle účinnými, přitom jednoduchými prostředky půvab věcí a dějů, k nimž došlo již dávno a hodně daleko, mohlo se to však přihodit i tady a teď. Mistrné zvládnutí slova tyto verše přímo předurčovalo k jevištnímu čtení a zhudebňování. Staly se útočištěm pro mnohé trpící, četly a zpívaly se dokonce i v koncentračních táborech.[20]

Již před válkou inspirovaly čínské básně několik českých skladatelů, za války (a především po ní) se jejich řady ještě rozšířily.[21] Za nejlepší z nich se však stále pokládají koncertní písně z „města za mřížemi“. Právě v Terezíně Pavel Haas (1899–1944), Janáčkův žák, zkomponoval pro spoluvězně Karla Bermana svůj druhý[22] písňový cyklus postavený na čínské poezii (*Čtyři písně na slova čínské poesie pro bas nebo baryton a klavír*). Premiéru měl krátce před skladatelovým osudným odsunem do Osvětimi.[23] Haas pro toto své poslední dílo využil Mathesiova přebásnění z *Nových zpěvů staré Číny* (1940). Zhudebnil verše,[24] které mluvily o stesku a touze po vzdáleném domově, o víře ve šťastný návrat domů, a tím rezonovaly v duších všech terezínských vězňů („Spánku, sen dej mi o návratu domů!“).

Idylický obraz klidného čínského světa a romantického smutku v Mathesiově podání láká hudebníky dodnes. Inspiroval se jimi Josef Kohout, Emanuel Kuksa, Věroslav Neumann, Oldřich Palkovský, Václav Dobiáš, Miroslav Bázlik i Jaromír Nohavica.

Dodnes se rovněž pořádají kultovní posezení „zasvěcenců“ nad čínskou básní, na nichž se recitují především Mathesiovy verše, byť máme k dispozici široký výběr mnohem věrnějších překladů. Mathesiovská čínská poezie se prostě stala součástí českého světa a jeho verše přivedly mnohé k hlubšímu zájmu o Čínu a její kulturu. Především díky jim a „čínskému světu“, jenž se v nich podává, se u nás vytvořila zvláštní kultura až nekritického obdivu ke staré čínské literatuře, spojená s odporem k čínské současnosti, která prý zničila veškerou tradici, takže tu „pravou Čínu“ je možno najít už pouze na stránkách mathesiovských výborů. Ať tak či onak, Čína vděčí Mathesiovi za to, že u nás vyvolal zájem o její kulturu, a to zájem tak hluboký, že nezanikl ani po desetiletích politických peripetií na obou koncích pomyslné spojnice. Vytvořil svébytný kulturní (či dokonce životní) styl, jenž si libuje v básnických obrazech ideální země a ideálních mezilidských vztahů, byť někdy s nešťastným koncem, jak už to bývá i v běžném životě. A zřejmě právě proto se budou čínské básně vydávat stále, v nových překladech i v těch Mathesiových.

■

The phenomenon of Chinese literature in our country
Immortal Chinese Inspiration
The text deals with the Czech veneration of classical Chinese lyrical poetry, and introduces briefly the history of its translation and "acculturation". Special attention is paid to the work of B. Mathesius and to his paraphrases, i.e. variations on Chinese poems which are very popular, often performed on poetical stage and repeatedly put to music.

⇨ *Poznámky jsou v rámečku na straně 28.*

Čínské léčitelství vytrvale náchází v české společnosti stále další příznivce

TRADIČNÍ ČÍNSKÁ MEDICÍNA U NÁS

Jana Arcimovičová

Tradiční čínská medicína k nám postupně pronikala od šedesátých let 20. století díky některým českým lékařům, kteří začali používat akupunkturu na základě svých zkušeností z Asie. V roce 1990 byla založena Česká akupunkturistická společnost, která byla později přejmenována na Českou lékařskou akupunkturistickou společnost. Komplexní pojetí výuky tradiční čínské medicíny začala od 90. let uskutečňovat Československá SinoBiologická společnost a později i další organizace. V letošním roce byla založena Komora tradiční čínské medicíny.

Tradiční čínské lékařství vychází z taoistické filosofické koncepce a ze studia člověka, jeho okolí a vztahu mezi nimi. Vyvinulo si vlastní diagnostický systém, jenž se snaží předcházet rozvoji onemocnění vyvažováním dvou protikladných složek v těle (*jin* a *jang*). Žádoucí rovnováhy a harmonie se dosahuje pomocí takových léčebných metod jako fytoterapie, akupunktura, masáže, cvičení a dietetika.

První akupunkturisté

Počátkem šedesátých let se několik českých lékařů setkalo s akupunkturou v Číně a Koreji, studovali ji a po návratu využívali k léčbě. Mezi ně patřili MUDr. Josef Vymazal, který byl na několikaměsíční stáži v Číně, a MUDr. Richard Umlauf, jenž působil jako vojenský lékař v Koreji. Po návratu začal MUDr. Vymazal využívat akupunkturu na Neurologické klinice Univerzity Karlovy v Praze a v roce 1965 se podílel na publikaci *Akupunktura*,[1] která k tomuto oboru přitáhla pozornost mnoha lékařů.

MUDr. Umlauf začal pomocí jehel léčit pacienty ve vojenské nemocnici v Ružomberku, kde v roce 1965 uspořádal první celostátní konferenci o akupunktuře.

Od poloviny šedesátých let psal MUDr. Václav Kajdoš články o akupunktuře a pulsové diagnostice do časopisu *Praktický lékař*. V roce 1974 vyšla jeho kniha *Kovem a ohněm,*[2] která zevrubněji představovala široké veřejnosti tradiční čínskou medicínu a její metody. Dalším významným dílem tohoto autora byla skripta *Základy tradiční akupunktury,*[3] určená odborné veřejnosti.

Jehly i elektroakupunktura

Zájemci o akupunkturu se zpočátku scházeli pod hlavičkou Československé vědecko-technické společnosti (ČVTS). V roce 1974 uspořádal MUDr. Umlauf první kurz akupunktury v Čechách. V roce 1975 byla jako součást Rehabilitační sekce Společnosti tělovýchovného lékařství a balneologie při České lékařské společnosti ustanovena Česká komise akupunktury. V polovině sedmdesátých let byla u nás akupunktura uznána jako interdisciplinární metoda. Na základě výjimky tehdejšího ministerstva zdravotnictví bylo zřízeno oddělení akupunktury ve Fakultní nemocnici s poliklinikou v Brně-Bohunicích. Jeho přednostou byl jmenován MUDr. Richard Umlauf.

Od sedmdesátých let se zájem lékařů soustředil i na elektroakupunkturu. Byly podány československé patenty na přístroj Akudiast 1 a přístroj pro preoperační analgezii a vegetativní stabilizaci VESA. Roku 1984 vyrobila TESLA Liberec elektroakupunkturní přístroj Stimul 3, který na základě odporu kůže detekuje aktivní body.

Akupunktura jako všelidská moudrost (otázka pro MUDr. Petra Fialu)

Akupunktura je dnes oborem vědecké medicíny a někteří vědci odmítají, že by její kořeny byly vázány na čínskou duchovní tradici. Jak vidíte vliv čínské duchovní tradice na akupunkturu vy?

Akupunktura je lékařská disciplína, používaná ve většině lékařských oborů. Je stará 4-10 tis. let. Mělo se za to, že vznikla v Číně. To změnil nález pět a půl tisíce let staré tyrolské mumie Ötziho v r. 1991. Na jejím těle se našlo tetování odpovídající akupunkturním bodům. Po jejich prozkoumání se ukázalo, že tito lidé ovládali akupunkturu snad ještě lépe než staří Číňané. Kontakty Evropy a Číny jsou však prokázány až ve 2. stol. po Kristu. Soudí se proto, že znalosti tohoto oboru se v obou civilizacích vyvíjely nezávisle.

Do dnešní Evropy pronikla akupunktura přes Francii v polovině 20. stol. (mezinárodní lékařské kursy). Dnes je v EU v akupunktuře vzděláno přes 63 tis. lékařů a vyučuje se na všech významných univerzitách. V oblasti západní medicíny se akupunktura rozšířila v 60.-70. letech. Zasloužil se o to výzkum jejích mechanismů. V místě aktivních bodů je mj. vysoká koncentrace korpuskulárních zakončení dendritů prvního neuronu, odkud jsou signály přenášeny až do struktur CNS. Tam vzniká komplexní odpověď na stimulaci a je descendentním systémem přenášena zpět do periferie, případně do ostatních struktur CNS.

Na přelomu 70.-80. let se v některých kruzích rozšířily názory na duchovní pozadí akupunktury. Někde dosud přetrvávají. Tomu napomáhají ti pacienti, kteří ke svému léčení rádi vyhledávají „duchovno“, neboť je jejich naturelu bližší než racionální medicína. Někteří akupunkturisté mohou tohoto faktu využívat i dnes pro lepší „prodej svého zboží“.

Připravil Zdeněk Vojtíšek.

Petr Fiala vyučuje akupunkturu na 1. Lékařské fakultě Univerzity Karlovy v Praze.

Zájem o zdraví

Koncem sedmdesátých let u nás stoupal zájem o zdravý životní styl, přírodní léčitelství, akupunkturu a akupresuru. Skupina zájemců o tyto metody byla pod vedením doc. Miluše Kubíčkové sdružena v tělovýchovné jednotě Spartak v Praze-Podolí. Svou činnost také rozvíjela Společnost přátel přírodní výživy, která vznikla z organizace Svazu zahrádkářů. V těchto organizacích působila a přednášela celá řada osobností, jako např. onkolog MUDr. Miroslav Pekárek, akupunkturista MUDr. Václav Kajdoš, MUDr. Ludmila Růžková-Bendová, která se později stala jednou ze zakladatelek Československé SinoBiologické společnosti, MUDr. Josef Jonáš a další.

V osmdesátých letech minulého století zájem o alternativní medicínu, jógu a bylinkářství ještě více rostl. Šířily se informace o makrobiotice, podomácku se kopírovaly (a vytvářely) spisy týkající se duchovních cvičení, akupresury a akupunktury. Mezníkem, který přitáhl pozornost veřejnosti k čínské a orientální medicíně, se v roce 1988 stalo vydání knihy MUDr. Josefa Jonáše *Křížovka života,*[4] v níž autor představil základy tradiční čínské medicíny. Tato kniha se okamžitě stala bestsellerem.

Komplexní výuka

Na podzim 1990 se v Čechách konal první seminář o tradiční čínské medicíně, na kterém přednášeli francouzští sinobiologové Michel Picard a Lucien Schwendenman. Ještě v tomtéž roce založena Československá SinoBiologická společnost. U jejího zrodu stály tři lékařky: Michaela Lidická, Ludmila Bendová a Helena Jírová.

Československá SinoBiologická společnost[5] sdružuje zájemce o tradiční čínskou medicínu, zdravý životní styl a prevenci onemocnění. Studium tradiční čínské medicíny je určeno nejen odborníkům, ale všem zájemcům o tento obor. Zúčastňují se jich proto většinou poučení laici, lékaři tvoří menší část. Podle sdělení některých z nich k tomu vede jednak zájem o přednášenou filosofii, ale především jejich celkový příklon k přírodnímu či alternativnímu léčitelství. Přitažlivá je především nepřerušená tisíciletá tradice čínské neinvazivní medicíny, její komplexní propracovanost a také příklady úspěšného léčení z okolí frekventantů těchto kurzů.[6]

Od roku 1998 organizuje Československá SinoBiologická společnost výuku v rámci 1. školy tradiční čínské medicíny ve spolupráci s Univerzitou Guangming v Pekingu a od roku 2007 i s Univerzitou tradiční čínské medicíny v Tianjinu. Probíhá zde tříleté studium základů fytoterapie a tříleté studium postgraduální fytoterapie, dále čtyřleté studium akupunktury. Přednášejí jak čínští, tak čeští lektoři. Kurzy tradiční čínské medicíny v současné době pořádají i další organizace a společnosti, jako např. TCM Bohemia,[7] jejíž Škola tradiční čínské medicíny se zaměřuje jak na teoretické, tak praktické zvládnutí léčby.

Přelomová díla

V roce 1995 se na knižních pultech objevil první díl jedinečné pentalogie *Klasická čínská medicína. Základy teorie*.[8] Jejím autorem je sinolog Vladimír Ando. Další díly byly vydány v roce 1996, 1997, 1999 a 2001.[9] Pentalogie je cenná především tím, že její autor čerpá přímo z čínských pramenů. Toto pečlivě zpracované dílo téměř vyčerpávajícím způsobem představuje českým čtenářům tradiční čínskou medicínu. O tom, jaký vzbudilo ohlas, svědčí i to, že první díl byl vydán celkem šestkrát[10] a také další díly byly vydávány opakovaně.[11]

Dalším vynikajícím počinem se stala Andova *Farmakologie klasické čínské medicíny.*[12] Toto vědecké dílo je nebývalé svým rozsahem (1456 stran) a také tím, že podává rozsáhlé informace o 387 bylinách.

Zájemcům o tradiční čínskou medicínu slouží také překlady děl z tohoto oboru.

Lékaři i zasvěcení laici

Studium tradiční čínské medicíny je značně obsáhlé, většinou trvá po celý život. Nezbytné jsou široké znalosti čínské filosofie, především taoismu, a dále fytoterapie, akupunktury, dietetiky, cvičení *čchi-kung* (qigong), masáží atd. Získané vědomosti je třeba neustále prohlubovat a rozšiřovat. Ačkoliv jenom málo lékařů, zdravotníků či laiků, kteří praktikují tradiční čínskou medicínu, se učí čínsky, používaná odborná terminologie (názvy orgánů, patologií, diagnostické principy, byliny, akupunkturní body atd.) je plně postavená na čínském názvosloví (v současnosti přepisovaném v mezinárodní transkripci). Samotné studium čínské medicíny je hodně náročné, takže souběžné studium čínského jazyka především z časových důvodů zvládne jenom málokdo.

Pro praktiky i studenty tradiční čínské medicíny je důležitá i účast na kongresech. Čeští lékaři se již od šedesátých let zúčastňují některých mezinárodních kongresů akupunktury a dalších akcí, pravidelněji však až od 90. let. V roce 2004 dokonce proběhl v Praze 4. evropský kongres tradiční čínské medicíny, kterému předcházelo vrcholné zasedání delegátů členských organizací EURO–TCM. Každoročně probíhají kongresy s mezinárodní účastí, které pořádá Československá SinoBiologická společnost, a kongresy TCM Bohemia. Čeští praktici a studenti čínské medicíny rovněž navštěvují zahraniční kongresy čínské medicíny, např. v Rothenburgu v Německu.

V ČR v současnosti působí i několik desítek čínských odborníků na tradiční medicínu, lékařů či zdravotníků, kteří rovněž ordinují, prodávají rostlinná léčiva a pořádají kurzy pro další zájemce. Většina má vlastní ordinace nebo prodejny léčiv, pouze několik z nich působí v centrech zřízených českými kolegy. Někteří z českých zájemců o čínské lékařství se zabývají také pěstováním bylin používaných v tradiční čínské medicíně či výzkumem možností jejich pěstování.

■

⇨ *Poznámky a medailonek autorky jsou v rámečku na další straně.*

Fa-lun-kung jako reprezentant čínské duchovní tradice u nás

ČCHI I CHARAKTER

Zdeněk Vojtíšek

Fa-lun-kung je jednou z metod kultivace čchi[1] v lidském těle[2] a zároveň volné společenství těch, kdo tuto metodu praktikují a kdo spolu s metodou přijímají – ve větší či menší míře – také nauku tvůrce metody a duchovního učitele Li Chuang-ťi. Metoda i nauka se na Západ rozšířily především v důsledku těžkého pronásledování, jímž praktikující v Číně trpí, protože zájem o metodu a nauku se může stát vyjádřením solidarity s oběťmi represí. Fa-lun-kung má své příznivce i u nás.

Zdravotně duchovní kultivační metody čchi-kung zažívaly v Čínské lidové republice od 80. let minulého století velký rozkvět. Roku 1992 vznikla na severovýchodě Číny další z těchto metod, fa-lun-kung, a to díky státnímu úředníkovi Li Chuang-ťi[3] (*1951 nebo 1952).[4] Tehdy vyšla první verze jeho knihy *Fa-lun-kung*[5] a Li se vydal na turné, na němž svou metodu představoval. Ve městech, kde Li vyučoval, spontánně vznikaly skupiny praktikujících fa-lun-kung a studujících Liovu knihu a přednášky. Jejich počet byl již roku 1994 odhadován v řádu jednotek, či dokonce desítek milionů. Vzniklo tak hnutí Fa-lun-kung.[6]

Metoda fa-lun-kung obsahuje pět cvičebních souborů,[7] které mají být prováděny přesně, rytmicky a plynule nejraději na čistém místě a v klidném prostředí. K ochraně i k získání klidné mysli je doporučeno myslet na mistra Li a vyslovovat jeho jméno. Při cvičení vzniká z dlouhého setrvávání v předepsaných pozicích bolest, kterou praktikující chápou jako znamení toho, že je odstraňována karma.[8] Ochota snášet tuto bolest, ale i jiné formy utrpení (v českých textech je tato ochota označována jako „snášenlivost“) je tak ústředním pojmem mravního rozměru metody fa-lun-kung – kultivace charakteru. Utrpení pomáhá „pravému já“ spojovat se s mravním zákonem vesmíru, vyjádřenému vlastnostmi Pravdivost - Soucit - Snášenlivost.[9] Kultivace charakteru spočívá v rozvíjení těchto vlastností a v ovládnutí přirozených lidských připoutání - jsou jimi např. touha po slávě, po sexu, po konzumaci masa, po materiálních hodnotách nebo nadpřirozených schopnostech.

Třetím pilířem kultivační praxe je studium spisů (*Fa-lun-kung* a *Čuan Fa-lun*[10]) a přednášek mistra Li. Podle nich lidské bytosti pocházejí z vyšších úrovní, ale nesplňují mravní zákon vesmíru, a klesli proto až na Zemi. Mravní úroveň civilizace je tak nízká, že jí hrozí zánik. V nadcházející apokalypse je jedinou cestou pro lidstvo kultivace do souladu s vesmírným zákonem. Kromě hlavních motivů taoistické a buddhistické tradice nacházejí v Liově nauce místo též křesťanské prvky i populární představy o Atlantidě, UFO apod.

Disciplinovanou praxí fyzických cvičení, prací na vlastním charakteru a čtením Liových spisů je možné odstraňovat karmu, a tak prožívat uzdravení i duchovní transformaci. Tu může doprovázet zážitek vložení kola Zákona (fa-lun) do oblasti břicha. Toto kolo má pohlcovat a přeměňovat energii z vesmíru.[11]

O vesmírnou energii jde v metodě fa-lun-kung ostatně nejvíce – do jaké míry je západními příznivci metody přijímáno i Liovo učení, zůstává samozřejmě otázkou. ■

Poznámka

Podstatně více o metodě fa-lun-kung, hnutí Fa-lun-kung i jeho pronásledování v Číně je v autorově knize *Nová náboženská hnutí a kolektivní násilí,* L. Marek, Brno, str. 169-188.

Na obrázku nahoře je symbol vesmírného kola Zákona.

Poznámky

1 Pojmu „čchi“ může být rozuměno jako kosmické energii, živoucí, všepronikající síle, která má – podle taoistické antropologie – pokud možno volně proudit po svých drahách (meridiánech) v člověku. Doslova: vzduch, pára, dech, éter, energie; též temperament, síla, atmosféra. - *Lexikon východní moudrosti. Buddhismus, hinduismus, taoismus, zen.* Přeložil Vladimír Liščák a kol. Votobia, Olomouc, 1996, str. 88.

2 Souhrnně jsou tyto metody novodobě označovány jako čchi-kung.

3 Anglický přepis jeho jména je Li Honghzi. Tento přepis používají i čeští praktikující fa-lun-kung.

4 Rok narození mistra Li není s určitostí znám. Li Chuang-ťi udává 13. 5. 1951, což je ovšem pravděpodobně symbolické datum, odkazující na Buddhu. Podle čínských úřadů se Li narodil roku 1952.

5 V českém vydání: LI Honghzi, *Falun Gong. Qigong Kola Zákona*, Vodnář, Praha 2006. Kniha je dostupná na internetové adrese http://www.falundafa.org/czech/literatura.html.

6 Alternativním názvem je Fa-lun ta-fa. Čeští příslušníci hnutí dávají přednost anglickému přepisu Falun Gong, resp. Falun Dafa.

7 „Buddha natahuje tisíc rukou“, „Falun pozice ve stoji“, „Pronikání mezi dvěma kosmickými extrémy“, „Falun Nebeský oběh“ a „Zesilování božských sil“. - LI Honghzi, *Falun Gong*… str. 96-132.

8 „Karma se vytvořila tím, že člověk konal špatné skutky v tomto životě nebo v životech minulých.“ – Tamtéž, str. 81.

9 Tamtéž, str. 86.

10 V českém vydání: LI, Hongzhi, *Zhuan Falun. Otáčení Kola Zákona,* Vodnář, Praha 2006.

11 LI Honghzi, *Falun Gong*...str. 49.

⇨ *Dokončení z předchozích stran.*

Poznámky

1 Vymazal, Josef – Tuháček, Milan: *Akupunktura: teoretická i praktická studie se zaměřením k neurologii*. Praha: Státní zdravotnické nakladatelství, 1965.

2 Kajdoš, Václav: *Kovem a ohněm*. Praha: Pressfoto 1974. Další vydání Praha: Panorama 1987. Rozšířeno vyšlo pod názvem *Akupunktura, akupresura a čínská gymnastika, aneb, Kovem a ohněm*, Praha: Ivo Železný, 1997.

3 Kajdoš, Václav: *Základy tradiční akupunktury*. Brno: Ústav pro další vzdělávání stř. zdravot. pracovníků, 1985.

4 Jonáš, Josef: *Křížovka života: moudrost orientální medicíny a dnešek*. Ústí n. L.: Severočeské nakladatelství, 1988; další vydání Ústí n. L.: Severočeské nakladatelství Dialog, 1990; Litvínov: Dialog 1990, 1991; Praha: Eminent, 1993, 1996; *Křížovka života v obrazech MUDr. Josefa Jonáše*, Praha: Institut celostní medicíny MUDr. Josefa Jonáše 1997.

5 Viz rovněž http://www.cinskamedicina.cz/.

6 Vzhledem k tomu, že zdravotní pojišťovny nehradí léčení pomocí tradiční čínské medicíny, ani akupunkturu, rostlinné léky či masáže, musí si jejich klientela v některých případech připravit větší sumu na úhradu všech procedur.

7 Podrobněji viz http://www.tcmbohemia.cz/.

8 Ando, Vladimír: *Klasická čínská medicína. Základy teorie I*. Hradec Králové: Svítání, 1995.

9 Ando, Vladimír: Klasická čínská medicína. Základy teorie II. Hradec Králové: Svítání, 1996; Klasická čínská medicína. Základy teorie III. Hradec Králové: Svítání, 1997; Klasická čínská medicína. Základy teorie IV. Hradec Králové: Svítání, 1999; Klasická čínská medicína. Základy teorie V. Hradec Králové: Svítání, 2001.

10 Další vydání tamtéž 1995; 1997; 1999; 2001; 2004.

11 Další vydání 2. dílu 2000; 2004. 3. dílu 2000; 2004. 4. dílu 2001; 5. dílu 2004.

12 Ando, Vladimír: *Farmakologie klasické čínské medicíny*. Hradec Králové: Svítání, 2007.

Jana Arcimovičová (*1958) je redaktorkou časopisu zaměřeného na zdravý životní styl a doplňky výživy. Ve svých knihách a článcích se zaměřuje na bylinnou léčbu, tradiční čínskou medicínu a dietetiku.

ZUŠLECHŤOVÁNÍM PROTI PERZEKUCI

Rozhovor s Milanem Kajínkem, šéfredaktorem časopisu Velká Epocha.

Kniha Kao Č'-šenga je pohledem na případy rozsáhlého porušování lidských práv v Číně.

V těchto dnech vychází kniha čínského právníka Kao Č'-šenga „Za Čínu spravedlivější". Kao Č'-šeng v ní popisuje, že kromě mnoha jiných utlačovaných obhajoval před čínskými úřady i praktikující fa-lun-kung (čeští praktikující důsledně používají přepis falun gong). Existuje spojení českého společenství Fa-lun-kung s vydáním této knihy?

Na začátku musím vysvětlit jednu věc. Moje pochopení falun gongu je toto: falun gong se věnuje rozvoji těla a mysli. Je to škola, která má vlastní systém postupů pro zušlechťování těla (zdraví) a mysli (charakteru), to jest cvičení a morální principy Pravda – Soucit - Snášenlivost. Metoda falun gong se zaměřuje pouze na rozvoj těla a mysli. Pokud jde o souvislost knihy Kao Č'-šenga a Falun Gongu - je v tom, že Kao obhajoval praktikující Falun Gongu v Číně, a proto ho zatkli a mučili, přesto, že to byl slavný a známý právník. Kniha objasňuje mnohé události v Číně včetně pronásledování Falun Gongu - to je to spojení.

Jaký vztah má společenství Fa-lun-kung k časopisu Velká Epocha? Je to jeho oficiální tiskovina?

Není to oficiální tiskovina společenství lidí, kteří se věnují falun gongu. Je to klasické médium, které bylo založeno v New Yorku, protože vznikla velká potřeba existence nezávislého média, které by mimo Čínu i v Číně odhalovalo zločiny tamější vlády. Dnes využívá mezinárodní skupina The Epoch Times řadu tiskových agentur jako Reuters, AP, SITA, Getty Images a podobně. Navíc poskytuje unikátní zpravodajství z Číny pomocí sítě vlastních reportérů.

Vznik The Epoch Times byl v podstatě způsoben masivním porušováním lidských práv čínskou vládou a mlčením světových médií o situaci v Číně. Pravdivé informace jsou podle našich zkušeností velmi žádaným „zbožím", což potvrzuje také existence 17 jazykových mutací Epoch Times a náklad 1,4 milionu výtisků v 10 jazycích týdně. Pokud jde o světonázor a osobní zaměření zaměstnanců Epoch Times, řekněme to takto: Na začátku bylo médium provozováno pouze v čínském jazyce a do tohoto projektu vstoupili pouze ti, kteří měli dost odvahy na to čelit ohrožení ze strany čínské vlády a znali dobře situaci v Číně. Zejména o pronásledování Falun gongu se na začátku nikdo neodvážil hovořit otevřeně a moc čínské vlády a propagandy v Číně i v zahraničí byla silná. Do média tedy vstoupili pouze ti, kteří se nezalekli okolností a měli silnou motivaci odhalit probíhající zločiny a genocidu v Číně. Mnozí z těch, kteří se tehdy do projektu odvážili vstoupit, se v Číně Falun gongu věnovali a museli Čínu pod tlakem pronásledování opustit.

Jak se české společenství Fa-lun-kung podílelo na českém vydání knihy Kao Č'-šenga?

Celý projekt řídila česká větev The Epoch Times (Velké Epochy). Knihu přeložila překladatelka Velké Epochy Míla Chocholová a korekturu provedli korektoři Epochy ve spolupráci s Monikou Žárskou z české asociace ACAT (Hnutí křesťanů za odstranění mučení a trestu smrti) a nakladatelem Markem Belzou. Knihu původně vydalo nakladatelství Boadpress USA. Existují čínský, anglický, německý a český překlad knihy, pokud se nemýlím. Náklad jednoho tisíce kusů sponzoroval David Navara, autor knihy *Není to o mě, ale o nás*, která pojednává o případu agenta BIS Hučína a objasňuje jeho pozadí.

Mohu se vás také zeptat na české společenství Fa-lun-kung? Jak je početné?

Nejsem oficiálním mluvčím Asociace Falun Gong ČR, a tak odpovím jen ze svého pohledu: znám asi třicet až padesát lidí kteří se Falun gongu věnují. Může jich ale být mnohem více - neexistuje žádné registrované členství, takže těžko říci, dá se jenom hádat.

Kdy společenství vzniklo?

Neřekl bych tomu společenství, ale vím, že se na začátku někteří Češi setkali s Falun Gongem na Novém Zélandu, kde se naučili cvičení, někteří v Anglii a asi i jinde ve světě. Nevím, kdy to přesně bylo, vím ale, že tady byli lidé, kteří se Falun Gongu věnovali již před rokem 1999. Myslím, že to nikdo nezaznamenává.

Kde je u nás fa-lun-kung praktikován společně?

Asi na čtrnácti místech. Jsou uvedena na internetové adrese http://www.falundafa.org/czech/akce.html.

Je mezi praktikujícími u nás některý etnický Číňan?

Pokud vím, Falun Gongu se věnuje několik místních etnických Číňanů. Česká vláda nedávno jednomu z nich pomohla od deportace do Číny.

Jaké má společenství právní status?

Kvůli pořádání veřejných akcí, které se zaměřovaly na předkládání informací o Falun Gongu a jeho pronásledování v Číně české vládě a veřejnosti, byla založena Asociace Falun Gong ČR. Nyní je to občanské sdružení, ale nevím, kolik je v něm lidí, myslím, že asi tak pět.

Děkuji za rozhovor.

Připravil Zdeněk Vojtíšek.

Rozhovor s Vítem Vojtou

PRO CELISTVOST A HARMONII

Zdeněk Vojtíšek

Vít Vojta je sinolog a právník, právní a ekonomický poradce zaměřený na Čínu, soudní tlumočník jazyka čínského. Cvičení taijiquan a qigong se začal věnovat v roce 1987 jako jeden z prvních v tehdejším Československu. Cvičil styl Yang, posléze styl Chen. V rodinném chrámu v Chenjiagou se stal osobním žákem hlavy rodu Chen, mistra Chen Xiaowanga. V roce 2001 vydal knihu Umění Taijiquan.

Především bych rád zeptal, co je vlastně tchaj-ťi čchüan.

Taijiquan, v českém přepisu tchaj-ťi čchüan, je čínské bojové umění vzniklé v 17. století v provincii Henan (Che-nan), ve vsi Chenjiagou (Čchen-ťia-kou) v rodě vojenského důstojníka Chen Wangting (Čchen Wang-tching). Styl taijiquan navázal na čínská tradiční bojová umění, jejichž nezbytnou součástí jsou vnitřní cvičení neigong (nej-kung).

V čínské filosofii má obrazec taiji, monáda rozdělená na yin a yang, stěžejní význam. Vznik řádu z chaosu, pravidelný rytmus přerůstání jednoho náboje ve druhý, vznik a zánik, vše je naznačeno. Proto vznikla také taoistická škola bojového taiji v horách Wudang (Wu-tang), která je na Západě velmi málo známá a která doplňuje duchovní taoistická cvičení. V našem textu však hovoříme o taijiquan rodu Chenů (Čchenů), které dnes cvičí na světě milióny lidí.

Co je na tchaj-ťi specifického např. ve vztahu k čchi-kungovým metodám anebo šířeji - třeba oproti józe?

Qigong (čchi-kung) je obecným názvem pro mentálně dechová cvičení, cvičená nejčastěji ve stoji a v sedu, dále i v pohybu nebo v řadě postojů. Qigong a neigong mají tedy obdobný význam, spojení těla, mysli a dechu a cvičení zevnitř. Propojení člověka v jeho vesmíru, propojení nebe, člověka a země. Taiji má tentýž význam, spojit mysl, tělo, dech a pak pohyb. Oproti qigong přidává taijiquan řadu dalších principů, nejdůležitější je tzv. síla peng (pcheng), odstředivé pružení připomínající nafukovaný míč, pružící nahoru i do stran. Jógu můžeme s qigong spojovat přes mentálně dechové cvičení prány, která je blízká čínské qi (čchi), nemůžeme obojí ztotožnit, nejen asány jógy mají jiný charakter než techniky qigong. Nicméně globální kultura uchopila i jógu i qigong a je to pro nás dobře.

Jaké je v tchaj-ťi místo toho, co je na Západě běžně chápáno jako spiritualita?

Výraz spiritualita je na Západě chápán velmi široce, takže bych měl tápat, kam vlastně směřujete. Základní rozdíl v pojetí spirituality obou civilizací je jasný: čínská kultura bere spiritualitu za tak běžnou a praktickou věc, že se nad ní příliš nepozastavuje a rovnou jde dál. Pomáhá tu jednak čínská pragmatičnost, se kterou se využívají i duchovní věci, jednak tradiční propojení fantazie a skutečnosti v literatuře a v celém myšlení společnosti, která ničemu nebrání, i když nevykřikuje do světa teze o neomezené individuální svobodě. Tradiční axiomy „mysl vede qi“, „qi vede sílu“ nebyly až na výjimky nikdy žádným náboženským dogmatem potlačovány. Stejně tak trojice jing (ťing) - základní životní esence, qi (čchi) - vitální energie, shen (šen) - duše (kultivovatelná) vlastní bytostem, a bohatá teorie o přerůstání jednoho ve druhé, je živá po celou existenci čínské kultury.

Jednostranný bič stylu Chen. - Vít Vojta působí ve škole tradičního Čchen tchaj-ťi čchüan (více na adrese http://www.chen-taiji.cz).

Jak je tchaj-ťi populární v Číně? Jsou nějaké instituce, které tuto tradici uchovávají a popularizují?

Taijiquan je v Číně nesmírně populární po vlnách jeho rozšíření v polovině 19. století, v polovině 20. století a pak po roce 1979. Institucí na celostátní a provinční úrovni je tak obrovská řada, že se mi o nich nechce ani přemýšlet. Mnohem blíže mám k lidovým a soukromým spolkům, více či méně formálním, kterých je opět všude plno.

Jak vnímáte popularitu tchaj-ťi na Západě a jeho zjednodušení (přizpůsobení?) do západního taiči?

Západ se chytil taijiquan díky vzniku stylu Yang (Jang), zformovaného na konci první čtvrtiny 20. století, popularizovaný žáky mistra Yang Chengfu (Jang Čcheng -fu) v Číně, na Taiwanu a v USA. Velký impuls rozšíření dala i propagace stylu Yang Čínskou lidovou republikou v 50. letech 20. století, kdy se sestava 24 technik dostala mezi milióny nadšenců během státních rozcviček na školách a v zaměstnání. Druhá vlna následovala po roce 1980, kdy se politika v Číně uvolnila a do světa se dostal i nejstarší styl taijiquan, styl Chen (Čchen). Na Západě dostalo taijiquan řadu nových specifik včetně pokrouceného názvu, který

přepsán do staričké Gade-Wilesovy transkripce (t'ai-ch'i) je nečitelný i pro anglické rodilé mluvčí a způsobuje zkomoleninu podobnou lednímu „hockeji". Nadto se na taiji naložily zavádějící přívlastky jako meditace v pohybu nebo čínská jóga. Z nejmodernější verze stylu Yang se stalo proklamacemi pseudocvičitelů taoistické taiji staré málem tisíc let. Ale hlavně všichni dostali téma a více mluvili, než cvičili. Muži na Západě trpí ještě komplexem bojovníka a do věku vetchého starce pořád hledají recept na bojové vítězství ve fyzickém duelu, pohříchu čím více po něm prahnou, tím mu jsou dále. Ale velmi pozitivně vnímám, že se taiji stalo součástí globální kultury, je tak široké, že si každý může vybrat, kudy k němu půjde, stačí mít otevřenou mysl a neváhat.

Na čtyřiadvaceti místech v České republice cvičí skupiny Sdružení taoistického tai chi. Foto: http://www.taoist.cz.

Jaké jsou možnosti dělat tchaj-ťi, resp. taiči u nás? Kolik lidí je u nás asi angažováno? Je postavení tchaj-ťi u nás jiné než v jiných zemích Západu?

V České republice se lze učit dobrému taiji, je tu řada klubů a spolků, jejichž cvičitelé jezdí do světa za čínskými a mezinárodními učiteli a dokonce i velmi slavní čínští učitelé přijíždějí do Čech, třeba Chen Xiaowang (Čchen Siao-wang) nebo Zhu Tiancai (Ču Tchien-cchaj). Ve stylu Yang a Chen jsou zapojeny tisíce lidí, i když značná část je tvořena spícími cvičenci, kteří „teď nějakou dobu nemají čas, ale vrátí se k tomu". Postavení taiji v České republice je srovnatelné s dalšími podobně velkými evropskými zeměmi.

Rozhovor s vámi vedu jako s odborníkem na tchaj-ťi čchüan. Mohl byste ale ještě více zmínit o čchi-kung?

Čínská kosmologie zavedla termín qi, všepropojující energii. Výraz je neobyčejně široký, bývá přibližován indické práně, jazykem staré Evropy by se dal vyjádřit jako životní substance, která se z bytostí vyzařuje aurou. Čínská medicína prokazuje přes 2000 let, že to funguje. Čínská medicína i umění kultivace qi (prostřednictvím mentálních a dechových cvičení) – qigong, pracuje s představou energie qi, proudící v lidském těle po drahách. Tok qi lze regulovat myslí, emocemi a léčivy, lze jej ovlivnit na empiricky vytyčené mapě bodů na lidském těle.

Reálnosti a funkčnosti čínské medicíny už věří většina západního světa. Zrovna tak dualita tzv. zhengqi – čisté, zdravé energie qi a xieqi, špatné, nemocné a nečisté energie qi, jsou součástí fungujícího a ověřeného systému čínské medicíny. Léčitelé vidí a diagnostikují zdravou zhengqi jako zlaté, žluté či jasné světlo, jako lehký a teplý tok, nečistou xieqi jako temnou, těžkou a spíše studenou substanci.

Je čchi-kung v současné Číně také tak populární jako tchaj-ťi? Roku 1999 začaly čínské úřady proti čchi-kung vystupovat. Jaká je situace dnes?

Qigong je populární podobně jako taiji, i když je hůře identifikovatelné, forma není tak jednoznačná. Čínské úřady vystupovaly proti sektářství a dotkly se i některých druhů qigong, v podstatě v preventivních opatřeních.

Zvlášť silný odpor úřadů zažívají čínští praktikující fa-lun-kung. Čím si to při své znalosti poměrů v Číně vysvětlujete?

Falungong bylo duchovním cvičením založeným na principu tibetského buddhismu, šířilo se od počátku 90. let a bylo povolené. Zlom nastal v polovině 90. let, kdy hnutí vykazovalo znaky sekty zcela mimo kontrolu vládního režimu - jediný vůdce zakladatel, zcela oddaní členové ochotni podstoupit cokoliv, nejasný program. Podobné sekty znamenaly v historii Číny ohrožení, proto vláda hnutí zakázala a velmi důrazně vystoupila proti jeho stoupencům.

Mohl byste se ještě zmínit o místě věštby v životě běžných Číňanů? Jaké způsoby věštby jsou nejobvyklejší?

Číňané dodnes věří na sílu myšlenky, slova a znamení, jsou v esoterice na jedné straně opatrní, na druhé pragmatičtí. Nejvíce se věštba provádí v buddhistických a taoistických chrámech náhodným taháním dřívka s jednoduchou věštbou. Velmi často bývá za úplatu.

Lze jako věštbu chápat i feng-šuej? U nás se zdá, že to je spíše módní estetická záležitost.

Fengshui je čínská věda sloužící pro zakládání sídel, jangových pro živé a jinových pro mrtvé. Feng je proudění větru na zemském terénu, shui je spodní a povrchová voda, včetně geopatogenních zón. Dobrý dům, místnost, rozestavění, orientace podporuje možnost se rozvíjet, pracovat, zdravě žít a naopak. Z obecné roviny životního prostředí celá věc zasahuje do roviny osudu, protože unavený člověk je méně tvořivý a pak je méně úspěšný. Dítě, vyrůstající s výhledem, rozhledem je bohatší než vrstevník s oknem do svahu, sužovaný hlukem. Proto vlohy nám dají rodiče, ale zdraví a osud si v mnohém vytváříme sami, jaké si to uděláme, takové to máme.

V čem jako sinolog vidíte hodnotu čínské duchovní tradice pro současný Západ?

Čínská duchovní tradice zachovala mnohé z pradávného šamanského pohledu na jednotný vesmír, současně uchovala duchovní nástroje k propojení se s veškerenstvem. Kultivovala tento odkaz specifickým myšlením své kultury a dokázala jej zachovat v celistvosti, kterou pomalu objevujeme. Dlouho trvalo, než Západ přijal odsuzovanou čínskou medicínu jako „vědeckou, fungující metodu". Po čínské medicíně nás čekají další, mnohem větší objevy.

Na straně života v komunitě nese konfuciánská tradice zásadní a hluboké poznání lidské společnosti a učí lidské pokolení spolu vycházet, aby to harmonicky fungovalo, což by mělo být v přelidněném dnešním světě uprostřed demagogie a duchovního násilí užitečným nástrojem k hledání řešení.

Děkuji za rozhovor. ■

SPOR O PAMÁTNÍK OBĚTEM JIMA JONESE

Vzpomínka na tragédii téměř tisíce členů Svatyně lidu, které roku 1978 dovedl charismatický vůdce Jim Jones k masové „revoluční sebevraždě“, je stále živá, ale je i příčinou sporů mezi pozůstalými. Památník obětem měl být vztyčen na hřbitově Evergreen Cemetery v kalifornském Oaklandu, kde byla pohřbena část obětí (třetinu z nich tvořily děti). Památník, který připravila skupina pozůstalých vedených Jimem Jonesem Jr., adoptivním synem vůdce Svatyně lidu, se skládal ze čtyř žulových desek se jmény všech, kteří před více než čtyřiceti lety v osadě Jonestown v Guyaně zemřeli, a to včetně jména „James Warren Jones“.

Památník mrtvým stoupencům Svatyně lidu těsně před dokončením.

Právě to je předmětem kritiky další skupiny pozůstalých nazvané Guyana Tribute Foundation, která organizuje vztyčení jiného pomníku na stejném místě. Vede ji Jynona Norwoodová, která v Jonestownu ztratila dvacet sedm příbuzných. Podle ní znamená uvedení Jonesova jména „znesvěcení památky obětí“. Proto požaduje strž-

Jim Jones Jr.

ení památníku a jeho nahrazení tím, na který od devadesátých let vybrala sto tisíc dolarů. Spor se dostal před nejvyšší soud alamadského kraje, protože J. Norwoodová obviňuje správu hřbitova z porušení smlouvy o umístění památníku a ze stranění druhé skupině. První slyšení se konalo v květnu a Norwoodová argumentovala slovy: „Proč by někdo měl ctít Úsamu bin Ládina či Adolfa Hitlera? A to je to, kým Jim Jones byl.“ Její advokát Vernon Goins k tomu dodal: „Pro rodiny těch, kteří byli zabiti, zmasakrováni a povražděni, by bylo naprosto zdrcující, aby se přišli podívat na památník a spatřili na něm jméno Jima Jonese.“

Jones junior byl v době tragédie osmnáctiletý a pokusil se jí zabránit. Přežil a později konvertoval ke katolické církvi. Podle něj byl jeho nevlastní otec duševně nemocný a protože také tehdy zemřel, má jeho jméno na památníku místo. „Na našem památníku se zdržujeme osobních názorů a uvádíme pouze fakta,“ řekl. Soud při prvním slyšení Norwoodové nevyhověl, a umožnil tak původní památník dokončit. Konečný verdikt však odročil na později.

ŠPANĚLŠTÍ PRÁVNÍCI SI STĚŽUJÍ NA PORUŠOVÁNÍ NÁBOŽENSKÉ SVOBODY V ZEMI

Skupina španělských právníků podala stížnost k úřadu Vysokého komisaře OSN pro lidská práva na stav náboženské svobody v jejich zemi a požaduje, aby byla situace prošetřena a případně byla na vládu J. L. R. Zapatery uvalena sankce. Právníci ze Státní asociace křesťanských advokátů (AEAC) uvádějí sto padesát případů, které svědčí o „opakovaném, trvalém a zjevném porušování svobody náboženství a vyznání“ ve Španělsku. Jsou citována prohlášení vysokých státních představitelů, např. slova, která pronesl bývalý komisař pro oběti terorismu Gregorio Peces-Barba, jenž v souvislosti s opatřeními, která by vláda chtěla zavést proti vlivu katolické církve, prohlásil, že katolíci „rozumějí pouze klacku“. Dále stěžovatelé uvádějí příklady útoků na bohoslužebná místa či ničení náboženských uměleckých děl. Právníci požadují - pokud

⇨ *Poznámky k článku L. Obuchové „Nesmrtelná čínská inspirace“ na str. 19-21.*

Poznámky

1 Lin Jutang: *Můj národ a má vlast*. Přel. M. Hoch. 2. vyd. Praha: Fr. Borový, 1938, s. 250.
2 Moderní překlad V. Bahníka se zasvěceným doslovem I. Hrbka vyšel v Odeonu roku 1989 pod názvem *Milión neboli o zvycích a poměrech ve východních krajích*.
3 Nejdříve v časopise *Širým světem* (1944), knižně teprve v roce 1962 v Praze v nakladatelství Lidová demokracie. Nové vydání: Blahoslavený Oldřich, Čech z Pordenone: *Cesta do říše Velkého chána (1316–1330). Popis východních krajů světa*. Praha: Kvasnička a Hampl, 1998.
4 Viz Marignola, Jan: „Kronika česká“, český překlad v: *Kroniky doby Karla IV.* Praha: Svoboda, 1987, s. 449-450.
5 Za všechny uveďme aspoň ty nejvýznamnější z nich, hvězdáře a matematika Václava Pantaleona Kirwitzera z Kadaně, dvorního hudebníka Jana Waltera z Bliny a především matematika, hvězdáře a hudebníka Karla Slavíčka z Jimramova, jehož podrobné zprávy vyšly nově tiskem v překladu a s komentářem Josefa Kolmaše, *Karel Slavíček, SJ, Listy z Číny do vlasti a jiná korespondence s evropskými hvězdáři (1716–1735),* Praha: Vyšehrad, 1995. Řadu uzavírá „mandarin“ třetího stupně a dvorní malíř Ignác Sichelbart z Nejdku u Karlových Varů spolu s Floriánem Bahrem z Falckenbergu, jenž do čínštiny mj. přeložil životopis Jana Nepomuckého.
6 *Sinensis Imperii libri classici sex*, Pragae, 1711, 608 stran.
7 Podrobněji viz Jarmila Häringová: „První tlumočitelé čínské poezie v Čechách“, *Nový Orient*, roč. 44, 1989, příloha č. 6.
8 *Ši-kingu dílu prvního kniha I.-VI.*, Praha: J. Otto, 1897-8.
9 Podrobněji viz Michal Topor: „Zeyerův 'nejkrajnější východ'“, publikováno v: *Cizí, jiné, exotické v české kultuře 19. století. Sborník příspěvků z 27. ročníku sympozia k problematice 19. století, Plzeň, 22.–24. února 2007.* K vydání připravili Kateřina Bláhová a Václav Petrbok. Praha: Academia – KLP, 2008, s. 319-329.
10 Julius Zeyer, „Blaho v zahradě kvetoucích broskví. Podivná povídka“, *Lumír*, roč. 10, 1882, s. 146 nn.
11 O velkém významu Náprstkova českého průmyslového muzea nejen pro šíření informací o Číně viz Zdeněk Šolle: *Vojta Náprstek a jeho doba*. Praha: Felis, 1994.
12 Čínskou tematiku v češtině zpracoval R. Dvořák především v těchto publikacích: *Čínana Konfucia život a nauka. I. Život Konfuciův*, Praha 1887, *II. Nauka Konfuciova*, Praha 1889; *Čína. Popis říše, národa, jeho mravů a obyčejů*, Praha 1900; *Dějiny mravouky v Orienté. Díl I. Konfucius*, Praha 1904; *Laotsiova kanonická kniha o Tau a ctnosti (Tao tek-king)*, Kladno 1920.
13 Do zapomnění upadl i první výbor (přes evropské jazyky) ze středověké tvorby: *Ze staré čínské poesie (VII.–IX. stol. po Kr)*. Tlumočí Jaroslav Pšenička. Praha: J. Otto, 1902.
14 Zatím poslední reedicí je výbor *Černého vína číška (50 básní ze Zpěvů staré Číny)*. Přebásnil B. Mathesius, výběr textů M. Turečková. Praha: Dokořán, 2009 a *V září měsíce, výběr ze staré čínské poezie v překladech Bohumila Mathesia, Františka Hrubína a Jiřího Žáčka*. Praha: Nibiru, 2009.
15 Zpočátku to bylo dáno tím, že používal překlady francouzské, německé, ruské, anglické a latinské, jelikož neuměl čínsky. Později svou představu „čínské duše“ rouboval na doslovné přímé překlady Jaroslava Průška (1906–1980), zakladatele moderní československé sinologie.
16 *Černá věž a zelený džbán. Stará čínská poezie*. Praha: Štorch-Marien, 1925.
17 P. S. Bucková: *Dobrá země*. Přel. Gerta Schiffová-Langerová. Praha: Družstevní práce, 1934.
18 Bohumil Mathesius: *Nové zpěvy staré Číny*. 2. vyd. Praha: Melantrich 1941, s. 49.
19 Bohumil Mathesius: *Zpěvy staré Číny*. 6. vydání. Praha: Melantrich 1946, s. 80.
20 Nadace Terezínská iniciativa: *Terezínské studie a dokumenty*. Praha: Academia, 1997, s. 125.
21 Již na počátku 20. století komponoval u nás písně na čínskou poezii (v německém překladu) také Gustav Mahler či Bohuslav Martinů.
22 První písňový cyklus, v němž využil německého překladu čínských básní, zkomponoval již v roce 1921 (opus 4, *Čtyři písně pro alt a klavír*).
23 Lubomír Peduzzi: *Pavel Haas. Leben und Werk des Komponisten*. Hamburg: von Bockel, 1996, s. 166.
24 Wej Jing-wu: Zaslech jsem divoké husy… (s. 127), Wang Wej: V bambusovém háji (s. 104), Čang Ťiouling: Daleko je měsíc domova (s. 137), Chan Jü: Probděná noc (s. 133). – Čísla stránek podle jubilejního vydání: Bohumil Mathesius: *Zpěvy staré Číny. Souborné vydání Mathesiových překladů, parafrází a ohlasů čínské lyriky.* Praha: Československý spisovatel, 1988.

budou jejich obvinění shledána jako opodstatněná -, aby Španělsko ztratilo v Radě pro lidská práva OSN právo veta.

Dříve katolické Španělsko již není nábožensky jednotvátrné. Podle šetření prováděného Centrem pro sociologický výzkum (CIS) během Papežovy první návštěvy roku 2006 pouze polovina respondentů ve věkovém rozmezí patnáct až dvacet devět let se považuje za katolíky. Podle odborníků lze tedy očekávat, že během dvaceti let iberská země přestane být většinově katolická a že se dokonce postupně vytratí i emocionální vazby k církvi. Podobná data nabízejí i výsledky katolické neziskové organizace, jež se zabývá studiem mladých a jejich hodnot, nadace Santa Maria z roku 2006. K významnému úbytku mladých věřících došlo během devadesátých let. Mezi lety 1992 a 2010 procento těch, kteří se považují za katolíky, kleslo z osmdesáti dvou na padesát dva. Ve stejném období celkový počet katolíků klesl z osmdesáti sedmi na sedmdesát tři procenta. Mladí Španělé tradičně vykazují nižší příslušnost k náboženství. Ale v roce 1992 populace mladých vykazovala pouze pětiprocentní rozdíl ve srovnání s celou společností co se náboženské příslušnosti týče, nyní je tento rozdíl již dvacet jedno procento: podle CIS se ke katolické církvi hlásí 73,2% Španělů.

Sociologové a političtí myslitelé se zásadně shodují na tom, že ve Španělsku dochází k rychlému ústupu náboženství ve společnosti. Dochází k oddělování katolictví od národní identity. Mezi těmi, kteří se stále k církvi hlásí, roste počet těch, kteří nesouhlasí s důležitými články církevní nauky. CIS v roce 2008 zjistilo např. to, že přibližně osmdesát mladých katolíků odmítá církevní postoj k antikoncepci, předmanželské čistotě a rozvodům.

Při loňské návštěvě slavného poutního místa ve Španělsku, Santiaga de Compostela, Benedikt XVI. prohlásil: „Víru je třeba obnovit, aby čelila hrozbě světskosti, která existuje ve Francii a v České republice a také ve Španělsku, což je země, v níž je víra doma, kde se uskutečnilo znovuzrození katolicismu ztělesněné svatým Ignácem a dalšími postavami."

Chrám víry baha'í v Haifě v Izraeli.

ZRENOVOVÁNA BAHÁISTICKÁ SVATYNĚ

Vyznavači náboženství baha'í otevřeli v izraelské Haifě svůj nově zrekonstruovaný chrám a upoutali tak pozornost na přítomnost tohoto nejmladšího monoteistického náboženství ve Svaté zemi. Svatyně je hrobkou Bába, popraveného perskými úřady v roce 1850, předchůdce zakladatele tohoto náboženství Baha'u'lláha. Byla postavena v roce 1909, je zapsaná na seznamu UNESCO a je druhým nejvýznamnějším baháistickým svatým místem (po Baha'u'lláhově svatyni v Akku) a významnou dominantou izraelského města. Architektonicky jedinečná stavba byla pokryta zlatavě zářícími porcelánovými kachlíky. Práce byla po dvou a půl letech ukončena v dubnu letošního roku a vyšla na šest milionů dolarů.

VÍCE NEŽ 90% AMERIČANŮ VĚŘÍ V BOHA

Podle výsledků letošního průzkumu Gallupova institutu naprostá většina obyvatel Spojených států amerických je věřících. 92% z celkového počtu 1018 respondentů vytvářejících reprezentativní vzorek celé americké společnosti kladně odpovědělo na otázku, zda věří v Boha. V komentáři k tomuto zjištění výzkumníci dodávají, že navzdory mnoha sociálním změnám, kterými americká společnost za posledních šest a půl desetiletí prošla, procento věřících v Boha zůstává vysoké a je relativně stabilní. Gallupův institut začal ve svých dotaznících stejnou otázku klást v roce 1944. Tehdy kladně odpovědělo devadesát šest procent respondentů. K mírnému poklesu došlo v roce 1947 (94%), ale naopak vyšší číslo se objevilo v některých výsledcích z padesátých a šedesátých let.

Ani podrobnější data nepřinesla žádné překvapení. Méně než devadesát procent věřících je mezi mladými, liberály, obyvateli východní části USA, absolventy postgraduálního studia a politicky nezávislými. Naopak k víře k Boha se přiznávají skoro všichni republikáni a političtí konzervativci a obyvatelé Jihu.

Gallup neuskutečnil shodný průzkum v jiných zemích, ale jisté srovnání je možné na základě tématicky blízkých šetření. V roce 2003 učinila stejná instituce srovnávací průzkum role náboženství v životě jednotlivců v USA, Kanadě a Velké Británii. V první zemi 60% dotázaných odpovědělo, že v jejich vlastních životech hraje náboženství roli „velmi důležitou" a 23% „spíše důležitou". Kanaďanů, kteří náboženství považují za „velmi důležité", bylo 28%, Britů 17%; za „spíše důležité" jej v Kanadě označilo 34% a ve Spojeném Království 30%. Podle průzkumu vypracovaného pro Evropskou komisi v roce 2005 (Eurobarometer) odpovědělo kladně na otázku, zda „věří, že existuje Bůh", 52% občanů zemí EU, 27% uvedlo, že věří, že „existuje nějaký druh ducha či životní síly", a 18 % prohlásilo, že nevěří, že „existuje nějaký duch, Bůh ani životní síla". Stejný průzkum ukázal, že z evropských zemí pouze v Turecku a na Maltě je počet těch, kteří věří v Boha, více než 90%, tedy podobně jako v USA.

Ačkoliv poslední Gallupův průzkum neukazuje žádnou změnu ohledně víry v Boha v USA, jiný sociologický výzkum z roku 2010 (*ABC News/Beliefnet poll*) ukazuje, že pomalu klesá počet Američanů, kteří se identifikují s nějakým formálním náboženstvím. V roce 1950 nebyl v USA prakticky nikdo, kdo by se k nějakému formálnímu náboženství nehlásil, v loňském roce bylo již 16% těch, kteří odpověděli, že se neztotožňují s žádným konkrétním náboženstvím. ■

Připravil Miloš Mrázek
podle „WorldWide Religious News"
s přihlédnutím k jiným zdrojům.

NA PŘÍŠTĚ **3/2011**

Téma
náboženství a smrt
je věčné a nevyčerpatelné.
V příštím čísle se s ním
bude vyrovnávat i časopis Dingir.

Áčarja Mahášraman v první řadě průvodu uprostřed. Foto: Josef Bartošek.

AHIMSÁ JÁTRÁ NEBOLI POUŤ NENÁSILÍ

V úterý 22. 2. 2011 jsem se zúčastnil v Ladnunu v indickém Rádžastánu první etapy poutě nenásilí, kterou každý rok podniká hlava terapantových džinistů Áčarja Šrí Mahášraman a která potrvá až do období dešťů. Než poskytnu vysvětlení, o co se jedná, nechám promluvit svůj deník autentických dojmů.

Ráno jsme se vydali na pouť s Áčarjou Mahášramanem. Vepředu jelo auto, pak vlajkonoš, pak průvod mnišek, pak Áčarja s mnichy a potom dav. Přes město to bylo docela hustý, ale atmosféra byla pěkná, umím si představit, proč poutě lidi stále berou. Buď hrály mantry z auta, nebo někdo něco předkřikoval a ostatní odpovídali. Připomnělo mi to první máj s tátou jako malej kluk a uvědomuju si, jak lidi rituály potřebujou... Cestou byly různé zastávky, lidé nabízeli Áčarjovi oříšky a sladkosti. Podél cesty se podával čaj, voda, sušenky, stály tam ambulance a přitom celá naše první etapa byla asi deset kilometrů. Na konci probíhala výuka, terapantové (čistá stezka) nemají púdžu (bohoslužbu), ale mniši a mnišky vyučují….

Džinismus má dvě hlavní větve, švétambary a digambary. Jednou z podskupin švétambarů je terapanta-čistá stezka.Znalci indických jazyků mohou namítnout,že tera je třináct.Ano, i tak je možno to překládat, podle důrazu na třináct zásad, vytyčených zakladatelem Áčarjou Bhikšú, (1726-1803), který byl velmi oddaným následovníkem Mahávíry a svoji skupinu vyčlenil z jiné skupiny švétambarů. Ale sami terapantové se označují za čistou stezku.Nemají žádné rituály, protože i zapalovat svíčky či vonné tyčinky by chápali jako násilí, kterého se nemůžou dopouštět. Devátým Áčarjou (učitelem) byl Tulsí, který založil Universitu v Ladnunu (Jain Vishva Bharati Institute), odkud procesí vycházelo. Univerzitní kampus je vybudován ve velmi moderním stylu, vybaven kvalitní knihovnou, učebnami, kolejí (ve které byli ubytováni poutníci během ahimsá játry). Je to areál, který by mohla závidět každá česká vysoká škola. Více se lze dovědět z oficiálních stránek školy (http://www.jvbi.ac.in/) Také založil jakýsi „třetí řád“. Terapantové jsou jako všichni džinisti rozděleni na mnichy (mnišky) a laiky (laičky). Mnichové a mnišky vyučují, ale směli chodit pouze pěšky. Jak se komunita laiků rozptylovala po světě, bylo potřeba na to nějak reagovat, a tak Áčarja rozhodl, že někteří mohou používat dopravní prostředky, aby mohly vyučovat i své zámořské souvěrce. Pro tak rigorózní náboženskou skupinu je to rozhodnutí, které by sneslo srovnání snad jen se zrušením celibátu v katolické církvi...

Kritici by mohli oprávněně namítat: Áčarjův automobil připomíná „papamobil“, až na to, že Áčarja s ním nejezdí, ale chodí pěšky. Nicméně den před vyjitím se konala ohromná sláva, sjížděli se novináři i členové vlády, natahovaly se koberce a nosily květináče k dekoraci, zkrátka mohli byste si myslet,že se chystá nějaká velká oslava. Ale když člověk odhlédne od všech těchto oficialit a ponoří se do atmosféry poutě, naváže kontakty s místními lidmi, má možnost zažít velmi nevšední zážitek, podobně jako poutníci do Czenstochowe nebo Santiaga de Compostela. No, a o tom,co takové poutě mohou člověku dát je nejlepší přemýšlet přímo na nich. ■

Josef Bartošek, studentský farář na Evangelické teologické fakultě UK v Praze

TANEC VZKŘÍŠENÍ LETOS DORAZIL DO PRAHY I BRATISLAVY

Na velikonoční neděli se v odpoledních hodinách sešlo na pražském Staroměstském náměstí asi 160 křesťanů z více křesťanských církví převážně letničního typu, aby společnými písněmi a tancem spojujícím prvky pěti různých stylů moderního tance oslavili Ježíšovo vzkříšení. Samotného tance se účastnilo kolem 70 lidí.

Tato akce se v České republice konala poprvé. Iniciativu vyvinuli nadšení jednotlivci z Církve bez hranic, Křesťanského centra víry (KCV) a International Christian Fellowship (ICF), kteří tuto akci dokázali uspořádat hlavně díky sociální síti facebook.[1] Taneční sestavu nacvičovali také v Jihlavě, v Telči, v Benátkách nad Jizerou a v Ústí nad Labem. Akcí hudebně provázela skupina z Církve bez hranic a hlavní organizátorkou byla Tereza Staňková z pražského sboru ICF. Dá se ale předpokládat, že spíše než příslušnost k tomuto církevnímu společenství ji v pořádání této akce inspirovala a podpořila sestřenice Aneta Szabová, která je členkou v týmu slovenských organizátorů tohoto tance.[2]

Inspirací tomuto vystoupení byla akce „Resurrection sunday dance“[3] na velikonoční neděli 4. dubna v roce 2010, pořádaná Sborem Víry v Budapešti. Tohoto tance se účastnilo odhadem 1300 převážně mladých lidí. Triumfální tanec byl následně umístěn na vícero webových stránek a dostal se i do České republiky.

Nadšené věřící Sboru Víry k tomuto počinu inspirovalo video nesoucí název „Where the hell is Matt“, na kterém mladý muž jménem Matt tancuje na různých místech světa. Matt prostřednictvím své webové stránky[4] oznamoval, kde a kdy bude tancovat a zval neznámé lidi různých kultur, aby se k jeho tanci připojili. Videa následně dával na svou stránku. Sestříhané video[5] z jeho cest dosáhlo sledovanosti 34 miliónů diváků. Sbor Víry se taktéž chystá připravit videoklip sestříhaný z příspěvků z celého světa - tancující z různých zemí bude možné poznat podle vlajky. V době loňské premiéry totiž začal Sbor Víry provozovat i webovou stránku (http://uptofaith.com), jejímž prostřednictvím se mu podařilo oslovit křesťany podobného smýšlení na celém světě a kteří na základě písně i choreografie navržené Sborem Víry letos tancovali přibližně ve stejnou dobu v šesti hlavních

Tato rubrika je určena i příspěvkům, které nemusejí vyjadřovat stanovisko redakce.

městech ze zemí celého světa a i na dalších místech. Na této stránce je možné vidět i mapu účastníků a fotografie a bude zde ke zhlédnutí i zmíněný videoklip.

Kromě facebooku a informace uveřejněné na internetovém portálu „Křesťan dnes“ zvalo na tuto akci věřící i reklamní video, pocházející z dílny Sboru Víry.[6]

Tanec vzkříšení se letos poprvé konal i v Bratislavě, kde se dostal i do hlavní zpravodajské relace.[7] Na Slovensku byla zjevně přípravě věnovaná mnohem větší pozornost, do organizace se zapojila snad více než desítka sborů a oproti spontánní organizaci mládežníků v České republice se vedoucí sborů na Slovensku cílevědomě a aktivně do akce zapojili. Akci koordinovalo Křesťanské společenství Milost v Banské Bystrici.[8] Tancujících a přihlížejících byly asi čtyři stovky.

Tanec vzkříšení se tedy může v různých zemích organizačně a možná i poselstvím lišit. Zásadní vliv ovšem má maďarský Sbor Víry, jehož teologie je v některých bodech (včetně samotného vzkříšení) poněkud odlišná od hlavního křesťanského proudu.

Organizátorka tance v Praze přiznala, že se „za to, aby tady bylo taky něco takového, modlila a prožila, že se toho musí ujmout sama.“ Cílem setkání podle ní bylo „co nejvíc se přiblížit této době moderním stylem zapadajícím do dnešní společnosti a poukázat na to, že Bůh je živý i v 21. století“. ■

Tereza Halasová

Transparent na pražském Tanci vzkříšení. Foto: Tereza Halasová.

Poznámky

1 http://www.facebook.com/event.php?eid=101747013241729.
2 http://cs.christiantoday.com/article/v-prahe-i-bratislave-sa-na-velkonocnu-nedelu-bude-skupinovo-tancovat/18028.htm.
3 http://www.youtube.com/watch?v=i5dSIL358NM.
4 http://www.wherethehellismatt.com.
5 http://www.youtube.com/watch?v=zlfKdbWwruY.
6 http://cs.christiantoday.com/article/v-prahe-i-bratislave-sa-na-velkonocnu-nedelu-bude-skupinovo-tancovat/18028.htm.
7 http://www.stv.sk/online/archiv/spravy-stv ze dne 24.4.2011.
8 Podle http://cs.christiantoday.com/article/v-prahe-i-bratislave-sa-na-velkonocnu-nedelu-bude-skupinovo-tancovat/18028.htm akci koordinovalo Křesťanské společenství Milost v Banské Bystrici, ale podle květnového vydání časopisu Logos, vydávaným Křesťanským společenstvím Milost v Banské Bystrici prvotní iniciativa vzešla ze sboru Křesťanského společenství v Žilině. (http://www.milost.sk/logos/clanok/up-to-faith-dance-2011).

SAÚDSKÁ ARÁBIE NA SVĚTĚ KNIHY PRAHA 2011

Jak přednedávnem proběhlo prakticky všemi médii, čestným hostem letošního 17. mezinárodního knižního veletrhu a literárního festivalu *Svět knihy Praha 2011* se stalo Království Saúdské Arábie a ústředním tématem pak literatury arabských zemí. Doprovodný kulturní program se tedy nesl v duchu literárních a kulturních diskusí a přednášek, kterých se zúčastnila řada významných současných arabských spisovatelů, kromě jiných i Tahar ben Jelloun, marocký prozaik, žijící ve Francii, dnes patrně nejpřekládanější a nejčtenější arabský literát, nebo Mansúra ´Izzuddín, mladá egyptská autorka, oceněná cenou *Arabic Booker Prize 2010,* a mnozí další. Na veletrhu byly též představeny *Antologie moderních arabských povídek* (SETOUT-BOOKS.CZ, Praha), v češtině dosud nejrozsáhlejší počin svého druhu, a monografie Zuzany Kudláčkové *Z průpovědí arabských*, mapující historii a současnost českého překladu z arabštiny.

Saúdská Arábie pojala svou prezentaci opravdu velkoryse, což se projevilo jak v samotné expozici, situované do centrální části Veletržního paláce, kde si návštěvníci měli možnost prohlédnout model Velké mešity v Mekce i Prorokovy mešity v Medíně, tak rovněž v celé řadě sponzorských aktivit, díky nimž mohlo vyjít několik titulů, přinášejících obohacení nejen pro studenty arabštiny, ale též širší řady zájemců o arabskou kulturu a literaturu. Z výčtu titulů, které u příležitosti veletrhu (a ve spolupráci se saúdskou stranou) vydalo nakladatelství Dar Ibn Rushd, jmenujme např. *Moderní saúdskoarabské povídky*, *Velké vězení* (první saúdskoarabská divadelní hra) a především dva, svým rozsahem úctyhodné, nakladatelské počiny: *Arabská slovesa* (impozantní přehled gramatiky arabských slovesných kmenů, spojený s arabsko-českým a česko-arabským slovníkem, obsahujícím pět tisíc sloves, autorů Charifa Bahbouha a Jany Břeské) a *Česko-arabský slovník* Charifa Bahbouha, čítající na deset tisíc českých položek.

Na festivalu Svět knihy přednášeli o súfismu Bronislav Ostřanský a Luboš Kropáček. Foto: Zuzana Černá.

Volba čestného hosta knižního veletrhu, Saúdské Arábie, podnítila mnohé diskuse a nelze opomenout, že tento krok vyvolal řadu pochybovačných, kritických, či přímo odsuzujících reakcí, ať již se jednalo o příspěvky v našich médiích (jako např. kultivovaný, věcný, leč polemický článek *Království cenzury čestným hostem Světa knihy 2011* v kulturní příloze MF Dnes *Kavárna* ze dne 7. května 2011 autorů Ondřeje Beránka a Pavla Ťupka, arabistů, kteří studovali v Saúdské Arábii), tak v mnohem zemitější a jadrnější podobě, např. na blogu předního českého islamobijce Ing. Valentina Kusáka.[1] Saúdská Arábie je totiž v obecném povědomí známa především svým rigidním podáním islámu, s jehož kritikou se příliš netají ani mnozí muslimové odjinud. Přesto (či právě proto?) se těžištěm saúdskoarabské prezentace staly pořady kulturní, jako např. diskuse *Vývoj literárních hnutí v Království Saúdské Arábie a České republice; Sociální změny v saúdské a české kultuře* nebo *Propagace čtenářství v Království Saúdské Arábie a České republice*. Nicméně ani zájemce o islám letos nezůstal na veletrhu ochuzen,

neboť v rámci programu čestného hosta proběhly dva diskusní pořady, věnované tomuto náboženství, jeho poznávání západními orientalisty a problematice mezináboženského dialogu, kterých se za českou stranu účastnil profesor Univerzity Karlovy Luboš Kropáček: první z nich pod názvem *Orientalistika a orientalisté ve studiu islámské civilizace* a druhý, věnující se otázkám mezináboženského a mezikulturního porozumění, nazvaný *Iniciativa krále Abdulláha v rámci mezinárodního dialogu*. Samostatně proběhly dvě přednášky věnované súfismu (islámské mystice) a súfijskému písemnictví prof. Kropáčka a autora této stručné zprávy. ■

Bronislav Ostřanský,
Orientální ústav Akademie věd ČR.

Poznámka
1 http://kusak.blog.idnes.cz.

CENTRUM BUDDHISMU DIAMANTOVÉ CESTY OTEVŘENO V BRNĚ

Dopravní značka „Pozor, děti!“ sice na ulici v brněnské Divišově čtvrti zůstala ještě z doby, kdy na přilehlém pozemku byla mateřská škola, má ale i symbolický význam pro zdejší společenství buddhistů Diamantové cesty, které si na místě školky postavilo své centrum. V architektonicky velice hezkém domě totiž najdeme i místnost pro děti, jejichž rodiče chtějí v klidu poslouchat přednášky a meditovat. To názorně odráží pomalou změnu, jíž toto společenství českých buddhistů prochází: mění se z téměř výhradně studentské komunity na společenství s větším počtem rodin s malými dětmi.

V bývalé mateřské školce brněnští tibetští buddhisté linie karma kagjü meditovali již od roku 1999. Hlavní práce na novém centru probíhaly roku 2010 a na začátku letošního roku byla budova s prostornou a světlou gompou (meditační místností) v prvním patře slavnostně otevřena. Vlastníkem je Nadační fond Nydahl, jehož předsedou je zakladatel mezinárodního společenství Buddhismus Diamantové cesty Ole Nydahl (*1941) z Dánska. Maximum práce na centru vykonali sami buddhisté svépomocí. Pražské centrum sice navštěvuje více lidí, ale stavbu vlastní gompy teprve chystá. ■

Zdeněk Vojtíšek

OTO MÁDR UŽ NEVEDE, BYL ODVEDEN NA DRUHÝ BŘEH

27. února 2011 zemřel v Praze ve věku 94 let Oto Mádr. Střední generace katolíků, ale i ostatních křesťanů si pamatuje jeho nenápadné vůdčí místo v aktivitách, kterým se říkalo podzemní církev. Knězem se stal roku 1942 a po válce se zaměřil na teologickou práci. Část postgraduálního studia prodělal na jezuitské Gregoriánské univerzitě. Okolnosti po únoru 1948 vedly k tomu, že se roku 1949 musel vrátit do vlasti, pokud nechtěl být exulantem. Doma získal doktorát jako oprávnění učit teologii.

V poválečném období se setkal s podivuhodnou osobností, jíž byl chorvatský jezuita známý pod pseudonymem Tomislav Kolakovič, pro některé světec, pro druhé dobrodruh a megaloman. Pohyboval se na Slovensku ještě před koncem války a byl v kontaktu i s povstaleckým centrem v Bánské Bystrici r. 1944. Věděl o nutnosti hledat nové cesty teologie a církevní praxe a tím byl předchůdcem reformního II. vatikánského koncilu. Zároveň zdůrazňoval železnou kázeň posílenou ještě tím, že působil částečně v konspiračních podmínkách. Oto Mádr tyto jeho koncepce přejal. Lze říct, že se stal v následující generaci jakýmsi českým Kolakovičem.

Mádr byl v květnu 1951 zatčen a odsouzen za údajnou špionáž a za organizování nelegální náboženské činnosti. Zde je nutno připomenout, že i běžné náboženské úkony jako společná bohoslužba nebo obřad byly od roku 1949 trestným činem, pokud se neodehrávaly s výslovným povolením příslušného tajemníka pro věci církevní. Tento ostudný paragraf Trestního zákona byl zrušen až v lednu 1990. Pamětníci uvádějí, že když se ve vězení ocitl mezi spoluvěrci a kolegy, začal od prvního dne organizovat vzájemné vzdělávání. Nenechal se zlomit a vedl skryté náboženské aktivity spoluvězňů.

Po návratu z vězení roku 1966, tedy po patnácti letech, pracoval nejprve v dělnických profesích, v době liberalizace roku 1968 mohl krátce učit na teologické fakultě. V letech 1970-1978 působil jako farář. Po návratu do Prahy už jako penzista organizoval nezávisle na oficiální církevní struktuře náboženské podzemí. Pokoušel se koordinovat všechny tehdy nezávisle na sobě působící neoficiální skupiny. Jednotlivcům i skupinám přiděloval nezávisle na jejich vlastním vedení úkoly a důsledně kontroloval jejich plnění. Jeho významnou aktivitou bylo vydávání intelektuálního samizdatu Teologické texty, takzvaného Téčka. Staral se o překlady a vydání četných kvalitních římskokatolických samizdatů. Spolupracoval s další velmi výraznou osobou církevního podzemí, svým vrstevníkem a kolegou z Říma Josefem Zvěřinou.

Mádr zastával pozici, je-li možno to tak říct, radikálního středu. Často se zdálo, že vše, co je napravo od jeho názorů, byl nepřijatelný konzervativismus, a celá šíře

⇨ *Dokončení na protější straně dole.*

Nové centrum buddhistů Diamantové cesty v Brně. Foto: Zdeněk Vojtíšek.

Tato rubrika je určena i příspěvkům, které nemusejí vyjadřovat stanovisko redakce.

SPOLEHLIVÉ ODVÁDĚNÍ OD ANTROPOSOFIE

Axel Burkart: ***Úvod do Antropozofie***, Olomouc: Fontána, 2011(?), 215 s.

Antroposofie formovaná před stoletím v Německu se nikdy nestala masovým hnutím, ale lze říct, že okruh jejích příznivců pozvolna roste. Nachází si stoupence, kteří jsou ochotni vynaložit úsilí na studium. Je to duchovní hnutí, které se samo prezentuje jako metoda poznání sebe sama a vnější skutečnosti, případně jako postup práce na sobě a používá pro to i výrazu *vnitřní školení.* Doprovodný význam mají alternativní interpretace přírody a dějin. Jejím typickým projevem je široký okruh praktických aplikací na vědu, pedagogiku, léčení, umění, ba i hospodaření a politiku.

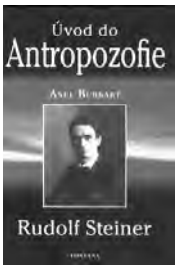

Německý autor Axel Burkart zřejmě pocítil potřebu udělat pro antroposofii masový nábor, aniž by se ho antroposofové o to prosili. České nakladatelství Fontána s překladatelem Richardem Křížem se rozhodli podílet se na tomto misijním projektu, ať už jejich motivy byly jakékoli. Jako nejpravděpodobnější se jeví snaha s minimálními náklady vyprodukovat maximální zisk. Ještě než podnikneme ten odvážný krok a knihu otevřeme, najdeme na obálce, zřejmě pro zvýšení přitažlivosti velkým písmem jméno Rudolf Steiner, ačkoli nemá ke knize žádný autorský vztah (žádný jeho delší souvislý text, pouze nedostatečně doložené citace), ani není jejím podtitulem. Z názvu na nás křičí pravopisná chyba. Nemíním velmi problematické „z" ve verzi „antropozofie", protože to je věc názoru, nýbrž velké A. Zadat text před vytištěním korektorovi, to jsou přece zbytečné náklady navíc.

Kniha je psána vulgárním žurnalistickým stylem. Žádné tvrzení nedokládá, hrne na čtenáře smělá tvrzení a očekává, že mu postačí autorova sebejistota. Koneckonců německý originál se jmenuje *Faszination Rudolf Steiner*. Velká část vět této publikace končí vykřičníkem a kniha se hemží slovy tištěnými tučně nebo velkými písmeny. Možná by tu nezaškodilo připomenout Masarykův výrok, že rámus není autorita. Pisatel pojal jistotu, že torzo antroposofie, které je mu dostupné, je svatou a neomylnou pravdou a každému to přece musí být jasné.

První kapitola začíná od Adama a domnívá se, že biblický první pár lidí je doložen tvrdou moderní vědou. Míní úvahy odborníků o takřečené mitochondriální Evě a Adamově Y-chromozomu a je mu celkem jedno, že dva údajní výluční dodavatelé našeho současného genetického vybavení měli žít desetitisíce let od sebe.

Ve 4. kapitole pod názvem *„Bůh" nestvořil nebe a Zemi!* Burkart nejprve zaperlí tvrzením, že Bible je nazývána knihou knih mimo jiné proto, že je to asi nejprodávanější kniha na světě. Pak se pokouší doložit, že jeden z biblických výrazů pro Boha, *Elohim* by se v překladech měl uvádět v původním znění pomocí výrazů jako mainstream, marketing nebo joint venture (překladatel je na s. 29 z neznámých důvodů píše s velkými začátečními písmeny), které se do němčiny (stejně jako do češtiny) obvykle nepřekládají.

Steinerovy komplikované imaginace, v nichž se při tvorbě světů uplatňuje jednota i mnohost božského, jednoduše smázne. Zjistil si, že Elohim má sice tvar množného čísla, ale neinformovali ho, že slovesa spojená s tímto jménem má biblická hebrejština v čísle jednotném. Čtenář, není-li blíže informován, tiše žasne, když si v české verzi na s. 31 přečte, že první věta Bible by vlastně měla znít *Na počátku stvořili Bohové nebe a zemi.* Na to navazuje skrumáž slov, nad níž zůstává rozum stát ne proto, že by to bylo takové mysterium, nýbrž proto, že autor ruku v ruce s překladatelem místy pozbývají soudnosti. Šokuje nás, že velekněz v jeruzalémském Chrámu vyslovoval Boží jméno „při nejsvětější svátosti oltářní". Na s. 32 se (podle běžného mínění) tvrdí, že Jahve a Jehova jsou dva způsoby, jak číst v hebrejském souhláskovém písmu Boží jméno JHVH, ale tamtéž čteme i to, že ve Starém zákoně se objevuje jméno Jehova a to později přechází v Jahve.

Svérázné autorské a překladatelské úpravy jmen míst a osob můžeme ukázat na úvaze o Dionysiovi Areopagitovi, jehož náš text soustavně uvádí jménem Dionýsos. Název jednoho z jeho spisů v latinské verzi autor na s. 43 upravuje na *De caalesti hierarchia* (správně *caelesti*), ale to by mohl být jen přehlédnutý překlep. Nedbalost ohledně faktů ilustruje životopisná 7. kapitola se senzačním názvem *Od Kraljevace přes černé díry ke změně klimatu,* když umisťuje Steinerovo rodiště ležící v dnešním Chorvatsku do „Rakousko-Uherského císařství" (s. 48), které ovšem vzniklo o šest let později. V téže kapitole se trochu mimo kontext tvrdí, že jméno Kristus je odvozeno „z latinského slova chrizein: pomazat", ačkoli jde o řecké slovo chrio, -ein.

Když se žurnalisté ujmou subtilního předmětu, mohou, jako v tomto případě, z tvůrčí myšlenkové práce udělat banální nebo i nebezpečnou sektářskou ideologii. Autor této publikace se podbízí s antroposofií a název knihy i její obsah nasvědčují tomu, že chce čtenáře do ní uvést. Je-li to čtenář uvažující, pak ho tato publikace od antroposofie bezpečně odvede. ■

Ivan O. Štampach

⇨ *Dokončení z předchozí strany.*

spektra nalevo od něj, pokud použijeme politickou analogii, byl nebezpečný progresismus. I v tomto smyslu spojoval obdivuhodnou oddanost a osobní nenáročnost s důsledně vyžadovaným vůdcovským principem.

Po roce 1990 byl sice znovu přijat na tehdy obnovenou Katolickou teologickou fakultu UK, ale ještě téhož roku byl pro odlišnost od názorů tehdejšího děkana Václava Wolfa z fakulty odsunut. V následujících letech byli z týmu fakulty vyloučeni i další pracovníci z církevního podzemí a exilu, kteří nastoupili v lednu 1990. Ještě další, jako Václav Ventura nebo Karel Skalický, nebyli k práci na fakultě přijati. Mádr se na fakultu vrátil až roku 2002 poté, co se podařilo vedení masivně porušující státní i církevní předpisy nahradit novým vedením, které trvá s menšími obměnami do současnosti.

Až do konce života se Mádr podílel na edičních a redakčních aktivitách a snažil se, nakolik mu síly stačily, ovlivňovat církevní dění. Za své podzemní působení byl Mádr roku 1997 vyznamenán Řádem T. G. Masaryka. Byl nezpochybnitelnou autoritou pro široký okruh českých, zejména pražských katolických intelektuálů pozvolna odcházející generace. Zůstal jím i poté, co na vedoucí roli musel rezignovat, protože byl odveden na věčnost. Reprezentuje obdivuhodné i problematické rysy přísného, ukázněného a autoritativního náboženského života. Je otázkou, čím bude tento končící styl religiozity nahrazen, protože mladší křesťanské generaci u nás jsou již mádrovské důrazy vzdálené a nesrozumitelné. ■

Ivan O. Štampach

Co znamená být Palestincem

OTAZNÍKY PALESTINSKÉ IDENTITY

Miluše Tůmová

Území historické Palestiny vždy bylo pestrou křižovatkou kultur a míšení etnik. Otázka, kdo vlastně jsou dnešní Palestinci, je pak ve světle dějinného vývoje blízkovýchodní oblasti nejednoznačná. Odlišují se „Palestinci" od ostatních Arabů? Co to vlastně znamená být „Palestinec"? Existuje vůbec něco jako svébytná „palestinská identita"?

Hovoříme-li o historické Palestině, máme orientačně na mysli území, které je na západě omýváno Středozemním mořem, hraničí s Libanonem a Sýrií, na jihu je ohraničeno Akabským zálivem a Sinajským poloostrovem a východní hranici tvoří řeka Jordán. V současné době se palestinská území sestávají ze dvou samostatných územních celků, a to přímořského pásma Gazy a vnitrozemního Západního břehu.

Kdy se zrodil palestinský nacionalismus, je otázkou diskuse. Většina autorů klade formování palestinské identity až do pozdního 19. století, a hlavně do prvních tří dekád století dvacátého. Významnou roli sehrál kolaps otomanské říše, který byl doprovázen nárůstem vědomí arabské identity v arabských provinciích císařství. Autoři jako Daoud Kuttab, Benny Morris nebo Bernard Lewis akcentují nacionalismus palestinských Arabů v reakci na otomanský útlak a kolonialismus. Jiní autoři[1] chápou zrod palestinské identity jako přímou reakci na sionistickou imigraci a tento zrod kladou do meziválečného období.

Palestinsko-americký historik Středního východu a profesor moderních arabských studií na Columbia University Rashid Khalidi tvrdí, že moderní palestinské národní vědomí má svůj původ v nacionalistických diskursech, které se objevily mezi obyvatelstvem otomanské říše v pozdním 19. století a které zesílily, následujíce určení moderních národně státních hranic na Blízkém východě po 1. světové válce. Khalidi je přesvědčen, že formativní léta palestinské identity v otomanském období nejsou pouze odpovědí na sionismus. Tvrdí, že palestinský nacionalismus se vyvinul vedle nacionalismů v arabském světě a tento fakt pomohl znovuoživit a znovuzaostřit arabskou identitu, která má kořeny až v 18. století. Velkou roli sehrál arabský tisk, britská kolonizace, vlivy nacionalismu evropského a později i nacionalismu v samotné otomanské říši (hlavně Mladoturků). Khadili říká, že palestinská identita nikdy nebyla exkluzivní, hovoří o „překrývajících se identitách"[2], tedy o překrývání arabismu, náboženství a lokální loajality. Intelektuálové, spisovatelé a politici jako nástroje v evoluci první formy palestinské identity se na konci 19. a začátkem 20. století identifikovali s otomanským císařstvím, náboženstvím, arabismem, domovinou Palestina, svým městem nebo regionem a jejich rodinami, a to bez pocitu jakékoli kontradikce.

Před příchodem Britů (1917) Arabové z Palestiny vytrvale žádali spojení se Sýrií a obvykle se viděli jako součást samostatné spojené arabské země. Po první světové válce, s příchodem britského protektorátu, narůstalo přemýšlení o sobě jako o specifické entitě v rámci zbytku arabsko-syrského okolí. Důvodem pro mobilizaci palestinského vědomí byla Balfourova deklarace (z 2. 11. 1917), která vyjádřila mezinárodní podporu sionismu, zatímco o právech arabské většiny se nehovořilo. Zde nastal přelom arabsko-otomanské identity k identitě palestinsko - arabské. Tyto změny měly zásadní vliv na transformaci identity, nezávislá politická existence se dostala do protikladu ke koloniální moci a sionistickému hnutí.

Po vzniku státu Izraele v roce 1948 došlo k rozsáhlému palestinskému exodu, zvanému Palestinci „an-Nakba", tj. katastrofa. Přes 750 tisíc Arabů ve velmi krátké době uprchlo v panice z rodné země. Demografická struktura obyvatelstva na území bývalého mandátu Palestina se výrazně proměnila. Větší část uprchlíků se uchýlila do Gazy a na Západní břeh, zbylí do uprchlických táborů v Libanonu, Sýrii, Jordánsku, Egyptě a Iráku. Nakba byla stěžejním mezníkem pro formování specifické palestinské identity. Palestinci se začali vidět jako součást arabských nacionálních uskupení se specifickými znaky. Kolektivně prožité trauma z roku 1948 Palestince namísto absorbování do okolních států více semklo co do jejich kolektivního vědomí a posílilo jejich sebeidentifikaci. Nicméně ani po založení státu Izrael nebylo cílem palestinského nacionalistického hnutí ustavení samostatného státu, a to až do doby, kdy v roce 1968 převzal vedení Organizace pro osvobození Palestiny Jásir Arafat. V roce 1967 po tzv. šestidenní válce, kdy Izrael téměř ztrojnásobil své území, následovala nová vlna palestinských uprchlíků a byla zahájena výstavba židovských osad na Západním břehu. Nacionalistická dimenze arabské identity byla definitivně poražena a Palestinci o sobě začali smýšlet jako o separované skupině. V roce 1987, při dvacá-

Střet generací a národností. Palestinská žena s dcerou na izraelském check-pointu. Foto: Miluše Tůmová.

tém výročí šestidenní války, na okupovaných arabských územích vypuklo povstání, tzv. intifáda. Jednalo se o protest proti izraelské okupaci Západního břehu a Gazy. První intifáda přinesla palestinské společnosti některé významné změny. Palestinci přestali být závislí na aktivitách sousedních arabských států, sami začali více ovlivňovat svou situaci. Svět se začal o Palestinu více zajímat a Palestinci se stali důležitými aktéry mezinárodního dění. Intifáda přispěla k upevnění palestinské identity a sebevědomí a posílila požadavky na vlastní státnost, čímž nepřímo vedla ke smlouvám z Osla, které byly podepsány mezi Izraelci a představiteli Palestinců 13. 9. 1993. Zrodila se jimi naděje na trvalý mír mezi Izraelem a Palestinci. Předpokladem bylo vytvoření pětileté palestinské národní samosprávy v okolí města Jericho a ve větší části pásma Gazy. K tomu oficiálně došlo 4. 5. 1994. Samostatná palestinská autonomie spočívala v oblastech vzdělání, kultury, sociálních záležitostech, přímých daních, turismu a ostatních dohodnutých oblastech. Civilní bezpečnost na autonomních územích měla zajišťovat palestinská policie. Definitivní dohoda měla být uzavřena na konci tohoto přechodného období. 4. 11. 1995 byl zavražděn izraelský premiér Jicchak Rabin, jeho vražda znamenala pro mírový proces bod zvratu. V roce 2000 vypukla druhá intifáda. V současné době zůstávají hlavními jablky svárů mezi Izraelci a Palestinci otázka určení hranic, výstavba židovských osad na palestinských územích, otázka návratu či odškodnění palestinských uprchlíků a statut východního Jeruzaléma.

Původních arabských obyvatel žijících na územích historické Palestiny z doby před založením státu Izrael a jejich potomků je dnes přibližně 11 milionů. Z těchto obyvatel žijí cca 4 miliony na území Západního břehu a pásma Gazy, cca 3 miliony v Jordánsku, přes milion tři sta tisíc Arabů žije v Izraeli a 1,5 milionu v diaspoře. V jednotlivých geografických oblastech můžeme sledovat rozdíly v identitě obyvatel. Palestinci z autonomních území Západního břehu se odlišují v některých aspektech od Palestinců žijících v pásmu Gazy, jinou identitu mají Arabové, kteří žijí na území Izraele, tedy lidé, kteří v roce 1948 zůstali ve svých domovech a jejich potomci (mají označení „izraelští Arabové“) a specifické rysy identity mají Palestinci v exilu. Masivním trendem současnosti je také emigrace zvolená dobrovolně s vizí lepší budoucnosti v zahraničí pro sebe i své děti. Tužby a národní cíle těchto skupin, které čelí odlišným životním podmínkám a problémům, se liší. Např. vznik samostatného palestinského státu, po němž touží Palestinci žijící na okupovaných územích Západního břehu a Gazy, není řešením pro izraelské Araby žijící v diskriminujících podmínkách v Izraeli ani pro palestinské uprchlíky v okolních zemích, pokud jim nebude povolen návrat či přiznán nárok na repatriace. Mezi těmito skupinami ale existuje také mnoho spojnic, na jejichž základě lze tvrdit, že se jedná o jeden národ.

Hřbitov tzv. palestinských mučedníků v uprchlickém táboře v městě Jenin. Foto: Miluše Tůmová.

Jako podobné utlačované skupiny prožívají i Palestinci hluboký kolektivní pocit nespravedlnosti. Jelikož cítí, že jejich identita je v neustálém a silném ohrožení, je pro ně téma vlastní identity velmi důležité. Posilování identity je prostředek i k ochránění vlastní existence. Různé skupiny se snaží svoji identitu posilovat různě, ale v základu jde o to národní existenci materializovat, a to může být ve formě národního státu nebo i v jiných formách národní existence. Skupina se snaží svou existenci potvrdit, snaží se objevovat, co se odehrálo v její historii a definovat kolektivní budoucnost. Součástí vymezování pojmu „my“, je také vymezování toho, kdo jsou „oni.“ U Palestinců hraje velkou roli obraz nepřítele, který je velmi zřetelný a v základu ohrožuje jejich existenci. Palestinci ve své domovině nikdy nedosáhli národní nezávislosti. Podařilo se jim sice zajistit svou národní identitu vně a mimo Palestinu, ale nikdy nevytvořili prostor, který by byl plně pod jejich kontrolou a kde by byli plně suverénní. Palestinská autonomie na Západním břehu a v Gaze ani dnes nemá plnou suverenitu a disponuje velmi limitovanými formami kontroly. Izraelští Arabové se od roku 1948 vyvíjejí v jakémsi vakuu, odtrženi od jakéhokoli arabského města či centra. Jejich půda byla zabrána a na jejich území byl založen cizí stát. Tento nový cizí stát jim nejen říkal „nejsi naší součástí“, ale také „nejsi součástí této země a tato domovina není tvoje.“ Palestincům v Izraeli trvalo delší dobu, než pocítili nutnost upevnění své identity. Ptají se ale na řadu otázek „co to skutečně znamená být Palestincem“, „co to znamená být Palestincem, když palestinské vedení usiluje o palestinský projekt realizovaný v části Palestiny, která pokrývá Západní břeh a Gazu“ a co pak „znamená být Palestinec v Izraeli“? Zde je nutno podotknout, že i přes převažující příklon ke zřízení dvoustátního řešení izraelsko-palestinského konfliktu, není ani idea jednostátního řešení zcela mimo hru. Problém dvoustátního řešení evokuje však hned zásadní otázku: „Když dva státy, tak jaké?“ Měl by to být Palestinský a Izraelský stát? Nebo Palestinský a Židovský stát? Vzhledem k tomu, že 20% dnešního státu Izrael tvoří izraelští Arabové, je zřejmé, že židovský stát, by nemohl těmto obyvatelům poskytnout rovnost, neboť sionismus je postaven na popření palestinské identity. Ve hře tak nadále zůstává i idea sekulárního binacionálního státu. Binacionalismus je obrovský projekt a pro mnoho lidí je jednodušší uchýlit se k identitám, které jsou nyní dominantní a nesou vlajku resistence, a to je identita islámská. Binacionální projekt je velmi hypotetický a má malou šanci na praktický úspěch, i když po selhání dohod z Osla přibývá lidí, kteří o něm hovoří. Je to spíše sen daleké budoucnosti. Nejvíce příznivců má mezi Palestinci žijícími v Izraeli a v diaspoře, neboť nacionální projekt jejich situaci neřeší. Výhodou islámské identity je, že může akceptovat stav prázdnoty po dlouhý čas a dává lidem ideologickou dimenzi identity, která přesahuje politickou desintegraci nacionálního projektu. Islámskou identitu mohou sdílet lidé napříč hranicemi, mohou ji sdílet lidé v Haifě, v Nablusu, tak i Palestinci v uprchlických táborech v Libanonu či v Jordánsku. Idea zní: „Bůh je na naší straně a je pouze otázkou času, kdy vyhrajeme.“

⇨ *Dokončení na další straně dole.*

Nesouhlas s praktikami J. M. Maška

Redakce Dingiru uvedla rozhovor s J. M. Maškem, prý „jednou z nejvýraznějších postav hnutí Nového věku".

Jisté je, že do role geniálního Spasitele se J. M. Mašek rád staví, což je zřejmé i z jeho vyjádření, že doba je zralá na příchod nějakého Jiříka, který má svést boj s drakem. Skutečnost je však poněkud jiná. To, co předkládá Maškův web, je naprosto eklektická směsice nejen idejí, které by se daly zařadit do hnutí Nového věku, ale i značně bizarních tvrzení, konspiračních teorií, které si mnohdy samy odporují, i zcela nesmyslných blábolů.

To vše však má jeden jediný jmenovatel – být za každou cenu v opozici převládajícímu názoru, i kdyby mělo dojít k rozporu s dříve uváděným tvrzením. Účel je jen jediný – přitáhnout stále více a více lidí ke svému webu, lákat výjimečností. Za řečmi o duchovním vzestupu a transformaci se skrývá docela obyčejná snaha o komerční prospěch.

Velká páteční modlitba palestinských můžů ve vesnici Al Walaja nedaleko Betléma, pojatá jako protestní akce proti izraelské okupaci Foto: Miluše Tůmová.

⇨ *Pokračování článku ze stran 34-35.*

Hlavní komponenta identity neasimilovaných palestinských uprchlíků je přináležitost k Palestině a touha vrátit se. Identita těch, které se podařilo asimilovat v hostících zemích, je v ohrožení. Palestinci na Západním břehu a v Gaze se soustředí na rezistenci vůči okupaci a boj za ustavení svébytného státu na těchto územích.

Palestinská identita má také transnacionální složky jako je náboženství a přináležitost k rodině a klanu. Většina Palestinců jsou muslimové sunnitského vyznání. Počtem minoritní, nikoli však kulturním významem, jsou palestinští křesťané (tvoří 2% celkového počtu obyvatel Západního břehu a Gazy).[3] Na počátku 20. století byla palestinská křesťanská komunita velmi silná (asi 20% populace) a patřila ke vzdělanostní a ekonomické elitě palestinského národa. V průběhu 20. století však došlo k jejímu početnímu úpadku a silné tendenci k emigraci ze země. Palestinští křesťané tvořili nepoměrně velkou část palestinských uprchlíků. V současné době se křesťanství v Palestině potýká s hlubokou krizí existence i identity. Emigrace a nepoměrně vyšší porodnost muslimské populace způsobily otazníky a pochybnosti o přežití křesťanské komunity v Palestině v perspektivě přesahující jednu generaci. Příčinou je absence životních perspektiv, špatná ekonomická, politická a bezpečnostní situace. Většina palestinských křesťanů tak dnes žije mimo svou původní domovinu. Křesťané z Palestiny jsou však na kulturní rovině islámem velmi ovlivněni a obě skupiny sdílejí tutéž národní identitu a společnou historii.

Osobně se kloním k názoru, že specifická palestinská identita reálně existuje, nejpozději od 60. let 20. století. Palestinci se vyznačují jak obecnými znaky skupinové identity, tak znaky skupiny utlačované a nadto sdílejí řadu znaků velmi specifických, které palestinskou identitu odlišují od jiných skupinových či národních identit. Palestinci mají pocit přináležitosti ke skupině, kterou dokáží definovat. Mají smysl pro komunitu, její členové se identifikují se společnými úkoly a aspiracemi. Sdílejí společnou historii a prožitá historická traumata. Palestinci z různých geografických oblastí mají sympatie pro vzájemný osud. Spojují je mezinárodně uznaná práva. V neposlední řadě mají své vlastní kulturní komponenty a velmi silný vztah ke sdílené kulturní tradici. V jejich vědomí existuje skupinová kontinuita minulosti, přítomnosti a budoucnosti.

■

⇨ *Bibliografie, poznámky a medailonek autorky jsou na protější straně dole.*

Je také fakt, že řada lidí dávno rozpoznala tyto snahy a odhalila je. Mašek a jeho Osud.cz byl mnohokrát kritizován za kupčení s jinde volně přístupnými články, které bez svolení přebíral na svůj zpoplatněný web. Na odlišné názory a kritiku reaguje J.M.Mašek nikoli s přehledem duchovně vyspělého člověka, ale se vztekem a vyloučením kritiků z diskusí.

Je tady zřejmé, že povídačky o „transformaci", roku 2012, „poselstvích", „duchovním vzestupu", to vše prokládané nesmysly o „duté Zemi", „chemtrails", „celosvětových spiknutí tajných vlád", je pouze dovedně maskovanou výdělečnou aktivitou, kterou po roce 2012 nahradí zase jiné datumy a jiné koncepce, těžící z čtenářského zájmu a touhy lidí po výjimečnosti a tajemnu.

Za kolektiv autorů Alternativního Osudu (www.osud.biz), založeného jako výraz nesouhlasu s praktikami J. M. Maška:

Eva Zýmová

DINGIR
religionistický časopis o současné náboženské scéně

14. ročník
Číslo 2/2011 vychází 28. června 2011.

Vydává DINGIR, s. r. o.,
Černokostelecká 36, 100 00 Praha 10
dingir@dingir.cz
http://www.dingir.cz

Šéfredaktor:
Doc. PhDr. Zdeněk Vojtíšek, Th. D.

Redakční rada:
Mgr. Pavel Dušek,
Doc. Pavel Hošek, Th. D.
Mgr. Andrea Hudáková, DiS.,
Mgr. Martin Kořínek,
Mgr. Mgr. Miloš Mrázek, Th. D.,
MUDr. Mgr. Prokop Remeš,
Bc. Jan Sušer,
Doc. ThDr. Ivan O. Štampach,
Ing. Mgr. Vojtěch Tutr.
Grafický návrh: Richard Bobůrka
Tisk: VS ČR, Praha 4

Cena: 49,- Kč

Objednávky a urgence:
SEND - Předplatné spol. s. r. o.
Ve Žlíbku 1800/77, 193 00 Praha 9
tel: 225 985 225
e-mail: administrace@send.cz
http://www.send.cz

Registrace:
MK ČR 7943 z 30. 3. 1998.
ISSN: 1212-1371

Tato rubrika je určena i příspěvkům, které nemusejí vyjadřovat stanovisko redakce.

TAO-TE-ŤING

1. KAPITOLA

Tao, které lze postihnout slovy,
není věčné a neměnné tao;
jméno, které lze pojmenovat,
není věčné a neměnné jméno.

Bezejmenné je prapočátkem nebe a země.
Pojmenované je matkou všeho stvoření.

Proto ten, kdo zůstává bez žádosti,
proniká k jádru této tajemnosti;
kdo je naplněn žádostmi,
postihuje jen vnější tvářnost věcí.

To obojí — ač má rozličná jména —
vyvěrá ze stejného prapůvodu.
Stejnost — toť hlubina záhadnosti.
Záhada všech záhad,
brána veškeré tajemnosti.

3. KAPITOLA

Nevynášejte vznešené —
a lidé se nebudou svářit;
nevychvalujte těžko dostupné —
a lidé nebudou krást;
nevystavujte žádoucí —
a lidská srdce nebudou rozjitřena.

Proto: vládne-li moudrý,
vyprazdňuje srdce lidí
a naplňuje jejich mysl;
oslabuje ctižádost lidí
a zpevňuje jejich páteř.
Bez ustání usiluje,
aby lidé byli bez chtivosti a zchytralosti;
stará se,
aby ti, kdož jsou zchytralí,
se neodvážili zasahovat.

Jednáme-li, aniž zasahujeme,
nic není bez vlády.

2. KAPITOLA

Každý na světě poznává krásné jako krásné,
a tím (poznává) i ošklivé.

Každý poznává dobré jako dobré,
a tím (poznává) i zlé.

Tak jsoucí a nejsoucí se navzájem plodí,
těžké a snadné se navzájem tvoří,
dlouhé a krátké se navzájem měří,
vysoké a nízké se navzájem pojí,
zvuky a tóny se navzájem slučují,
předtím a potom se navzájem sledují.

Proto moudrý jedná, aniž zasahuje,
poučuje, aniž mluví.

Tvorstvo — jednou dané — neodmítá.
Vytváří, aniž co vlastní,
působí, aniž na čem závisí,
dovršuje, aniž na čem lpí.
Právě proto, že na ničem neulpívá,
nic ho neopouští.

4. KAPITOLA

Tao — ač prázdné — působí-li,
jako by bylo nevyčerpatelné.
Je tak propastné!
Jako by bylo praotcem všech věcí!
Zmírňuje svou ostrost,
pořádá svůj chaos,
tlumí svou oslnivou zář,
ztotožňuje se se svým prachem.

Je tak nezměrné!
Jako by trvalo od věků!
Nevím, koho je synem.
Zdá se, že bylo dříve než Nejvyšší.

Lao-c', *Tao te Ťing. O Tao a ctnosti,*
přeložila Berta Krebsová, DharmaGaia, Praha 2003.
Čínskými znaky je shora dolů napsáno jméno knihy (vlevo) a autora.

⇨ *Dokončení článku M. Tůmové „Otazníky palestinské identity“ na str. 34-36.*

Miluše Tůmová, absolventka etnologie a historie na FF UK v Praze. V období 2007-2009 strávila 13 měsíců na Západním břehu, většinu času působila na Arab Education Institute v Betlémě, kde se věnovala dokumentaci palestinského kulturního dědictví, záznamům orální historie a organizaci volnočasových aktivit pro místní komunitu. Kontakt: aei@seznam.cz.

Bibliografie

Bethlehem Community Book. Discover the Palestinian Religious Culture. Arab Educational Institute, Bethlehem 2001.

ČEJKA, M.: *Izrael a Palestina. Minulost, současnost a směřování blízkovýchodního konfliktu*. Centrum strategických studií. Brno 2005.

Discovering Palestine. Arab Educational Institute, Bethlehem 2001.

GELVIN, J. L.: *The Israel-Palestine Conflict: One Hundred Years Of War*. Cambridge 2005.

KHALIDI, R.: *Palestinian Identity. The Construction of Modern National Consciousness*. Columbia University Press 1997.

Palestinian Christians in the Holy Land. Edit. by SAHHAR, G. Jerusalem 2006.

ROUHANA, Nadim N.: *Palestinian Citizens in an Ethnic Jewish State: Identities in Conflict.* Yale University 1997.

TAMARI, S.: *The Mountain Against the Sea. Studies in the Conflictual Modernity of Palestine*, 2005.

Poznámky

1 *Např. James L. Gelvin, Daniel Pipes.*

2 Rashid Khalidi: *The Origin of Arab Nationalism*, Columbia University Press, 1991.

3 *Palestinian Christians in the Holy Land*. Edit. by SAHHAR, G. Jerusalem 2006, s. 14.

14 ročníků časopisu DINGIR

Starší čísla, která jsou dosud na skladě (jsou označena červenou tečkou),
objednávejte v redakci Dingiru (dingir@dingir.cz). Některá jsou se slevou (www.dingir.cz/starsicisla.shtml).